

Restaurant Supply (Wholesaler)

ਉੱਚ ਕੁਆਲਿਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡਿਆਂ, ਪਤੀਲੇ, ਕੁੱਕਵੇਅਰ, ਸਰਵਵੇਅਰ, ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਜੂਸਰ, ਐਸਪਰੈਸੋ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਅਤੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਲਈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:

1125 Howard Street, Elk Grove Village, IL 60007

Ph: 847-979-5970, 847-979-5990, 847-228-0150, pragint@aol.com

Prag International
Ravi Kapoor (CEO)

Regal Jewels

773-262-4377 www.RegalJewels.com

FEBRUARY WIN GOLD CHAIN
EVERY PURCHASE, BIG OR SMALL, WILL QUALIFY AS AN ENTRY INTO THE RAFFLE!

22KT 24KT

773-262-4377 2625 W. Devon Ave. Chicago, IL 60659 773-517-0574

Serving Illinois & Wisconsin State.

**Buying Selling
Renting Investing**

ਆਪਣੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਘਰ
ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰੋ।

Also get Free Home Inspection
& Attorney Service & Closing
cost (Conditions apply)

WEBSITE: jsingh.remax.com

Jesse Singh
847-606-3664

ਵਾਜ਼ਬ ਰੋਟਾ
'ਤੇ ਘਰ ਖਰੀਦੋ
ਤੇ ਵੇਚੋ

Twenty-Fifth Year of Publication

ਮਿਡਵੇਸਟ ਐਡੀਸ਼ਨ

Price 50¢

Email: punjabtimes1@gmail.com

ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ

www.punjabtimesusa.com

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 26, Issue 33; August 16, 2025

20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074

Ph: 847-359-0746, Fax: 847-705-9388

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਯੂ-ਟਰਨ

ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਣੇ ਨਵੇਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਝਾੜ ਮਗਰੋਂ ਲੈਂਡ
ਪੁਲਿੰਗ ਪਾਲਿਸੀ ਲਈ ਵਾਪਸ

ਬੀਬੀ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਬਣੀ ਪੰਥਕ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਚੇਅਰਪਰਸਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ
ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਰੁਖ਼, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ,
ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਚੋਟਰਫਾ

ਵਿਰੋਧ ਮਗਰੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਯੋਜਨਾਬੰਧ
ਢੰਗ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰੀਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ
'ਚ 65 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕਵਾਇਰ
ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਲੈਂਡ ਪੁਲਿੰਗ ਪਾਲਿਸੀ
ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ 10
ਸਤੰਬਰ ਤੱਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਈ
ਹੋਈ ਹੈ। ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ
ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ
ਸੈਕਟਰੀ ਨੇ ਪ੍ਰੈੱਸ ਨੋਟ ਜਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਇਹ
ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸੂਬਾ
ਸਰਕਾਰ ਅਗਲੇ ਕੁੱਝ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਬਾਕਾਇਦਾ
ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰੇਗੀ।
ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਕੇਏਪੀ ਸਿਨਹਾ ਨੇ ਸੋਮਵਾਰ
ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸਕੱਤਰਾਂ
ਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ
ਸੀ। ਇਸ 'ਚ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ
ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸੈਕਟਰੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।
14 ਮਈ 2025 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ
ਲੈਂਡ ਪੁਲਿੰਗ ਪਾਲਿਸੀ ਤਹਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ

(ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 4 'ਤੇ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ
ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਧੜੇਬੰਦੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ
ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਬਾਗ਼ੀ ਧੜੇ ਨੇ ਸੋਮਵਾਰ
ਨੂੰ ਇਥੇ ਇਜਲਾਸ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ
ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ
ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਗਠਿਤ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਭਰਤੀ ਕਮੇਟੀ
ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਥਕ ਕੌਂਸਲ ਵੀ ਬਣਾਈ
ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਗੁਰਮਖਿਆਲੀ
ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬੀਬੀ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਨੂੰ
ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ
ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪੰਜ
ਸਾਲ ਤੇ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅੱਠ
ਸਾਲ ਜਥੇਦਾਰ ਵੱਜੋਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਹਨ।
ਮੀਰੀ-ਮੀਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਮੁਤਾਬਕ ਸਿਆਸੀ
ਮਾਮਲੇ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇਖਣਗੇ ਜਦਕਿ
ਪੰਥਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬੀਬੀ ਸਤਵੰਤ
ਕੌਰ 'ਤੇ ਰਹੇਗੀ। ਬਾਗ਼ੀ ਧੜਾ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸੀ
ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ
ਮੁਤਾਬਕ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ।

ਬੁਰਜ ਅਕਾਲੀ ਬਾਬਾ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਇਜਲਾਸ ਲਈ
ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਉਮੈਦਪੁਰੀ ਨੂੰ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ

(ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 5 'ਤੇ)

ਘਰ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਅਤੇ ਖਰੀਦ ਲਈ ਅੱਜ ਹੀ ਕਾਲ ਕਰੋ

Buying or Selling Home?

Contact PRADEEP SINGH

COLDWELL BANKER REALTY

SCAN TO BEGIN YOUR HOME SEARCH

847-322-5832

ishowhomes@yahoo.com

1501 E Woodfield Rd Ste 113E, Schaumburg 60173

**India Palace Restaurant
And Banquet Hall**

Best Price Wholesale
Ph: 630-400-0996
Lakhvir S. Johal
Ph: 317-709-7800

Restaurant-Fine Indian Cuisine
(Ph: 317-298-0773)

Banquet Hall Available Up to 550 People
Amber Carmel Ph: 317-580-0828

Amber Indianapolis Ph: 317-578-4400

Royal, Indianapolis, 317-893-2633

Desi Bazar Grocery Store
Restaurant, Ph: 317-888-2040

Desi Bazar Indianapolis,
Ph: 317-709-7800

Singh Auto Group

3983 ST RD 38E
Lafayette, IN 47905
Ph: 765-607-1300

www.singhautosgroup.com

University Motors

3312 Klondike Rd, West Lafayette, IN 47906
Ph: 765-497-1100

www.universitymotors1.com

Serving Indian American community over
30 years in Midwest for their auto needs.

ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਡੀ ਖਰੀਦਣ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ:
Jaspal S. Ghotra: 765-337-5151

Bhaura Transport LLC
Noblesville, IN

ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

*ਵੈਲਿਡ ਸੀ ਡੀ ਐਲ ਏ ਲਾਈਸੈਂਸ
*ਘੱਟੋ ਘੱਟ 2 ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ
*ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਲੋਡ ਸਮੇਤ ਮੀਲ .55
ਸੈਂਟ
*ਸਾਈਨ ਐਨ ਬੋਨਸ
*ਹਰ ਵੀਕਐਂਡ 'ਤੇ ਪੱਕਾ ਘਰ
*ਡਾਇਰੈਕਟ ਡਿਪਾਜ਼ਿਟ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ
*ਹਫਤਾਵਾਰ ਮੀਲ 3000 ਤੋਂ 4000
*ਪ੍ਰੀ-ਪਾਸ, ਈ ਜੀ ਪਾਸ ਅਤੇ ਫਿਊਲ ਕਾਰਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ
*ਇੰਡੀਆਨਾ, ਨਿਊ ਜਰਸੀ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਅਤੇ
ਪੈਨਸਿਲਵੇਨੀਆ ਦੇ ਪੱਕੇ ਲੋਡ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 317-403-0493

Regal Jewels

773-262-4377 www.RegalJewels.com

LITTLE INDIA CHICAGO
2625 W. Devon Ave. Chicago, IL 60659
www.RegalJewels.com
PH: 773-262-4377 WA: 773-517-0574

ਪੰਜਾਬੀ ਅਮੈਰਿਕਨ ਯੂਥ ਕਲੱਬ ਇੰਡਿਆਨਾ ਦੇ ਇੱਕੀਵੇਂ ਜੋੜ ਮੇਲੇ 'ਚ ਲੱਗੀਆਂ ਰੌਣਕਾਂ

ਕਰਾਊਨ ਪ੍ਰਾਇਮਟ: 2004 ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਪੰਜਾਬੀ ਅਮੈਰਿਕਨ ਯੂਥ ਕਲੱਬ ਹੁਣ

ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਹਰ ਸਾਲ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਇਕੱਠ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਇਸ ਕਲੱਬ

ਦੀ ਸਰਬੀਅਨ ਹਾਲ ਗਰਾਊਂਡ ਵਿਚ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਹਰ ਉਮਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਰਵੀਂ ਹਾਜ਼ਰੀ

ਫਿਰਦੇ, ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਦੇ ਦੇਖੇ ਗਏ। ਵਾਲੀਬਾਲ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੌੜਾਂ, ਰੱਸਾਕਸ਼ੀ

ਨਾਲ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਤੇ ਬੱਚੇ-ਬੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਨੱਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ

ਭਰ ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਟਤਾ (ਰਿੱਪੀ) ਸਨ। ਉਦੋਂ

ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਜੱਗਾ) ਬਾਜਵਾ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਰ 9 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਮੈਰੀਵਿਲ

ਸੀ। ਨੌਜਵਾਨ, ਬੱਚੇ, ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਚਾਵਾਂ ਨਾਲ ਘੁੰਮਦੇ-

ਆਦਿਕ ਖੇਡਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਿੰਸ ਦੀ ਕਮੈਂਟਰੀ ਅਤੇ ਸਟੇਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਸੀ। ਇਨਾਮਾਂ ਲਈ ਰੈਫਲ ਟਿਕਟਾਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਖਰੀਦੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਇਨਾਮ-ਨੰਬਰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਪੱਥਾਂ ਭਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਤੇ ਮੁਫਤ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਸੀ। ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਘੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕਾ ਮਿਸ ਪੂਜਾ ਵਲੋਂ ਛੇ ਤੋਂ ਅੱਠ ਵਜੇ ਤੱਕ ਖੂਬ ਰੌਣਕਾਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗਾਇਕੀ

ਉਹ ਟਾਈਮ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਕਲਾਕਾਰ ਆਮ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। 'ਚਿੱਟੇ ਸੂਟ 'ਤੇ ਦਾਗ ਪੈ ਗਏ', 'ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਪਿਲਾ ਦੇ', 'ਹਿੰਮਤ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ', 'ਕਦੇ ਕਦੇ ਹੀ ਜੰਮਦਾ ਹੀਰਾ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਵਰਗਾ' ਆਦਿ ਗੀਤਾਂ ਨੇ ਵਾਹਵਾ ਤਾੜੀਆਂ ਵਜੂਲੀਆਂ। ਕਲੱਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ।

-ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ: ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਹਿਰਾਅ
ਫੋਨ: 219-900-1115

ਕੈਨੇਡਾ ਈਸਟ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ ਵਰਲਡ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ

ਕਿਚਨਰ: ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਸੈਂਟਰ ਵਲੋਂ ਕਿਚਨਰ (ਟੋਰਾਂਟੋ) ਵਿਖੇ ਲੰਘੀ 9 ਅਗਸਤ ਨੂੰ 32ਵਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ 6 ਟੀਮਾਂ ਦੇ 7 ਮੈਚ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਧਾਵੀਆਂ ਨੇ ਕੁੱਲ 538 ਕਬੱਡੀਆਂ ਪਾ ਕੇ 452 ਅੰਕ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ। ਜਾਫੀਆਂ ਨੇ ਕੁੱਲ 85 ਜੱਫੇ ਲਾਏ ਅਤੇ 1 ਅੰਕ ਕਾਮਨ ਰਿਹਾ।

ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਦਿਲਚਸਪ ਰਹੇ ਫਾਈਨਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ ਈਸਟ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਇੰਡੀਆ ਟੀਮ ਨੂੰ 36.5 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 46 ਅੰਕਾਂ ਨਾਲ ਹਰਾ ਕੇ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ। ਫਾਈਨਲ ਅਤੇ ਸੈਮੀ ਫਾਈਨਲ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਧਾਵੀ ਅਤੇ ਜਾਫੀ ਦੀ ਚੋਣ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੁਲਟ ਖੀਰਾਵਾਲ 48 ਕਬੱਡੀਆਂ ਪਾ ਕੇ 'ਤੇ 42 ਅੰਕ ਲੈ ਕੇ ਵਧੀਆ ਧਾਵੀ ਬਣਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀਲੂ ਬਾਹੋ ਅਕਬਰਪੁਰ ਨੇ 31 ਟੱਚ ਤੇ 13 ਜੱਫਿਆਂ ਨਾਲ ਵਧੀਆ ਜਾਫੀ ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ।

ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਬੱਡੀ ਕੁਮੈਂਟਰ ਮੱਖਣ ਅਲੀ, ਸੁਰਜੀਤ ਕਕਰਾਲੀ, ਇਕਬਾਲ ਗਾਲਿਬ, ਕਾਲਾ ਰਫੀਨ, ਪ੍ਰਿਤਾ ਸ਼ੇਰਗਤੂ ਚੀਮਾ, ਹੈਰੀ ਬਨਭੋਰਾ, ਅਤੇ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਬਣਿੰਗ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕਮੈਂਟਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ੋਅਰੋ-ਸ਼ਾਇਰੀ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕਾਂ

ਨੂੰ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰਨ ਤੇ ਨਿੱਠ ਕੇ ਬਹਿ ਕੇ ਮੇਲਾ ਦੇਖਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੰਦਰ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਸਟੇਜ ਸੈਕਟਰੀ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਬਾਖੂਬੀ ਨਿਭਾਈ। ਰੈਫਰੀ ਵਜੋਂ ਡਿਊਟੀ ਵੱਲੀ

ਚੁਹਤਚੱਕ, ਨੀਟਾ ਸਰਾਏ, ਬਲਵੀਰ ਨਿੱਝਰ, ਪੱਪੂ ਭਦੌਤ, ਸਾਬੀ ਜੋਡਿਆਲੀ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਮਲਿਕ ਨੇ ਨਿਭਾਈ। ਪੀਟਰ ਚੜਿੱਕ, ਰੈਬੋ ਸਿੰਧੂ ਅਤੇ ਲਾਲੀ ਸੁਰਖਪੁਰ ਨੇ U-21 ਦੇ ਮੈਚਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਈ।

ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਚੋਣ

ਲੁਧਿਆਣਾ: ਐਲੂਮਨੀ ਪਦਮ ਸ਼੍ਰੀ ਓਂਕਾਰ ਸਿੰਘ ਪਾਹਵਾ ਅਤੇ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ, ਐਸਸੀਡੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਲਜ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੀ ਹਨ, ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਲੂਮਨੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਿੰਗ ਬਾਡੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ: ਪ੍ਰੋ. ਹੁਸਨ ਲਾਲ ਬਸਰਾ (ਵਾਈਸ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ) ਸੀਨੀਅਰ ਵਾਈਸ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ, ਡਾ. ਪੀ. ਡੀ. ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਕੇ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਵਾਈਸ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ, ਪ੍ਰੋ. ਗੀਤਾਂਜਲੀ ਪਾਬਰੇਜਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ, ਪ੍ਰੋ. ਮੁਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ, ਡਾ. ਨਿਤਿਨ ਸੂਦ ਵਿੱਤ ਸਕੱਤਰ, ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਗੋਇਲ ਅਤੇ ਅਸ਼ੋਕ ਧੀਰ ਆਰਗਨਾਈਜ਼ਿੰਗ ਸਕੱਤਰ, ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਸਿੰਘ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਕੱਤਰ, ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਮੀਡੀਆ ਸਕੱਤਰ।

ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਹਨ : ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰਮਾ (ਪੀ.ਸੀ.ਐਸ. ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਡਾ. ਸਜਲਾ ਕਾਲਤਾ, ਮਦਨ ਲਾਲ ਸਿੰਗਲਾ ਸੀ.ਏ., ਰਸ਼ਮੀ ਗਰੇਵਰ, ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਮੌਲੀ, ਸੁਲਭ ਗੁਪਤਾ ਸੀ.ਏ., ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਰਵਿੰਦਰ ਵਾਤਸਯਾਨਾ, ਡਾ. ਵਿਕਾਸ ਲੁੱਬਾ, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹਨ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸੰਧੂ ਨੇ ਕਈ ਉੱਘੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਮਾਣ ਦਿਵਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਦਮ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜੇਤੂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਧੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਲਜ ਆਪਣੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਅਤੇ ਮੁਹਾਰਤ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਐਲੂਮਨੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੀਤਾਂਜਲੀ ਪਾਬਰੇਜਾ ਨੇ ਸਟੇਜ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ

ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਸੁਚਾਰੂ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਹੋਵੇ। ਸਾਲਾਨਾ ਆਮ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਏ ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਲਈ ਲਈ ਕਾਲਜ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਟਾਫ਼ ਮੌਜੂਦ ਸੀ।

ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਗੋਇਲ, ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਧੰਨਵਾਦ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਅਲਮਾ ਮੇਟਰ ਦੀ ਉੱਤਮਤਾ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੇ ਬੁੱਝ ਅੰਬੈਸਡਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਾਲਜ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਐਸਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਲਮਾ ਮੇਟਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਪਾਰਕ ਦਾ ਨਾਮ ਐਲੂਮਨੀ ਪਾਰਕ ਰੱਖਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਭਾਲਣ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਬਨਸਪਤੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਬੈਚ ਆਦਿ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸਟਰਲਿੰਗ ਹਾਈਟਸ ਵਿਖੇ ਕਥਾ ਅਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰ 24 ਨੂੰ

ਸ਼੍ਰੀ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਟਰਲਿੰਗ ਹਾਈਟਸ ਵਿਚ 24 ਅਗਸਤ ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਕਥਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣਗੇ।

ਗਿਆਨੀ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਬੀਬੀ ਤੇਜ ਕਿਰਨ ਕੌਰ ਜੋ ਪੇਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਵਕੀਲ ਹਨ ਅਤੇ ਮਿਸਟਰ ਟਾਮ ਸੁਆਸੀ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਸੁਹਾਦਤ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸੰਗਤ ਨਾਲ 1:30 ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਮੈਟਰੋ ਡਿਟਰੋਇਟ ਦੀ ਸਮੂਹ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਆਹ ਲਈ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਨੂੰ ਇਸ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੀਬੀ ਜੀ

ਕਾਂਗਰਸਮੈਨ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਕਿਤਾਬ 'ਸਫਰ-ਏ-ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਤੋਂ 2:15 ਵਜੇ ਤੱਕ ਇਕ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਗੇ। ਸੰਗਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਜੋ ਸਿੱਖ ਚਾਰ

ਲਾਵਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀ ਅਰਥ ਹਨ, ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਗੇ। ਗਿਆਨੀ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ 22 ਅਗਸਤ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਰੋਚੇਸਟਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ, 23 ਨੂੰ ਪਲੀਮਥ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ 24 ਅਗਸਤ ਦੁਪਹਿਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਟਰਲਿੰਗ ਹਾਈਟਸ ਵਿਖੇ ਕਥਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਗੇ।

ਗੈਸ ਸਿਲੰਡਰ ਲੀਕ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮਾਰਕੀਟ ਅਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਅੱਗ

ਗੁਆਡਾਲੂਪੇ: ਐਰੀਜ਼ੋਨਾ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਫ਼ੀਨਿਕਸ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਗੁਆਡਾਲੂਪੇ ਕਸਬੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸਮਾਲ ਮੈਕਸੀਕਨ ਮਾਰਕੀਟ ਅਤੇ ਇੱਕ

ਲੈ ਲਿਆ। ਉਪਰੰਤ ਸੈਰਿਫ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ, ਗੁਆਡਾਲੂਪੇ, ਟੈਪੀ ਅਤੇ ਫ਼ੀਨਿਕਸ ਦੇ ਫਾਇਰ ਫਾਈਟਰਾਂ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮੁਸ਼ਤੈਦੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ

ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਗੈਸ ਸਿਲੰਡਰ ਲੀਕ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਭਿਆਨਕ ਅੱਗ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ।

ਫਾਇਰ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੱਕ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਮੱਚ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠੀ ਅੱਗ ਨੇ ਮਾਰਕੀਟ ਨੂੰ ਵੀ ਘੇਰੇ ਵਿਚ

ਹੋਏ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਅੱਗ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲਿਆ। ਸੈਰਿਫ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਅਤੇ ਫਾਇਰ ਫਾਈਟਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਸੀ, ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ

ਜਲੰਧਰ: ਪੰਜਾਬੀ ਰਾਈਟਰਜ਼ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਇਟੀ ਲਿਮਟਿਡ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾਕਟਰ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਅਤੇ ਸਕੱਤਰ ਜਸਪਾਲ ਸੋਨਾ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ, ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਾਧਨਾਂ 'ਚੋਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਲੋਪ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਾਜ਼ਾ ਉਦਾਹਰਣ ਆਧਾਰ ਕਾਰਡਾਂ 'ਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਲੋਪ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ, ਏ.ਟੀ.ਐਮ. ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਸਟਮਰ ਕੇਅਰ) 'ਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਲੋਪ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਥਾਂ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸੈਕਟਰ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਰਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਜੋ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਸਰਗਰਮ ਹੈ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਜੂਦ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਇਹ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਚਾਲਾਕੀ ਨਾਲ ਖੇਡੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ।

ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਖੇਡ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਖੇਡ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਵਿਰਾਸਤੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਹੋਂਦ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਹਾਸੀਏ ਉੱਤੇ ਧੱਕਣ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਲਗਾਤਾਰ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੈ। 2020 ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨਵੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ('5ਫ') ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਚਿੰਤਾ ਵੇਖੀ ਗਈ। ਇਸ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੱਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਨੀਤੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚੇਗਾ। ਇਸ ਨੀਤੀ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕੇਂਦਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਸਥਾਨਕ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਣ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜਾਂ ਹਿੰਦੀ ਵੱਲ

ਝੁਕਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰੇਗੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ

ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਅਮੀਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਫਿਰਕੂ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ, ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਚਾਰ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤਹਿਤ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਹਿੰਦੀ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਸਾਇਟਾਂ ਉੱਪਰ ਵੀ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਅਕਾਊਂਟਾਂ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਾਂਝੇ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਾਧਿਅਮ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਹਰ ਨੌਕਰੀ ਲਈ 12ਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੀ ਆਤਮਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਅਤੇ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਸਾਡਾ ਸਾਂਝਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ।

Matrimonials

ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Seeking a professional match green card/citizen only, for U.S. born Dhillon girl 29, 5'4", masters in Environmental Science. Working in university. Brother is Doctor in Stanford. Parents are well educated. Caste no bar. Please call us at: 817 929 6405 or E-Mail at: Dhillon3531@gmail.com .

30-33

Ramgarhia Sikh family seeking a suitable match for their Doctor daughter, 30, 5'6". MBBS (Silver Medalist) from India. Presently in first year of fellowship after Residency (internal medicine) in USA. Father retired as Colonel from Indian Army. Mother working as Lecturer. Caste no bar. Contact us at: +91 9471004633 and +1 (570) 880-0136.

29-32

Looking for a suitable match for our Canadian Citizen Ramgarhia Sikh daughter 32, 5'-8" beautiful, family oriented with Bachelor of Commerce. The boy must be from the USA or Canada, professionally qualified, good-natured, well settled, and with good family values. Serious inquiries only. Please respond to kalsi.construction@gmail.com with biodata.

29-32

ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Seeking an educated and professional match (American citizen or Permanent Resident) for a 1992-born in Punjab boy (Ramdasias and others), 5'8" Education: B.Tech, MBA(IIT Delhi), MS in Business Analytics (University of Colorado). Currently working as a Business Analyst in Chicago, USA. Belongs to a well-educated and reputed family. Caste No bar. Please contact at +91-7589242016 (Whatsapp) or +1-7204996020.

32-35

Ramgarhia Sikh family seeking a suitable match for their son, 28, 5'11", with a Bachelor's degree. Currently residing in the USA with his family. The prospective bride should be from the USA, vegetarian, and willing to live in a joint family. Contact: kaur082024@gmail.com

32-35

Jatt Sikh Shergill family seeking an equally qualified USA citizen match for their, 28, 6'1" son. He has done B.E. Electrical from PU Chandigarh (PEC) and working as a senior analyst at United Airline Gurgaon. He has 10 years USA visitor visa and comes USA frequently through company. Elder brother is married and doing business in the USA. Mother is a central govt. employee in Chandigarh. Residence is at Mohali. Interested please call us at: 317-430-6545 or email at csahi1949@gmail.com

31-34

Well settled Gursikh Amritdhari boy in USA, 1987 born, 5'-11" tall, MS Degree holder, works as Software Product Leader, Green Card petition approved in 2016. Home Owner in San Francisco, Bay Area, California since 2021, innocently divorced, issueless, family oriented, seeks Amritdhari (Keskidhari/ready to tie Keski), educated, vegetarian, family oriented Girl. Preference to girls living in USA & CANADA. Marriage Bureau stay away. Please contact us at +1-510-399-4085 or +91-98993-79442 (whatsapp) or E-mail at cjsingh55@gmail.com

30-33

Sikh family looking for a suitable match for their US citizen, son (wears turban), 24, 5'7", BS (Computer Science) and Masters (Computer Information System) from UWM. He is well settled and working full time in Wisconsin for a renowned MNC and earning a decent package. We are a well settled family living in Wisconsin. Caste Ramdasias (Caste No Bar). Boy lives with grandparents, parents and sister in Wisconsin. If interested, please call at +1 714 699 4754 (Father) or Email: satnamsingh18@hotmail.com

29-32

Ramgarhia Family seeks a suitable match for their USA Born and Raised 30 year 5'6.5" Gursikh Boy, PhD. Girl should be Gursikh and educated. Caste no bar. If you are interested please call us at 224-422-4773.

SUPER TRAVEL

847-676-9090, 773-465-5566

E-mail: supertravel2003@live.com

Lowest Fares With Excellent Service

United Airlines
British Airways

For Emergency
Call anytime at
847-436-9010

EARLY BIRD SALE!!!!

Etihad, Air India,
KLM, Lufthansa,
Delta, Qatar Airlines.

Domestic fares
available

UMA TRAVELS

**2541 W. Devon Ave.,
Chicago, IL 60659**

For Delhi Amritsar-Bombay Ahmedabad, Hyderabad-Madras

Call For Special Sale Fares

Call: 773-338-5603

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:

847-359-0746

Punjab Times

Established in 2000
25th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018
Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388

Email: punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com

Founder Editor:
Amolak Singh Jammu
Managing Editor
Jaspreet Kaur
Editor
Lakhvinder S. Johal
Astt. Editor
Amrit Pal Kaur

Photographer
Kamaljit Singh Viridi
Ph. 847-502-2703
Our Columnists
Gurbakhsh Singh Bhandal
Buta Singh
Tarlochan Singh Dupalpur
Correspondents
California
Ashok Bhaura
New York
Iqbal S. Jabowalia
917-375-6395

Postmaster: Please send
address changes to Punjab Times,
20451 N. Plum Grove Rd., Palatine,
IL 60074

Distributed in:

California, Illinois, Indiana, Ohio,
Michigan, Wisconsin, Mississippi,
Iowa, Arkansas, Massachusetts,
Texas, Virginia, Nevada, Washington,
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,
New York, New Jersey, Connecticut,
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,
Kentucky, Kansas.

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 130 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ
ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ
ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ
ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ
ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਪੇ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ
ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ
ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵੇ
ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ
ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ
ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ
ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer

The views expressed in the
articles published in the columns
of Punjab Times are that of
their writers, and it is not
implied that Punjab Times
endorses them.

Sameway Punjab Times
does not necessarily endorses
the claim made in the
advertisement published in
Punjab Times.

All disputes subject to
Chicago jurisdiction.

ਅਵਾਰਾ ਘੁੰਮਦੇ ਨਾ ਦਿਸਣ ਅਵਾਰਾ ਕੁੱਤੇ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਵਾਰਾ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਦਿੱਲੀ-ਐਨਸੀਆਰ 'ਚ ਅਵਾਰਾ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੋਗ ਸੈਲਟਰ 'ਚ ਰੱਖਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਸੰਗਠਨ ਇਸ ਕੰਮ 'ਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਅਵਾਰਾ ਕੁੱਤਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਸ਼ੂ ਤੇ ਕੁੱਤਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ 'ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੀ ਪਸ਼ੂ ਅਧਿਕਾਰ ਵਰਕਰ ਰੈਬੀਜ਼ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਸਕਣਗੇ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ, ਐਮਸੀਡੀ ਤੇ ਐਨਡੀਐਮਸੀ ਨੂੰ ਅੱਠ ਹਫ਼ਤਿਆਂ 'ਚ ਕੁੱਤਿਆਂ ਲਈ ਸੈਲਟਰ ਹੌਮ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਕਿਹਾ ਕਿ ਫੜੇ ਗਏ ਅਵਾਰਾ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਕ ਵੀ ਅਵਾਰਾ ਕੁੱਤਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕੁੱਤਾ ਵੱਢਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ 'ਚ ਹੈਲਪਲਾਈਨ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਨਾਲ ਰੈਬੀਜ਼ ਹੋਣ 'ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਦੀ ਵੈਕਸੀਨ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਜਸਟਿਸ ਜੇ.ਬੀ. ਪਾਰਡੀਵਾਲਾ ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਆਰ ਮਹਾਦੇਵਨ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅਵਾਰਾ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਤੇ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੇ ਵੱਢਣ ਨਾਲ ਰੈਬੀਜ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਮੀਡੀਆ 'ਚ ਆਈ ਖ਼ਬਰ 'ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਖ਼ੁਦ ਨੋਟਿਸ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਗੌਰਵ ਅਗਰਵਾਲ ਨੂੰ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਨਿਆਮਿਤਰ ਨਿਯੁਕਤ

ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੁਣਵਾਈ 'ਚ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਵਾਰਾ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਨਾਲ ਨਜ਼ਿਠਣ ਲਈ ਕੁਝ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਬਲੀ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕ ਖ਼ੁਦ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਪਸ਼ੂ ਵਰਕਰ, ਕਥਿਤ ਪਸ਼ੂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਸਕਣਗੇ ਜਿਹੜੇ ਰੈਬੀਜ਼ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਕੀ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਕਣਗੇ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਵਾਰਾ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਕ ਵੀ ਅਵਾਰਾ ਕੁੱਤਾ ਘੁੰਮਦਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਦਿਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਸਬੰਦੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਰ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਕੁੱਤਿਆਂ 'ਚ ਰੈਬੀਜ਼ ਫੈਲਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਰੈਬੀਜ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੂਟਿਲਿਟੀ ਵੀਡੀਓ 'ਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਰਦੇ ਤੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਬੇਸਹਾਰਾ ਰੱਦ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਵਿਆਪਕ ਜਨਹਿੰਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਇਹ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੇ ਵੱਢਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਤਕਾਂ, ਸਾਰੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਅਵਾਰਾ ਕੁੱਤੇ ਹਟਾਉਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਈਕਲ

ਚਲਾਉਂਦੇ ਤੇ ਖੇਡਦੇ ਸਮੇਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇਗਾ। ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਮਸੀਡੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਵਾਰਾ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਫਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਥਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਕੁਝ ਪਸ਼ੂ ਅਧਿਕਾਰ ਵਰਕਰਾਂ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ 'ਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਖ਼ਲ ਕਰ ਕੇ ਇਸ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਵਾ ਲਈ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧ 'ਚ ਕਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਤੇ ਅਵਾਰਾ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ 'ਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੂਬਿਆਂ ਤੇ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਕੁੱਤਿਆਂ ਲਈ ਸੈਲਟਰ ਹੌਮ ਬਣਾਏ ਜਾਣ, ਉਥੇ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੀ ਨਸਬੰਦੀ ਤੇ ਟੀਕਾਕਰਨ ਲਈ ਉਚਿਤ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਡੋਗ ਸੈਲਟਰ ਹੌਮਾਂ ਦੀ ਸੀਸੀਟੀਵੀ ਨਾਲ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਕਾਂ, ਕਾਲੋਨੀਆਂ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਨਾ ਛੱਡਿਆ ਜਾਵੇ।

ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਮਤੇ

ਡੈਲੀਗੇਟ ਇਜਲਾਸ ਵਿੱਚ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਪੰਥਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜਸੀ ਦਖ਼ਲ ਕਾਰਨ ਆਏ ਨਿਘਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਥਕ ਕੌਂਸਲ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਲਵੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਮਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਚੁਣੀ ਹੋਈ 31 ਮੈਂਬਰੀ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ 10 ਮੈਂਬਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਤੀਜੇ ਮਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦਕ ਚੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਲਏਗਾ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਛੇ ਸਾਲ (ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਦੋ ਟਰਮਾਂ) ਜਾਂ ਵਕਫ਼ਾ ਪਾ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਇਕ ਟਰਮ ਹੀ ਚੋਣ ਲੜ ਸਕੇਗਾ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੇਕਰ ਚੋਣ ਲੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਇਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਚੌਥੇ ਮਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਲੋਂ 2022 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਰਟੀ ਦੇ

ਰਾਜਸੀ ਨਿਘਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸੰਬੰਧੀ ਬਣੀ 'ਝੁੰਦਾਂ ਕਮੇਟੀ' ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਨਬਿੰਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੰਜਵੇਂ ਮਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਡੈਲੀਗੇਟ ਹਾਊਸ ਚੁਣਨ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਭਰਤੀ ਛੇ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਡੈਲੀਗੇਟ ਇਜਲਾਸ ਛੇ ਸਾਲ ਤੱਕ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹੇਗਾ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਖੁੱਲੀ ਭਰਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚਾਲੂ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਮਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਲ ਦਾ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਡੈਲੀਗੇਟ ਇਜਲਾਸ ਬੁਲਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹੋਰ ਮਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਅਹੁਦਾ ਮਿਲੇਗਾ ਤੇ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਇਕ ਟਿਕਟ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਬੋਰਡ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੋ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਕੋ-ਚੇਅਰਮੈਨ ਹੈ ਸਮੇਤ ਸੱਤ ਜਾਂ ਨੌਂ ਮੈਂਬਰੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ 6 ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ। ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਫੈਸਲਾ ਲਵੇਗਾ।

ਹੋਰ ਮਤਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਪਤਿਤਪੁਣਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੁਨਰ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਯੂਥ ਵਿੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਲਈ ਉਮਰ ਸੀਮਾ 37 ਸਾਲ ਹੋਵੇਗੀ, ਨੌਜਵਾਨ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਵਰਗ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਰ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਤੇ ਯੋਗ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ (ਜੇਕਰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣ) ਦਾ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਨੂੰ ਸੂਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਵੀ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜਸੀ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਲਏਗਾ। ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਪੰਥ ਵਲੋਂ ਠੋਸ ਉਪਚਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੰਦ ਲਾਘੇ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਏ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰੇ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨਗੇ। ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਅਤੇ ਗਲਤ ਲਗਾਈਆਂ ਐੱਨ. ਐੱਸ. ਏ. ਤੋੜਨ ਲਈ ਹਰ ਹੀਲਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਵਿਭਾਗੀ ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਹਰਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਵੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਘੱਟ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਲਿਸੀ 'ਚ ਸੋਸ਼ਲ ਇੰਪੈਕਟ ਅਸੈਸਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲੇ ਇਸ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਹਨ।

ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਾਲਿਸੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ 'ਤੇ ਅੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਾਲਿਸੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਇਸ ਕਦਰ ਵੱਧ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਆਪ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਐਂਟਰੀ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਪੋਸਟਰ ਲਗਾਏ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦਾ ਘਿਰਾਓ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ ਸੀ ਕੋਈ ਰਾਹਤ

ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਰਾਹਤ ਮਿਲਦੀ ਨਾ ਦੇਖ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਹਟੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਜਨਹਿੰਤ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਝਾੜ ਪਾਈ ਸੀ। ਕੋਰਟ ਨੇ 10 ਸਤੰਬਰ ਤੱਕ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਪਾਲਿਸੀ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲੱਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਜਾਣ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ

ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਵੇਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਨ ਮੌਕੇ ਅੱਜ ਲੈਂਡ ਪੁਲਿੰਗ ਪਾਲਿਸੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਥਿਤੀ ਬਦਲਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ।

ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਵੀ ਪਾਲਿਸੀ ਦਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਸੀ ਵਿਰੋਧ

ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਸੁਰ ਤਿੱਖੇ ਹੋਣ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੰਗ ਨੇ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਆਪ ਦੇ ਆਗੂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਕਰ ਕੇ ਪਾਲਿਸੀ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨ ਹਿੰਤ 'ਚ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਪੰਜਾਬ

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ...

(ਪਹਿਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਮੋਹਾਲੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਜਲੰਧਰ, ਬਠਿੰਡਾ, ਪਟਿਆਲਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਕਪੂਰਥਲਾ ਸਮੇਤ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ 65 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕਵਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਗਜ਼ ਦਾ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਤੇ 200 ਗਜ਼ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਪਲਾਟ ਦੇਣ ਦਿ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਦੇਣ ਦਾ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇਵਾਲ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਘੁਟਾਲਾ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਸੂਬਾਈ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਖਨੌਰੀ ਤੇ ਸ਼ੰਸੁ 'ਚ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਜਬਰੀ ਹਟਾਉਣ ਕਾਰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਾਰਾਜ਼ ਕਿਸਾਨ ਇਸ ਨੀਤੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ 'ਚ ਮੁੜ ਅੰਦੋਲਨ 'ਚ ਉਤਰਣ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਗੁਆਚੀ ਹੋਈ ਸਿਆਸੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੀਤੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਕਾਰਨ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ
ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ
ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ
ਡਾ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਥਾਂਦੀ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ
ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ
ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ

ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ
ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ
ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ
ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ
ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ
ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ

ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੌੜਾ
ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ
ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ
ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ
ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ
ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ (ਅਮਰ ਕਾਰਪੇਟ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ
ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ
ਹਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਲੈਲ
ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ
ਸੁਖਮੇਲ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ (ਹੈਪੀ ਹੀਰ)
ਆਗਿਆਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਾਠ
ਪਰਮਵੀਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
ਮਨਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੀਰ
ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ
ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ

ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਣੇ ਨਵੇਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ (ਪਹਿਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਸਿੰਘ ਝੁੰਦਾ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਥਕ ਜਮਾਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਦੀ ਵੱਡੀ ਮੰਗ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਬਾਬਾ ਸਰਬਜੋਤ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਂ 'ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ' ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਤਾਈਦ ਐੱਸ.ਜੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੇ ਕੀਤੀ ਜਦਕਿ ਜਥੇਦਾਰ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਛੋਟੇਪੁਰ ਨੇ ਤਾਈਦ ਮਨੀਦ ਕੀਤੀ।

ਦਾਖਾ ਤੋਂ ਵਿਧਾਇਕ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਇਯਾਲੀ ਨੇ ਪੰਥਕ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਦਾ ਨਾਂ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਡੈਲੀਗੇਟਸ ਨੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਵਿਚ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਉਮੈਦਪੁਰੀ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਾਰੇ ਡੈਲੀਗੇਟਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਮੰਗੀ ਪਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਨਾ ਆਉਣ 'ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਐੱਸ.ਜੀ.ਪੀ.ਸੀ. 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼: ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ

ਬਾਗੀ ਧੜੇ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਲੜਨਗੇ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਈ.ਟੀ. ਵਿੰਗ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਮੇਰੀ ਕਿਰਦਾਰਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮੇਰੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਕੁੰਨ ਜਾਂ ਨੇਤਾ ਦੀ ਕਿਰਦਾਰਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸੁਖਬੀਰ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ-ਲੰਬੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਪੰਥ ਤੇ 15 ਲੱਖ ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਚਿੱਕਤ ਸੁੱਟ ਲੈਣ, ਅਸੀਂ ਪੰਥਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਜਥੇਦਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਖੋਹ ਲਈ। ਹੁਣ ਪੰਥ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਗੁੰਬੀ ਹਾਂ, ਸਿਆਸਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਵਾਂਗਾ ਕਿ ਸਿਆਸਤ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਐੱਸ.ਜੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਕਾਬਜ਼ ਧੜੇ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲ

ਕੇ ਇਹ ਲਾਭ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਲਦ ਹੀ ਜਥੇਬੰਦਕ ਢਾਂਚਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ : ਵਡਾਲਾ

ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਵਡਾਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਜੋ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਲੱਗੀ ਸੇਵਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਦਲ ਦਾ ਜਥੇਬੰਦਕ ਢਾਂਚਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਦਲ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਭਰਤੀ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ।

ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਪੰਥਕ ਪਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਈ: ਚੰਦ੍ਰਮਾਜਰਾ

ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਚੰਦ੍ਰਮਾਜਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਥਕ ਪਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਕਿਰਤੀ ਤੇ ਸਧਾਰਨ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਦਿਆਂ ਇਹ ਮਿੱਥ ਵੀ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ 'ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ' ਹੈ।

ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜਚੋਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ: ਬੀਬੀ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪੰਥਕ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਨਵ-ਨਿਯੁਕਤ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਬੀਬੀ ਸਤਵੰਤ

ਕੌਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਰੌਲਾ ਕੋਈ ਅਹੁਦਿਆਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸੱਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅੱਜ ਗੱਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਵਾਚ ਚੁੱਕੀ ਹੋਂਦ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਜੋ ਆਪਣੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਤੀ ਭਰੋਸਯੋਗਤਾ ਗਵਾਚ ਗਈ ਉਸ ਦੀ ਪੁਨਰ ਸੁਰਜੀਤੀ ਦੀ ਵੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖ ਦੀ ਕੌਮੀਅਤ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਥੋਂ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ, ਦੰਗ ਇਸਾਈਆਂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇਸ਼ ਹੈ।

ਇਥੇ ਵਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਰਨਾਂ ਕੌਮਾਂ ਵਾਂਗ ਸਿੱਖ ਵੀ ਇਕ ਵਿਲੱਖਣ ਸਵਰੂਪ ਸੁਤੰਤਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਲਈ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਕ ਨਿਵੇਕਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਕ ਜਾਗਦੀ ਜਮੀਰ ਵਾਲੀ ਕੌਮ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ 100 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜਚੋਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਪੰਥਕ ਏਕਤਾ ਲਈ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ: ਇਯਾਲੀ

ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਇਯਾਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਜੋ ਸੇਵਾ ਲੱਗੀ ਸੀ ਉਸ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਕਠਿਨਾਈਆਂ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਵੀ ਆਈਆਂ। ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਰਦਾਰਕੁਸ਼ੀ ਵੀ ਹੋਈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ

ਹਰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਲਗਾਉਣਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸੀ ਉਸ 'ਚੋਂ ਪਾਸ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਅਗਲਾ ਕੰਮ ਪੰਥਕ ਏਕਤਾ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਉਹ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਨਗੇ।

15 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਭਰਤੀ ਕੀਤੀ: ਭਾਈ ਲੌਂਗੋਵਾਲ

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਾਈ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਡੈਲੀਗੇਟ ਇਜਲਾਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ 'ਚ ਭਾਰੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ 2 ਦਸੰਬਰ, 2024 ਨੂੰ ਹੋਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 15 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਭਰਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਹੁਣ ਪੰਥਕ ਏਕਤਾ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਜਲਾਸ 'ਚ ਪੁੱਜੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ

ਮੁਹੰਮਦ, ਭਾਈ ਹਰਿਸਿਮਰਨ ਸਿੰਘ, ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ, ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪੰਜੋਲੀ, ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪੂੜੇਣ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਚੱਕ, ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁੱਲਾਪੁਰ, ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਮੰਝਪੁਰ, ਰਾਮਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾਸਾਂਸੀ, ਪ੍ਰੋ: 1 ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਰਾਜਸੀ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਲੜਨਗੇ-ਮਤੇ ਪਾਸ

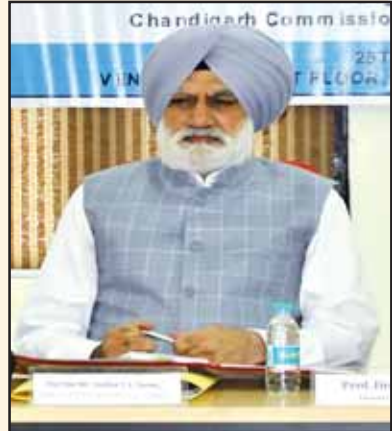
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਪੰਥਕ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਦੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਬਾਅਦ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਬੀਬੀ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਤੇ ਭਰਤੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਸਮੇਤ ਸੀਨੀਅਰ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਗੁ: ਬੁਰਜ ਅਕਾਲੀ ਬਾਬਾ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪੈਦਲ ਚੱਲ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪਾਰਟੀ, ਪੰਥ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਉਣ ਸਮੇਂ ਸੂਚਨਾ ਕੇਂਦਰ ਵਿਖੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਨਵ-ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬੀਬੀ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਚਾਹ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਪਿਲਾਇਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਓ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਜਲਾਸ ਵਿਚ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਭਰਤੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੀਨੀਅਰ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ, ਭਾਈ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ, ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪ੍ਰੋ: ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੱਖੜਾ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢੀਡਸਾ, ਬੀਬੀ ਕਿਰਨਜੋਤ ਕੌਰ, ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਮਣ, ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪੀਰ

ਜੋਤਾਸਿੰਘ, ਕੁਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਬੁਦਰਜ, ਕੰਵਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲੇਵਾਲ ਰਾਠਾਂ, ਸਤਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਢੱਟ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਮਾਸਟਰ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੰਡ, ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਸਰੋਦ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਇਜਲਾਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ। ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਜਥੇ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ।

ਫਿਰ ਮੁਲਤਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: 14 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਮੁਲਤਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਯੂਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ 'ਚ ਜੋ ਤੇਜ਼ੀ ਆਈ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਸਟਿਸ ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਸਰਨ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਸਿਰਫ 70 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਹੀ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਸਰਨ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ 30 ਜੂਨ ਨੂੰ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਮਤਾ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ। ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਨਵੇਂ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਭਾਲ ਲਈ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਜੱਜਾਂ ਤੋਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਮੰਗੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਲੱਗ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰਿਆਣਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਵੋਟਾਂ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਹੁਣ ਹਰਿਆਣਾ 'ਚ ਵੀ ਬਣਾਏਗੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ

ਰੂਪਨਗਰ: ਭਾਜਪਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਰੂਪਨਗਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਜੈਵੀਰ ਸਿੰਘ ਲਾਲਪੁਰਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਾਇਬ ਸੈਣੀ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਵਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੌਰਾਨ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੈਣੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਤੇ ਸੁਝਾਅ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਮਾਹੌਲ, ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ, ਟੈਕਸ ਰਾਹਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਖਾਸ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਸੈਣੀ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੱਕੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਗਹਿਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤੇ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅਜੈਵੀਰ ਸਿੰਘ ਲਾਲਪੁਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ, ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵਿਰਾਸਤ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਸਿਰਫ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਡੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਰਿਵਾਜਾਂ ਦਾ ਜੀਵੰਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ। ਹਰਿਆਣਾ ਵਰਗੇ ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਗੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਵੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ

ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਐੱਲ ਮੁਰਗਨ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਦਯੋਗ ਦੇ ਹਿੱਤ 'ਚ ਨੀਤੀਗਤ ਬਦਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੇ ਕਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਲਾਕਾਰ, ਨਿਰਮਾਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਦਾਕਾਰ ਅਤੇ ਕਾਮੇਡੀਅਨ ਬਿੰਨੂ ਢਿੱਲੋਂ, ਰਾਜ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਬੀਐੱਨ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼ਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਹਲ, ਕਰਮਜੀਤ ਅਨਮੋਲ, ਸੀਨੀਅਰ ਅਦਾਕਾਰਾ ਨਿਰਮਲ ਰਿਸ਼ੀ, ਮਸ਼ਹੂਰ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰ ਮਦਨ ਸ਼ੌਂਕੀ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਹਸਤੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸੁਰ ਵਿਚ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਬੜਾਵਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ।

ਵੋਟ ਚੋਰੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਮਾਰਚ; ਕਈ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਬਿਹਾਰ 'ਚ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਦੇ ਖਾਸ ਰੀਵਿਊ (ਐੱਸ.ਆਈ.ਆਰ.) ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਬਿਤ ਵੋਟ ਚੋਰੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ 'ਇੰਡੀਆ' ਗਠਜੋੜ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਆਸੀ ਸੰਗਰਾਮ ਤੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਭਵਨ ਤੋਂ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਤੱਕ ਵਿਰੋਧ ਮਾਰਚ ਕੱਢਦੇ ਹੋਏ ਵੋਟਰ ਲਿਸਟ 'ਚ ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਰੋਕਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਚ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਵਾਚਣ ਸਦਨ ਜਾਣ ਦੇ ਰਸਤੇ 'ਚ ਹੀ ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਰੋਕ ਲਿਆ।

ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਲਿਕਾਰਜੁਨ ਖੜਗੇ, ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ, ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਯੋਕਾ ਗਾਂਧੀ ਵਰਗੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਸਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਕਾਂਗਰਸ, ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਸਣੇ ਕਈ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ 'ਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਰਹੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਕਰੀਬ 300 ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ

ਨੁਕਰਆਗਿਆ। ਇਕਜੁੱਟ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਲੜਨ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਭਵਨ ਦੇ ਮਕਰ ਦਵਾਰ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ

ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗੀਤ ਗਾਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਵਿਰੋਧ ਮਾਰਚ ਕੱਢਦੇ ਹੋਏ ਅੱਗੇ ਵਧੇ। ਸੰਸਦ ਭਵਨ ਦੇ ਬਾਹਰ ਪਰਿਵਹਨ ਭਵਨ ਦੇ ਅੱਗੇ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਬੈਰੀਕੇਡਸ ਲਗਾ ਕੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਖੜ੍ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਉਦੋਂ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਸੜਕ 'ਤੇ ਹੀ ਬੈਠ ਕੇ ਤੇ ਕੁਝ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਐੱਸਆਈਆਰ, ਵੋਟ ਚੋਰੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਪੋਸਟਰਾਂ ਨਾਲ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫ਼ਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਬੈਰੀਕੇਡਿੰਗ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ। ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਮਹੂਆ ਮੋਇਤਰਾ, ਸੁਸ਼ਮਿਤਾ ਦੇਵ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਜਯੋਤੀਮਤੀ ਆਦਿ ਨੇ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਬੈਰੀਕੇਡਸ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ।

ਇਸ ਰੋਸਾਕਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਮਿਤਾਲੀ ਬਾਗ ਬੋਹੋਸ਼ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਪਾ ਦੀ ਐਮਪੀ ਪ੍ਰਿਆ ਸਰੋਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਦੌੜੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਡੀ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਭਿਜਵਾਇਆ। ਮਹੂਆ ਮੋਇਤਰਾ ਵੀ ਹੁੰਮਸ ਭਰੀ

ਗਰਮੀ ਤੇ ਰੋਸਾਕਸ਼ੀ ਕਾਰਨ ਬੋਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਸਾਗਰਿਕਾ ਘੋਸ਼ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਐੱਸਆਈਆਰ ਤੇ ਵੋਟ ਚੋਰੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵਿਆਂ 'ਤੇ ਮੁੱਠੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ 82 ਸਾਲਾ ਮਲਿਕਾਰਜੁਨ ਖੜਗੇ ਤੇ 85 ਸਾਲਾ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦਿੰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਏ। ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੜਕ 'ਤੇ ਹੀ ਖੜਗੇ ਤੇ ਪਵਾਰ ਕੁਰਸੀ ਢਾਹ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਐਮਪੀ ਪ੍ਰਯੋਕਾ ਗਾਂਧੀ, ਸਪਾ ਦੀ ਡਿੱਪਲ ਯਾਦਵ, ਇਕਰਾ ਹਸਨ ਆਦਿ ਵੀ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਦਿਖੇ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਬੈਰੀਕੇਡਸ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਯੋਕਾ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੱਸਿਆ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਥਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ 30 ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਵਫ਼ਦ ਨੂੰ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਸਣੇ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਸਮੂਹਿਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਜੈਰਾਮ ਰਮੇਸ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐੱਸਆਈਆਰ ਤੇ ਵੋਟ ਚੋਰੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਵਿਰੋਧ ਮਾਰਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਮਿਸ਼ਨ ਹੈੱਡਕੁਆਰਟਰ ਆਉਣ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਤਨਜ਼ ਕੱਸਦੇ ਹੋਏ ਜੈਰਾਮ ਰਮੇਸ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ 'ਚੁਰਾਓ ਆਯੋਗ' ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਕ ਘੰਟੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਸਣੇ ਸਾਰੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਲਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਬੱਸ ਵਿਚ ਸੰਸਦ ਮਾਰਗ ਬਾਣੇ ਲੈ ਗਈ।

‘ਵੋਟ ਚੋਰੀ’ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਗਲਤ: ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇੱਥੇ ਇਕ ਵਿਰੋਧ ਮਾਰਚ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨੇਤਾ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ‘ਵੋਟ ਚੋਰੀ’ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਗਲਤ ਦੱਸਿਆ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ‘ਇੰਡੀਆ’ ਗਠਜੋੜ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਦਾਅਵਿਆਂ 'ਤੇ ਇਕ ਤੱਥ ਜਾਂਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਬਿਹਾਰ 'ਚ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੀਬਰ ਸੋਧ (ਐਸ.ਆਈ.ਆਰ.) 'ਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ 'ਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸੂਚੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਸਬੂਤਾਂ 'ਚ ਆਰ.ਜੇ.ਡੀ., ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਵਰਗੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੇ ਵੀਡੀਓ- ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੱਤਰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

ਰਾਹੁਲ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਚ ਭਰੋਸਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸੌਂਪ ਦਿੰਦੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ: ਭਾਜਪਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਵੋਟ ਚੋਰੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਕੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਸ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਲੰਮੇ ਹੱਥੀ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਧਰਮਿੰਦਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਅਰਾਜਕਤਾ ਤੇ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਫੈਲਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿਚ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਮੁੜ ਸਮੀਖਿਆ (ਐੱਸਆਈਆਰ) ਜਿਹੀ ਨਿਯਮਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਹਥਿਆਰ ਬਣਾ ਕੇ

ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਘੁਸਪੈਠੀਆਂ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤੀ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਇਲਜ਼ਾਮ ਤਾਂ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਬੂਤ ਮੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਭੱਜ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸਿੰਧੂਰ 'ਤੇ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਤੱਥ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲਤੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ। ਈਵੀਐਮ ਵਿਰੁੱਧ ਵੀ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ

ਸਕੇ ਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਹ ਐੱਫਆਈਆਰ ਬਾਰੇ ਝੂਠ ਫੈਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਅੱਜ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਦਿਸ਼ਾਹੀਣਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਾਜਕਤਾ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਮੇਲ ਹੁਣ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅਸਥਿਰਤਾ ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਸਿਰਫ਼ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੈ ਤੇ ਘੁਸਪੈਠੀਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟਰ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਰੋਟੀਆਂ ਸੇਕਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ

ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪੈਲਟ ਮਾਰਚ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਰੋਸ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਰਾਜਕਤਾ ਫੈਲਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿਚ ਹਨ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕਰਨਾਟਕ ਵਿਚ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ) ਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਪੁਖਤਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਦੇ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਉੱਤੇ ਰਤਾ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖਦੇ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ 30 ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਭੀੜ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ ਫੋਟੋਸ਼ ਖਿਚਵਾਉਣ ਦਾ ਨਾਟਕ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੀ.ਐੱਮ.ਫ਼ਤਰ ਉਡਾਉਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਇਕ ਕਾਬੂ

ਜੈਪੁਰ: ਇੱਥੇ ਸਥਿਤ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਫ਼ਤਰ ਨੂੰ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰੇ ਕਰੀਬ ਸਾਢੇ 12 ਵਜੇ ਫਿਰ ਬੰਬ ਨਾਲ ਉਡਾਉਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਮਿਲੀ। ਪੁਲਿਸ ਕੰਟਰੋਲ ਰੂਮ ਵਿਚ ਧਮਕੀ ਭਰੀ ਕਾਲ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਕ ਅਮਲਾ ਤੁਰੰਤ ਚੌਕਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਛਾਣਬੀਣ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਉਧਰ, ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਟ੍ਰੇਸ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਝੁਨਝੁਨ ਤੋਂ 70 ਸਾਲਾ ਬਿਰਧ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਨਸ਼ੇਤਰੀ ਹੈ। ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਇਹ ਕਾਲ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਐਸਮਾ ਲੱਗਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬਿਜਲੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਰਹੇ ਹੜਤਾਲ 'ਤੇ

ਪਟਿਆਲਾ: ਹੜਤਾਲ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ 'ਤੇ ਐਸਮਾ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਦੇ ਕਰੀਬ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬਿਜਲੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹੜਤਾਲ 'ਤੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਹਾਲਤ 'ਚ ਐਸਮਾ ਤਹਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਧਰ, ਬਿਜਲੀ ਮੰਤਰੀ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਬੀਟੀਓ ਨੇ ਹੜਤਾਲ 'ਤੇ ਗਏ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕੰਮ 'ਤੇ ਪਰਤਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾ ਐਲਾਨੀਆ ਹੜਤਾਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਪਾਵਰਕਾਮ ਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਕੋ ਦੇ ਟੈਕਨੀਕਲ ਸਟਾਫ਼ ਦੇ ਹੜਤਾਲ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕੰਪਲੇਟ ਹੈਂਡਲਿੰਗ ਬਾਈਕਰ (ਸੀਐੱਚਬੀ) ਸਟਾਫ਼ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈਆਂ। ਸੀਐੱਚਬੀ ਸਟਾਫ਼ ਕਾਟ੍ਰੈਕਟ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਾਵਰਕਾਮ 'ਚ ਕਰੀਬ 5500 ਸੀ.ਐੱਚ.ਬੀ. ਸਟਾਫ਼ ਹੈ। ਉਧਰ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਪਾਵਰਕਾਮ ਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਕੋ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਬੈਠਕ ਹੋਈ।

ਇਸ 'ਚ ਟੈਕਨੀਕਲ ਸਰਵਿਸ ਯੂਨੀਅਨ, ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਜੇਈ, ਹੈਂਡ ਆਫਿਸ ਜੁਆਇੰਟ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ, ਗ੍ਰਿਡ ਇੰਪਲਾਈਜ਼ ਸੰਘਰਸ਼ ਯੂਨੀਅਨ, ਐਸਸੀ-ਬੀਸੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵੈਲਫੇਅਰ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ, ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸੰਘ, ਇੰਟਕ, ਪੀ ਐੱਸ ਈ ਬੀ ਅਕਾਊਂਟਸ ਆਡਿਟ ਤੇ ਐਡਮਿਨ ਸਰਵਿਸ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਸਮੇਤ ਕਈ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਈਆਂ। ਬੈਠਕ 'ਚ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਬਿਜਲੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਬੈਨਰ ਹੇਠ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋ ਕੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੈਡਿੰਗ ਮੰਗਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਨਿਗਮ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸਾਹਮਣੇ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਰੱਖਣਗੇ। ਬੈਠਕ 'ਚ ਜਗਤਰ ਸਿੰਘ ਉੱਪਲ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਖੰਨਾ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਕੈਂਥ, ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮਦਪੁਰ,

ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਹਿਗਲ, ਵਿਜੇ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਇੰਜੀ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਟਤਾ, ਇੰਜੀ. ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ, ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਲਸੀ ਸਮੇਤ ਕਈ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਉਧਰ, ਬਿਜਲੀ ਮੰਤਰੀ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਬੀਟੀਓ ਨੇ ਹੜਤਾਲ 'ਤੇ ਗਏ ਪਾਵਰਕਾਮ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਹੜਤਾਲ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ 'ਚ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੌਜੂਦਾ ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਦੌਰਾਨ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵੱਧ ਮੰਗ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਤੁਰੰਤ ਕੰਮ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਪਰਤਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਬੀਟੀਓ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ

ਭਵਨ ਵਿਖੇ ਪਾਵਰਕਾਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਤੇ ਪਾਵਰਕਾਮ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸਾਂਝੇ ਮੰਚ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਏਕਤਾ ਮੰਚ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਅਹਿਮ ਮੀਟਿੰਗ ਸੱਦੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ, ਪੀਐੱਸਪੀਸੀਐਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਰੀਬ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਗਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੰਗਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੁਣ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਲਈ ਹੜਤਾਲ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਘਰਾਂ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤੇ ਸਨਅਤੀ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ ਨਿਰਵਿਘਨ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਬੇਹੱਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਹੜਤਾਲੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਡਿਊਟੀਆਂ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵਾਪਸ ਡਿਊਟੀਆਂ ਸੰਭਾਲਣ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਨਿਰਵਿਘਨ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਯਕੀਨੀ ਬਣੇਗੀ ਬਲਕਿ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਰਮਿਆਨ ਆਪਸੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਿਜਲੀ ਖੇਤਰ 'ਚ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।

Mortgage Loans
Residential & Commercial
(Licensed Mortgage Originator)

Call: Amrik P. Singh

Serving Community from Last 14 Years

312-608-0006

asingh@gosfmc.com www.gosfmc.com
2700 Patriot Blvd., Suite 110 Glenview IL 60026

NMLS #232904

Sistar Mortgage
A Nationwide Lender

Over 2 Decades of experience providing high level servicing for new and experienced borrowers!

Residential and Commercial Loans
Available in Most States!

Special loan programs for:

- Jumbo Loans
- Self Employed and with a work permit
- Business loans with or without property

(734) 330-8859
balbir.grewal@sistarmortgage.com
balbirgrewal.sistarmortgage.com
http://www.nmlsconsumeraccess.org

Infinity Truck Repair

ਮੋਬਾਈਲ ਟਰੱਕ ਰਿਪੇਅਰ ਸੇਵਾ- ਜਿੱਥੇ ਟਰੱਕ ਓਥੇ ਸੇਵਾ!
Serving Chicagoland and surrounding areas!

ਸੇਵਾਵਾਂ/Services

- * Yard PM's/DOT inspections
- * Brakes and wheel seal jobs.
- * Check Engine Light issues
- * Battery and No start Issue
- * Tire swap and replacement
- * Air Leaks and brake chambers
- * Other General Repairs

Contact: Cheema: 224-966-8657

Stay on Track, we have got your back!

GoldenKey LENDING

Grow your business with our Strategic

COMERCIAL LOAN SOLUTIONS

Partner with us for expert guidance and support

Contact Us at
317-620-4100
www.goldenkeylending.com

We speak your Language
English • ਪੰਜਾਬੀ • ਹਿੰਦੀ • اردو

325 S. College Avenue, Indianapolis, Indiana 46202

NMLS 147421

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਸਬੰਧੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਖਰੀਦੋ

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਖਰੀਦਣ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਘਰ ਬੈਠਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਨਾਵੇਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ

ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲਗੀਰ ਲਿਖਤ:

- * ਸਿੱਖ ਤਵਾਰੀਖ਼ 1469-2022 (5 ਜਿਲਦਾਂ) US \$ 70 (including courier charges)
- * ਨਵਾਂ ਤੇ ਵੱਡਾ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ 2748 ਸਫ਼ੇ, ਸੈਂਕੜੇ ਰੰਗੀਨ ਤਸਵੀਰਾਂ (4 ਜਿਲਦਾਂ) US \$ 120 (including courier charges)
- * ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ (2 ਜਿਲਦਾਂ) US \$ 40 (including courier charges)
- * ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਤੇ ਹੋਰ ਲੇਖ US \$ 20 (including courier charges)
- * ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਟੀਕਾ US \$ 20 (including courier charges)
- * 100 ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ US \$ 20 (including courier charges)
- * ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ, ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, 40 ਮੁਕਤਬੇ US \$ 20 (including courier charges)
- * ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਇਤਿਹਾਸ US \$ 20 (including courier charges)

ਬੀਬੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ ਪ੍ਰਯਾਗਰਾਜ ਲਿਖਤ

*101 ਮਹਾਨ ਹਸਤੀਆਂ: ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਿਆ US \$ 25 (including courier charges)

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਕਿਰਨਜੀਤ ਰੰਧਾਵਾ ਲਿਖਤ

* 550 ਸਵਾਲ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸਬੰਧੀ) US \$ 20 (including courier charges)

English books: (by Dr Harjinder Singh Dilgeer)

- * Guru Granth Sahib (English translation) 7 volumes. US \$ 125 (including courier charges)
- * Sikh History in 10 Volumes. US \$ 100 (including courier charges)
- * Amritsar & Darbar Sahib (Illustrated. with dozens of precious coloured photos of Darbar Sahib) US\$ 40 (including courier charges)
- * Heritage of the Punjab (with dozens of precious photos of historical buildings of Punjab) US \$ 50 (including courier charges)
- * Encyclopedia of Jalandhar District (with dozens of precious photos of historical buildings of Punjab) US \$ 50 (including courier charges)
- * Historical Sikh Shrines (with hundreds of precious photos of historical Gurdwaras of all the Gurus) US \$ 125 (including courier charges)

All books will be delivered to you at your door.

ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਫੋਨ: 224-422-4773, ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲਗੀਰ ਫੋਨ: +44 777 549 9320

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: 847-359-0746

To Advertise In Punjab Times Call: 847-359-0746

ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਤਰੀ ਹਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਤਨਖਾਹ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: 06 ਅਗਸਤ 2025 ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਸਕੱਤਰੇਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਵਿੱਚ 24 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਵੱਡੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਹਿਰਦੇ ਵਲੂੰਧਰੇ ਗਏ ਹਨ।

ਹਰਜੋਤ ਸਿੰਘ 06 ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਹੀ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੁਰ ਕੇ ਜਾਣਗੇ, ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਰਸਤਿਆਂ ਅਤੇ ਗਲੀਆਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਵਾਉਣ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਸਾਫ਼-ਸਫਾਈ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕੋਠਾ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੌਵੀਂ, ਵੱਲਾ, ਸ੍ਰੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, 100 ਮੀਟਰ ਤੁਰ ਕੇ ਜਾਣ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ

ਲਈ ਕਾਰਜ ਕਰਨ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੌਵੀਂ, ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵੀ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਾਰਜਾਂ

ਤੇ ਰਸਤਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ

ਦੇਗ ਕਰਵਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀਸੇਵਾ ਵੀ ਲੱਗੀ।

ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਸੀਸਗੰਜ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋਣ ਲਈ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀਸਗੰਜ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋ ਕੇ 02 ਦਿਨ ਜੋਤਾ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ 1100 ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਤਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ

ਮੀਂਹ ਕਾਰਨ ਕੇਦਾਰਨਾਥ, ਹੇਮਕੁੰਟ ਯਾਤਰਾ ਮੁਲਤਵੀ

ਦੇਹਰਾਦੂਨ: ਉੱਤਰਾਖੰਡ 'ਚ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਬਾਰਿਸ਼ ਕਾਰਨ ਜਨਜੀਵਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈ। ਗੋਰੀਕੁੰਡ ਹਾਈਵੇ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖਿਸਕਣ ਤੇ ਖਰਾਬ ਮੌਸਮ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਕੇਦਾਰਨਾਥ ਯਾਤਰਾ 14 ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਚਮੋਲੀ 'ਚ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ, ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਘਾਟੀ ਅਗਲੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੱਕ ਬੰਦ ਕਰ

ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਚਮੋਲੀ 'ਚ ਬਦਰੀਨਾਥ ਹਾਈਵੇ ਦੇ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖਿਸਕਣ ਕਾਰਨ ਰੁਕ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਯਾਤਰੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਰੋਕੇ ਗਏ ਹਨ। ਉੱਤਰਕਾਸ਼ੀ 'ਚ ਪੈਦਲ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖਿਸਕਣ ਕਾਰਨ ਯਮੁਨੋਤਰੀ ਧਾਮ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਹੈ।

ਘੱਗਰ ਦਰਿਆ ਦਾ ਉਫਾਨ-ਪੁਆਧ ਲਈ ਸੰਕਟ

ਪਟਿਆਲਾ: ਇਸ ਵੇਲੇ ਘੱਗਰ ਦਰਿਆ ਆਪਣੇ ਉਫਾਨ ਉਪਰ ਹੈ। ਘੱਗਰ ਦਰਿਆ ਇਕ ਬਰਸਾਤੀ ਨਾਲਾ ਹੈ ਜੋ ਕੇਵਲ ਮਾਨਸੂਨ ਵੇਲੇ ਵਗਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਲਾ ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਗੁਜਰਾਤ ਚੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੱਲ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬੜਾ ਖਤਰਨਾਕ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਰੀ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬੰਨ ਵੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੋਪੜ, ਪਟਿਆਲਾ, ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਇਹ ਸਿੱਧ ਚੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪਟਿਆਲਾ ਸਾਹੀ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਬੂਟ ਘੱਗਰ ਨੂੰ ਸੋਢੇ ਦੀ ਨੱਥ ਦਾਨ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਘੱਗਰ ਮੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਣੀ ਪਝਨੀਤ ਕੌਰ ਕਈ ਵਾਰ ਨੱਥ ਚੜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਘੱਗਰ, ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਹਕਰਾ ਨਦੀ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਨਾਲੀ ਤੇ ਕਿਤੇ ਸਰਸੂਤੀ ਤੇ

ਸਰਸਵਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਹੁੰਦੀ ਤਬਾਹੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਬਾਰਡਰ ਉਪਰ ਵੀਹ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਾਲੀ ਫੁੱਟ ਡੂੰਘਾ ਟੋਆ ਪੁਟ ਕੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਘੱਗਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੇਰ ਆਏ ਦਰੁਸਤ ਆਏ। ਤੀਹ ਪੈਂਤੀ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਜਰਾਇਲ ਦੇ ਇਕ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਨੇ ਘੱਗਰ ਦਰਿਆ ਦਾ ਸਰਵੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਪਝਪੋਜਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਨਦੀ ਜਿਸ ਵੀ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਵੀਹ ਫੁੱਟ ਡੂੰਘੀ ਤੇ ਵੀਹ ਫੁੱਟ ਚੌੜੀ ਖਾਈ ਪੁਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਤਬਾਹੀ ਵੀ ਘਟੇਗੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਵੀ ਉਚਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾ ਸੁਣੀ। ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਤਲਾਬ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਬਲਕਿ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਵੱਲੋਂ ਸਾਂਝੇ ਪਝਜੈਕਟ ਬਣਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਬਾਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕਿਤਾਬਾਂ ਉੱਪਰ ਪਾਬੰਦੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ: ਜਮਹੂਰੀ ਫਰੰਟ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਗ੍ਰੀਨ ਹੰਟ ਵਿਰੋਧੀ ਜਮਹੂਰੀ ਫਰੰਟ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਡਾ. ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਏ.ਕੇ.ਮਲੇਰੀ, ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ ਅਤੇ ਯਸ਼ਪਾਲ ਨੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਧੱਕੇ ਅਤੇ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ 25 ਕਿਤਾਬਾਂ ਉੱਪਰ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਬੁੱਕਰ ਇਨਾਮ ਜੇਤੂ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਿਕਾ ਅਰੁੰਧਤੀ ਰਾਏ, ਤਾਰਿਕ ਅਲੀ, ਏ.ਜੇ. ਨੂਰਾਨੀ, ਅਨੁਰਾਧਾ ਭਸੀਨ, ਸੁਮਾਂਤਰਾ ਬੋਸ, ਕ੍ਰਿਸਟੋਫਰ ਸਨੇਡਨ, ਰਾਧਿਕਾ ਗੁਪਤਾ, ਸੀਮਾ ਕਾਜ਼ੀ, ਡਾ. ਅਬਦੁਲ ਜੱਬਰ ਗੋਕਾਨੀ ਵਰਗੇ ਉੱਘੇ ਲੇਖਕਾਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈੱਸ, ਰੂਟਲੈਜ਼, ਵਾਈਕਿੰਗ

ਪ੍ਰੈੱਸ, ਹਾਰਪਰ ਕੋਲਿਨਜ਼, ਕੈਂਬਰਿਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈੱਸ, ਪੈਨ ਮੈਕਮਿਲਨ ਇੰਡੀਆ ਵਰਗੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮਿਆਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਮੂਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਡੂੰਘੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ 'ਬੂਨੇ ਬਿਰਤਾਂਤ' ਅਤੇ 'ਵੱਖਵਾਦ' ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਵਾਲਾ 'ਗੁੰਮਰਾਹਕੁਨ' ਸਾਹਿਤ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣਾ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੋਲਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਜੋ ਮਜ਼ਲੂਮ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਵੈਨਿਰਣੇ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕ ਨੂੰ ਫ਼ੌਜੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਕੁਚਲਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਅਨਿਖਤ ਅੰਗ ਹੈ। ਇਹ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਧੱਕੇ ਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਖੋਹਣ ਦਾ ਘਿਣਾਉਣਾ ਯਤਨ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਭਗਵਾ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਮਨਪਸੰਦ ਬੂਨੇ

ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਸੱਚ ਬਣਾਕੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਵੈਨਿਰਣੇ ਦੀ ਰੀਝ ਨੂੰ ਫ਼ੌਜੀ ਪੈਂਸ ਤੇ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਵਕਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਾਂ ਦਬਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਖ਼ੁਦ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਚਾਈ ਉੱਪਰ ਮੋਹਰ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਇਨਸਾਫ਼ਪਸੰਦ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਫਰਮਾਨ ਦਾ ਡੱਟਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਰੰਟ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਇਹ ਪਾਬੰਦੀ ਵਾਪਸ ਲਏ, ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੱਕ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਵੈਨਿਰਣੇ ਦਾ ਹੱਕ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

‘ਤਲਾਕ-ਏ-ਹਸਨ’ ਬਾਰੇ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ‘ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ 19 ਤੇ 20 ਨੂੰ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ‘ਤਲਾਕ-ਏ-ਹਸਨ’ ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ‘ਇਕਪਾਸਤ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਲਾਕਾਂ’ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ‘ਤੇ ਅੰਤਮ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ 19-20 ਨਵੰਬਰ ਦੀ ਤਰੀਕ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਹੈ। ‘ਤਲਾਕ-ਏ-ਹਸਨ’ ਤਲਾਕ ਦਾ ਇਹੋ-ਜਿਹਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਮਰਦ 3 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮੁੱਦਤ ਵਿੱਚ ਹਰ ਮਹੀਨੇ

ਇਕ ਵਾਰ ‘ਤਲਾਕ’ ਆਖ ਕੇ ਸ਼ਾਦੀ ਤੋੜ ਸਕਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਸੂਰੀਆਕਾਂਤ ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਜੋਯਮਾਲਯਾ ਬਾਗਚੀ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪੀੜਤਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਪੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ‘ਤੇ ਅੰਤਮ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੈਅ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੌਮੀ ਇਸਤਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਕੌਮੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੇ ਕੌਮੀ ਬਾਲ ਅਧਿਕਾਰ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਮੰਗੇ ਹਨ।

ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਬੈਲੰਸ ਲਈ ਬੈਂਕ ਆਜ਼ਾਦ: ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ.

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਸੰਜੇ ਮਲਹੋਤਰਾ ਨੇ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਚਤ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਬਾਕੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦੀ ਹੱਦ ਕਿੰਨੀ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਬੈਂਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਬੈਲੰਸ ਦੀ ਹੱਦ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਖੇਤਰ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਰਬੀਆਈ ਦਾ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਨਿੱਜੀ ਬੈਂਕ ਆਈਸੀਆਈਸੀਆਈ ਬੈਂਕ ਵੱਲੋਂ ਸਾਰੇ ਗਾਹਕ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਮਾਸਿਕ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਬਾਕੀ ਰਾਸ਼ੀ

ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਗੁਣਾ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਇਆ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਇਕ ਵਿੱਤੀ ਐਡਜਸਟਮੈਂਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਮਿਨੀਮਮ ਬੈਲੰਸ ‘ਤੇ ਆਈਸੀਆਈਸੀਆਈ ਬੈਂਕ ਦੇ ਨਵੇਂ ਨਿਯਮਾਂ ‘ਤੇ ਆਰਬੀਆਈ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਮਲਹੋਤਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਬੈਂਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਝ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਹੱਦ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਕੁਝ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਗਾਹਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਹੱਦ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਰੱਖੀ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਪੱਖ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ ਰੱਖਿਆ: ਡਾ. ਚੀਮਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਤੇ ਕੋਰ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਡਾ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਕਿ ਅੱਜ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਰੱਖੀ ਗਈ

ਐਸ.ਵਾਈ.ਐਲ. ਬਾਰੇ ਮੀਟਿੰਗ ‘ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਪੱਖ ਕੇਂਦਰ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਡਾ. ਚੀਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਇਹ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪੱਖ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਖਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੀ ਪੱਖ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਡਾ. ਚੀਮਾ ਨੇ ਐਸ.ਵਾਈ.ਐਲ. ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸਿੱਧੂ ਜਲ ਸੰਧੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਵੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਸ.ਵਾਈ.ਐਲ. ਦੇ ਮਾਮਲੇ ‘ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਪਿਲ ਦੇ ਕੈਫੇ 'ਤੇ ਫਿਰੋਤੀ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਚਲਾਈਆਂ ਗੋਲੀਆਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਗੈਂਗਸਟਰ ਲਾਰੈਂਸ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਗਿਰੋਹ ਦਾ ਖੋਫ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਮਨੋਰੰਜਨ ਜਗਤ 'ਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਫਿਰੋਤੀ ਮੰਗੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਜਾਂ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲਮਾਨ ਖ਼ਾਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆ

ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਲਾਰੈਂਸ ਦਾ ਭਰਾ ਅਨਮੋਲ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਲਗਪਗ 40 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਹੀ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਪਿਲ ਸ਼ਰਮਾ ਨੂੰ ਸਲਮਾਨ ਖ਼ਾਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਲਮਾਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਏਪੀ ਢਿੱਲੋਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਫਾਇਰਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਾਰੈਂਸ ਗਿਰੋਹ ਦੇ ਰੋਹਿਤ ਗੋਦਾਰਾ ਨੇ ਲਈ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਗਿੱਪੀ ਗਰੇਵਾਲ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਲਾਰੈਂਸ ਗਿਰੋਹ ਵੱਲੋਂ ਫਾਇਰਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਸਲਮਾਨ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਆਰ. ਨੇਤ ਤੋਂ ਇਕ ਕਰੋੜ ਦੀ ਫਿਰੋਤੀ ਮੰਗੀ ਗਈ। ਕਰਨ ਔਜਲਾ ਤੇ ਸ਼ੈਰੀ ਮਾਨ ਨੂੰ ਬੰਬੀਹਾ ਗੈਂਗ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲਾਰੈਂਸ ਗਿਰੋਹ ਨੇ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਜੈਸਮੀਨ ਸੈਡਲਸ ਨੂੰ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਰੈਪਰ ਹਨੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਧਮਕਾਇਆ ਗਿਆ। 4 ਫਰਵਰੀ 2025 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਸਿੱਧੂ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਕਰੀਬੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟਰ ਪ੍ਰਗਟ ਸਿੰਘ ਤੋਂ 30 ਲੱਖ ਦੀ ਫਿਰੋਤੀ ਮੰਗੀ ਗਈ।

ਔਜਲਾ ਅਤੇ ਹਨੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੰਗੀ ਮਾਫ਼ੀ

ਐੱਸ.ਏ.ਐੱਸ. ਨਗਰ: ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਕਰਨ ਔਜਲਾ ਤੇ ਹਨੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੀਤਾਂ 'ਚ ਔਰਤਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਮਹਿਲਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗ ਲਈ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਰਾਜ ਲਾਲੀ ਗਿੱਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਗਾਇਕਾਂ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਫੋਨ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਹ

ਭਾਰਤ ਆਉਣਗੇ, ਤਾਂ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਫ਼ਤਰ 'ਚ ਆ ਕੇ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਲਈ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਏਆਈਜੀ ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਵੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸੌਂਪੀ ਹੈ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਗਾਇਕਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਜਲਦ ਹੀ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ।

ਕੌਣ ਹੈ ਹਰੀ ਬਾਕਸਰ

ਹਰੀ ਬਾਕਸਰ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਂ ਹਰੀਚੰਦਰ ਉਰਫ ਹਰਚੰਦ ਹਰੀ ਬਾਕਸਰ ਹੈ। ਉਹ ਮੂਲ ਰੂਪ 'ਚ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਕੋਟਪੁਤਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਬਹਿਰੋੜ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਫਤਹਪੁਰਾ ਪਿੰਡ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ 'ਤੇ ਕਈ ਅਪਰਾਧਕ ਮਾਮਲੇ ਦਰਜ ਹਨ। ਬਾਕਸਰ 2022 ਤੋਂ ਦੇਸ਼ 'ਚੋਂ ਗਾਇਬ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਹੋਣ ਦਾ ਇਨਪੁਟ ਹੈ। ਲਾਰੈਂਸ ਦੇ ਭਰਾ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਆਪਣੇ ਆਡੀਟ ਮੈਸੇਜ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ

ਉਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਕਾਰ ਸਲਮਾਨ ਖ਼ਾਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੋ, ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਭਾਈ ਦਾ ਮੈਸੇਜ ਹੈ। ਕੁਝ ਮੈਸੇਜਾਂ 'ਚ ਉਹ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਜਸਥਾਨ 'ਚ ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਆਡੀਟ ਮੈਸੇਜ ਵਾਇਰਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਇਨਪੁਟ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮੇਡੀਅਨ ਕਪਿਲ ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸਰੀ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਸਥਿਤ ਕੈਪਸ ਕੈਫੇ 'ਤੇ ਵੀ ਪੈਸੇ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਦੋ ਵਾਰੀ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਕਪਿਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੀਤੇ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾ ਕੇ ਧਮਕਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰ ਵਾਰੀ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਾਰੈਂਸ ਗਿਰੋਹ ਵੱਲੋਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਸਲਮਾਨ ਖ਼ਾਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਤੇ ਗਾਇਕਾਂ ਤੋਂ ਫਿਰੋਤੀ ਮੰਗੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕੀ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਬੰਦ ਅਨਮੋਲ ਮੁੰਬਈ ਦੇ ਐਂਨਸੀਪੀ ਆਗੂ ਬਾਬਾ ਸਿੰਦੀਕੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਤੋਂ

ਅਦਾਕਾਰ ਸਲਮਾਨ ਖ਼ਾਨ ਦੇ ਮੁੰਬਈ ਸਥਿਤ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਲੁੱਟੀ ਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਫਤਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਪੈਸਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਾਰੈਂਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰਗੇ ਹਰੀ ਬਾਕਸਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਰਗਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੁੰਬਈ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਪਿਲ ਸ਼ਰਮਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੁਰੱਖਿਆ

ਮੁੰਬਈ: ਮੁੰਬਈ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਾਮੇਡੀਅਨ ਕਪਿਲ ਸ਼ਰਮਾ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੈਫੇ 'ਤੇ ਹੋਈ ਫਾਇਰਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸਦਾ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਐੱਨ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੋਲੰਬੀਆ ਦੇ ਸਰੀ ਸਥਿਤ ਕੈਪਸ ਕੈਫੇ 'ਤੇ ਫਾਇਰਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਜਸਟਿਸ ਯਸ਼ਵੰਤ ਵਰਮਾ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਮਤਾ ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਚ ਸਵੀਕਾਰ, ਸਪੀਕਰ ਵਲੋਂ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਲੋਕ ਸਭਾ ਸਪੀਕਰ ਓਮ ਬਿਰਲਾ ਨੇ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਨਕਦੀ ਘੁਟਾਲੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਜਸਟਿਸ ਯਸ਼ਵੰਤ ਵਰਮਾ ਵਿਰੁੱਧ ਮਹਾਂਦੋਸ਼ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਸਪੀਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਨੂੰ ਰਵੀ ਸ਼ੰਕਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਨੇਤਾ ਸਮੇਤ ਕੁੱਲ 146 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।'

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜਸਟਿਸ ਯਸ਼ਵੰਤ ਵਰਮਾ ਨੂੰ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਨੇ ਜਾਂਚ ਲਈ 3 ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਜਸਟਿਸ ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ, ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਮਨਿੰਦਰ ਮੋਹਨ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਅਤੇ ਕਰਨਾਟਕ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਬੀ.ਵੀ. ਆਚਾਰੀਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 1-1 ਜੱਜ ਅਤੇ 1 ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਹਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹ ਮਹਾਂਦੋਸ਼ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਜਾਂਚ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਆਉਣ ਤੱਕ ਪੈਂਡਿੰਗ ਰਹੇਗਾ।

ਸਪੀਕਰ ਬਿਰਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਤੱਥੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ : 'ਅਸੀਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਈ ਹੋਰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸ਼ਕਾਇਤ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।'

'ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੀਜੇਆਈ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਵਰਮਾ ਦੇ ਜਵਾਬ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਜਵਾਬ 'ਤੇ ਇੱਕ ਰਾਏ ਬਣਾਈ ਕਿ ਇਸ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ 3 ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।'

ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਵਰਮਾ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। 'ਸੁਤੰਤਰ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਜੱਜ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 124 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਿਰਦੋਸ਼ ਚਰਿੱਤਰ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਤੱਥ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।'

'ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 124 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਜਸਟਿਸ ਵਰਮਾ ਨੂੰ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਢੁਕਵਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।' ਮੈਂ ਜਸਟਿਸ ਵਰਮਾ ਨੂੰ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ 3 ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਹੈ।

15 ਮਿੰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਬੁੱਕ ਹੋਵੇਗੀ ਵੰਦੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਟਿਕਟ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਰੇਲਵੇ ਨੇ ਟਿਕਟ ਬੁਕਿੰਗ

'ਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਬਦਲਾਅ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਰੇਲਵੇ ਟ੍ਰੇਨ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣ ਦੇ 15 ਮਿੰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਕ ਟਿਕਟ ਬੁਕਿੰਗ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੱਖਣੀ ਰੇਲਵੇ 'ਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅੱਠ ਵੰਦੇ ਭਾਰਤ ਐਕਸਪ੍ਰੈੱਸ ਟ੍ਰੇਨਾਂ 'ਚ ਪਾਇਲਟ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਸਹੂਲਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਰਹੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੰਦੇ ਭਾਰਤ ਟ੍ਰੇਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

'ਕੇਸਰੀ-2' 'ਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮੀਆਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਅਪਮਾਨ: ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ

ਕੋਲਕਾਤਾ: ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਬੰਗਾਲੀ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਕਬਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗ਼ਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ 'ਕੇਸਰੀ ਚੈਪਟਰ 2' ਦੇ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸਰਾਂ ਨੂੰ ਲੰਮੇ ਹੱਥੀਂ ਲਿਆ ਹੈ। ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਖੁਦੀ ਰਾਮ ਬੋਸ ਦਾ ਨਾਂ ਗ਼ਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖੁਦੀਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਘੋਸ਼ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਵਾਸੀ ਬਿਰੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਵਜੋਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ 'ਐਕਸ' 'ਤੇ ਪੋਸਟ ਪਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਜਾਮ ਪੀ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਕੀ ਹੁਣ ਭਾਸ਼ਾ-ਅੱਤਵਾਦ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਅਮਰ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਖੁਦੀਰਾਮ ਦੇ ਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ? ਸਾਡੇ ਮੋਟਿਨੀਪੁਰ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵਜੋਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਪੁੱਜੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਬਲ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 1158 ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਪੁੱਜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ 1158 ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ

ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ 'ਚ ਰੀਵਿਊ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਖਲ ਕਰੇ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

16 ਅਗਸਤ, ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ

ਪੰਥਕ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਭਵਿੱਖ

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਹੁਣ ਦੋ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਪਾਰਟੀ ਦਫ਼ਤਰ ਅਤੇ ਤੱਕੜੀ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਿਸ ਕੌਲ ਰਹੇਗਾ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲਾ ਦਲ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਕਾਏ ਹੋਣ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਈਏ ਤਾਂ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਤ ਫ਼ਤਹਿ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਇਸਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਪਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਰਹੀ, ਤੇ ਫੇਰ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੀ। ਐਸੀ ਪਹੁੰਚੀ ਕਿ ਇਸਦੀ ਹਾਲਤ ਦਿਨੋਂ-ਦਿਨ ਨਿਘਾਰ ਵੱਲ ਵਧਦੀ ਗਈ।

ਪਿਛਲੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਕੁੱਲ 3 ਵਿਧਾਇਕ ਹੀ ਜਿੱਤ ਸਕੇ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੰਗਾ ਤੋਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਵਿਧਾਇਕ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸੁੱਖੀ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਕੌਲ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਵਿਧਾਇਕ ਹੀ ਹਨ। ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਇਅਾਲੀ ਅਤੇ ਬਿਕਰਮ ਮਜੀਠੀਆ ਦੀ ਪਤਨੀ ਗਨੀਵ ਕੌਰ ਮਜੀਠੀਆ। ਇਅਾਲੀ ਤਾਂ ਖ਼ੁਦ ਨਵਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲਾਂ ਕੌਲ ਇਕ ਇਕ ਵਿਧਾਇਕ ਹੈ। ਹੁਣ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਅਤੇ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਤੱਕੜੀ' ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੌਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਥੇ ਹੀ ਸਭ ਕੁੱਝ ਦਾ ਨਿਤਾਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਦੋ ਗੁੱਟਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਤਾਰਨ ਤਾਰਨ ਹਲਕੇ ਦੀ ਉਪ ਚੋਣ ਜਦੋਂ ਵੀ ਹੋਈ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਅਕਾਲੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਿਸ ਦਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜੇਤੂ ਰਿਹਾ ਉਸ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪ ਚੋਣ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੀ ਭੁਗਤਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਕੌਲ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾ ਸਕਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਘੱਟ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਪੰਥਕ ਸਿਆਸਤ ਹੋਰ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿਚ ਡੂੰਘੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਪਿਛਲੀ ਇਕ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਉਭਰੀ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਇਕ ਪੰਥਕ ਸੰਗਠਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਖੇਤਰੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਧੁਰੇ ਤੱਕ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਤੈਅ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਸਮੁੱਚੀ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਆਏ ਜਿਥੇ ਰਣਨੀਤਕ, ਨੀਤੀਗਤ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ ਗਲਤੀਆਂ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਭਵਿੱਖ, ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸਮੱਸਿਆ ਉਦੋਂ ਵਿਕਰਾਲ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਦ 1990 ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਕਾਰਨ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੇਂਡੂ ਅਤੇ ਪੰਥਕ ਆਧਾਰ ਗੁਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗਲਤੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਦਿੱਖ ਨੂੰ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ 2015 ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਵੱਲੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚੀ ਤੇ ਇਸੇ ਸਾਲ ਬਰਗਾੜੀ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਵਿਰੁੱਧ ਵੱਡਾ ਗੁੱਸਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਖਾਤਕੂ ਲਹਿਰ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਨਕਲੀ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਸਿੱਖ ਹਲਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਘਟਾਈ ਹੈ। ਸਾਲ 2012 ਤੋਂ 2017 ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ-ਭਾਜਪਾ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ, ਪੁਲਿਸ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਗੱਠਜੋੜ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਟਾਚਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ 2017 ਅਤੇ 2022 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਭਾਰੀ ਹਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਤਜਰਬੇ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗਲਤੀਆਂ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਰਣਨੀਤਕ, ਨੀਤੀਗਤ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਵੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅਧੂਰੇ ਮੁੱਦੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1984 ਦੇ ਸੰਕਟ, ਡੇਰਾ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਵਿਵਾਦ, ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਲੰਬੇ ਗਠਜੋੜ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੱਕ, ਹਰ ਇਕ ਗਲਤੀ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ, ਲੋਕਪ੍ਰਿਯਤਾ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਲਈ ਅੱਜ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪੁਨਰ-ਸੁਰਜੀਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋਣ ਸੰਬੰਧੀ ਸਵਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਕਈ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸੀ ਪਛਾਣ ਗੁਆਈ ਹੈ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਭੂਮਿਕਾ ਅਜੇ ਵੀ ਗਹਿਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਪੰਥਕ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇਗੀ? ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਭਾਜਪਾ ਵਲ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਤਾ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਦੀਆਂ ਬਿਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ। ਅਜੇਹਾ ਗੱਠਜੋੜ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸਦਾ ਕਿਆਸ ਬਹੁਤਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤੀ ਬੇਹੱਦ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਪਹੇਲੀ ਹੈ। ਜੇ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਦੇ ਵਾਂਞਗਤ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਮਾਡਲ ਦੀ ਨਵੀਂ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵੱਲੋਂ ਇਸਦੀ ਬੇੜੀ ਪਾਰ ਲਗਾ ਸਕਣੀ ਸੌਖਾ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਪਾਣੀ, ਨਸ਼ਾ ਮੁਕਤੀ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਰਗੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਿਆ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਮੁੜ ਜਿੱਤਣਾ, ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਸਬਕ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਛਾਣ ਬਣਾਉਣਾ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਕਾਰਜ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਨਵੀਂ ਉਮੀਦ ਜਗਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜਾ ਦਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੁਕਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੰਥਕ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਉਹੀ ਦਲ ਹੋਵੇਗਾ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ

-ਚਾਚਾ ਬੇਲਿਹਾਜ਼

ਗੁੱਜ ਬਿਨਾਂ ਗੜਗੱਜ?

ਬਿੱਲੀ 'ਨੌਂ ਸੌ ਚੁਹਿਆਂ' ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲੀ, ਬੁਰੀ ਲੱਗਣੀ ਕਰਨ ਗਈ ਹੱਜ ਭਾਈ।
'ਧਨੀਂ ਰਾਮ' ਜੋ ਠਨ-ਠਨ ਗੋਪਾਲ ਹੋਵੇ, ਲੋਕੀ ਹੱਸਣ 'ਗੇ 'ਨਾਮ ਦੇ ਪੱਜ' ਭਾਈ।
'ਦਇਆ ਰਾਮ ਝਟਕੱਈ' ਦੁਕਾਨ ਉੱਤੇ, ਨਾਮ ਕਿੰਨਾਂ ਕੁ ਜਾਏ ਗਾ 'ਸਜ' ਭਾਈ।
ਪਤਨੀ 'ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇਵੀ' ਪਰ 'ਪਤੀ ਉੱਤੇ', ਪਵੇ ਵਾਂਗ ਬਘਿਆੜੀ ਦੇ ਭੱਜ ਭਾਈ।
ਚੌਂਕੀਦਾਰ ਵੀ ਮੰਨੇ ਨਾ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਦੀ, ਕਿੱਦਾਂ ਬਚੇ 'ਗੀ 'ਨਾਮ ਦੀ ਲੱਜ' ਭਾਈ।
ਪਾ ਉਹ ਸਕੇ ਨਾ 'ਗੁੱਜ' ਅਜ਼ਾਦ ਹੋ ਕੇ, ਨਾਮ ਰੱਖਿਆ ਐਵੇਂ 'ਗੜਗੱਜ' ਭਾਈ?

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਮਸਲੇ

ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ, 15 ਅਗਸਤ, ਮੌਕੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਸੁਨਾਮ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਸ਼ਹੀਦ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਲ੍ਹਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਦੇ ਨਿਹੱਥੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾ ਕੇ ਖੂਨੀ ਖੇਡ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਓ'ਡਵਾਇਰ ਨੂੰ

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵੀ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬਰਤਾਨਵੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ-ਮਾਲ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਾਮਰਾਜ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਂਦਿਆਂ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੇਵਲ ਉਪਚਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਦੇ ਜਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗਾਇਬ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਬਹਿਸਾਂ ਅਤੇ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ/ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਸਮਝ ਨਾਲ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ 1940ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਬਹਿਸ ਚੱਲ ਪਈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦਾ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਢਾਂਚਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ, ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ, ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਗਾਂਧੀਅਨ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਾਲੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਖ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਨਿਰਮਾਣ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੇ ਖਰੜਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਾਸਤੇ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਾਸਤੇ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਰੋਲ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਧਨ-ਦੌਲਤ ਦੀ ਕਾਣੀ ਵੰਡ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਾਸਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੇਤੀ ਅਧੀਨ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਸਤੇ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਭਾਵੇਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਬਿਜ਼ਨਸ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਧਨ-ਦੌਲਤ ਦੀ ਕਾਣੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਜਮਹੂਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਰੰਗ, ਜਾਤ, ਧਰਮ, ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਬਗ਼ੈਰ ਹਰ ਬਾਲਗ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਵਿਧਾਨ ਘੜਨੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਲੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ 26 ਜਨਵਰੀ, 1950 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟੀ ਸਿਸਟਮ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਹਕੂਮਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਅਸੈਂਬਲੀਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ, ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ/ਅਸੈਂਬਲੀ ਅਤੇ

ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਖ਼ੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਜ਼ਾਦ/ਖ਼ੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਮੀਡੀਆ ਨੂੰ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਚੌਥਾ ਥੰਮ੍ਹ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਿਰਪੱਖ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕਾਈ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ-ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲੋੜਾਂ ਵਾਸਤੇ ਖ਼ੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਸੂਚੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਹਿਰ ਸਮੇਂ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਅਤੇ ਉਪਰੰਤ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਰੰਟੀਆਂ ਤੋਂ ਹੁਣ ਹੱਥ ਪਿਛੇ ਖਿੱਚਣ ਦੇ ਉਘੜਵੇਂ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਗਸਤ 2014 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਲਾਨਿੰਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਨੀਤੀ ਆਯੋਗ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਨਵੀਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ (1991) ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਡੀਆਂ ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਵਧਣ-ਫੁੱਲਣ 'ਤੇ ਸਭ ਰੋਕਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕਈ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇਣ ਦੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸਸਤੀ/ਮੁਫ਼ਤ ਜ਼ਮੀਨ, ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ, ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟਾਂ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਮਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਵਲੋਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 2014-2024 ਦੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ 16.35 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਮਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਕਰਜ਼ੇ ਕਾਰਨ ਆਤਮ-ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਧਨ-ਦੌਲਤ ਦੀ ਅਸਮਾਨਤਾ ਸਿਖਰਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਦਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਚਤਮ ਸੀਮਾ 'ਤੇ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ 22% ਨੌਜਵਾਨ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਦਰ 27% ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਾਸਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ 80 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਮੁਫ਼ਤ ਅਨਾਜ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਮਹਿੰਗਾਈ ਨਾਲ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਦਾ ਲੋਕ ਟੁੱਟਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੂੰ ਨਜ਼ਿੱਠਣ ਦਾ ਢੋਲ ਵਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਉਪਰ ਖ਼ਤਰੇ ਦੇ ਬੱਦਲ ਮੰਡਰਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੰਡਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਿਘਾਰ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ., ਐਨਫੋਰਸਮੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ, ਕੋਮੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਆਦਿ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਦੁਰਉਪਯੋਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਖਾਸੇ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੀਡਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਬਹੁਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਚੈਨਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਅਸੈਂਬਲੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ

ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਪਰਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਕਈ ਜੱਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਅਤੇ ਮੂਲ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਗੋਤਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਹਰਿਆਣਾ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਕਰਨਾਟਕ ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਜਾਅਲੀ ਵੋਟਾਂ ਪੈਣ ਦੇ ਘਪਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪੱਖਪਾਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਿਹਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ (Special Intensive Revision-SIR)/ਵੋਟਰ ਲਿਸਟਾਂ ਦੀ ਗਹਿਰੀ ਸੁਧਾਈ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਵੋਟਾਂ ਪਾ ਚੁੱਕੇ ਵੋਟਰਾਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਕਾਗਜ਼ ਮੰਗੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਧਾਰ ਕਾਰਡ, ਰਾਸ਼ਨ ਕਾਰਡ ਅਤੇ ਵੋਟਰ ਕਾਰਡ ਨੂੰ ਨਕਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ/ਪਿਤਾ ਦੇ ਜਨਮ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਰਵਾਸੀ ਬਿਹਾਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਕੋਲ ਐਸੇ ਜਨਮ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲੱਖਾਂ ਬਾਲਗਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਛਪ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਸ਼ੋਰ-ਸ਼ਰਾਬਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੱਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਮਾਹਿਰਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਵੋਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਖੋਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਬਾਲਗ ਵੋਟਰ ਆਪਣੇ ਵੋਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵੰਚਿਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਸੋਧਾਂ ਕਰਕੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਖ਼ੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ 'ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੀ.ਐਸ.ਟੀ. ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸੂਬਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਗਾਇਬ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ 'ਤੇ ਮੁੱਠੀਭਰ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਸੋਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹੈ ਪਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ 40% ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਧਨ-ਦੌਲਤ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮੋਟਾ ਚੰਦਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਢਾਵਾਂ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜਲ, ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਵੀ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੈਂਡ ਪੁਲਿੰਗ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਜੰਗ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਾਸਤੇ ਬਦਲਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸੰਗਰਾਮੀਆਂ ਦੇ ਨੁਕਤਾਨਿੰਗਤ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜੇਕਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰ, ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਮੱਧਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਣ। ਵਿਆਪਕ ਗੱਠਜੋੜ ਅਤੇ ਸਮਝ ਨਾਲ ਸੱਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹੋ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਬਿੰਦੂ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਫਤਨਵੀਸ ਦਾ 'ਪਿਆਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ' ਗੜਚਿਰੋਲੀ

ਸੁੰਗੜਦਾ ਮਾਓਵਾਦ, ਵਧਦੀ ਮਾਈਨਿੰਗ

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਏ ਨੀਮ-ਫ਼ੌਜੀ ਓਪਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਮਾਓਵਾਦੀ ਪਿੱਛੇ ਹਟਦੇ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾਈਨਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇਵੇਂਦਰ ਫਤਨਵੀਸ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਮੰਤਰੀ ਬਾਪ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਜੰਗਲ ਉਪਰ ਮਾਈਨਿੰਗ ਦਾ ਕੀ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ 'ਦੀ ਵਾਇਰ' ਦੀ ਰਿਪੋਰਟਰ ਸੰਤੋਸ਼ੀ ਮਰਕਾਮ ਨੇ ਇਸ ਲੰਮੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਉਚੇਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਸਾਡੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।—ਸੰਪਾਦਕ॥

ਅਨੁਸਾਰ, ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੁਰਮ ਕਬੂਲਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਨੈਸ਼ਨਲ ਗ੍ਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਕੰਪਨੀ 'ਤੇ 5.48 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਾਇਆ ਸੀ।

ਵਿਵਾਦਾਂ ਨਾਲ ਲੰਮਾ ਸੰਬੰਧ

ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਖਣਨ ਸਥਾਨ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਭਾਮਰਾਗੜ੍ਹ ਰਿਜ਼ਰਵ ਜੰਗਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ

ਆਬਸਟੈਕਲ ਲਿਮੀਟੇਸ਼ਨ ਸਰਵੇਸ ਸਰਵੇ) ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਸਾਲ ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਦੇ ਡਾਵੋਸ ਵਿਚ ਆਯੋਜਿਤ ਸਾਲਾਨਾ ਵਿਸ਼ਵ ਆਰਥਕ ਮੰਚ (ਡਬਲਯੂਈਐਫ) ਵਿਚ ਫਤਨਵੀਸ ਨੇ ਜਿਸ ਪਹਿਲੇ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਆਫ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਉਪਰ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ, ਉਹ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਵਿਚ ਪੂੰਜੀ-ਨਿਵੇਸ਼ ਲਈ ਸੀ।

ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮਾਓਵਾਦ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਵਡਸਾਲ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤਰਫਲ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਇਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਟੇਟ 'ਸਟੀਲ ਹੱਥ' ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਖਣਨ ਮਨਜ਼ੂਰੀਆਂ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਲਈ ਬਿੱਲ

30 ਜੂਨ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ

ਲੋਇਡਜ਼ ਮੈਟਲਜ਼ ਐਂਡ ਐਨਰਜੀ ਲਿਮਟਿਡ ਇਕੱਲੀ ਖਣਨ ਕੰਪਨੀ ਹੈ ਜੋ ਲੋਹੇ ਦੀ ਖਾਣ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ 2007 ਵਿਚ ਸੂਰਜਾਗੜ੍ਹ ਖਾਣ ਦਾ ਪਟਾ 20 ਸਾਲ ਲਈ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ 2057 ਤੱਕ ਲਈ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਦੇਵੇਂਦਰ ਫਤਨਵੀਸ ਦੀ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਵਿਚ ਖਾਸ ਦਿਲਚਸਪੀ

ਆਦਿਵਾਸੀ ਬਹੁਤਾਤ ਵਾਲਾ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ 'ਵਿਕਾਸ' ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਪਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਖਣਿਜ ਅਤੇ ਵਣ ਵਸੀਲਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਹੱਦ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਅਬੂਝਮਾਤ ਪਹਾੜ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।

ਸੂਰਜਾਗੜ੍ਹ ਪਹਾੜ 'ਤੇ ਉਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਕੁਲ 857 ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਕੱਚੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ 156 ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਹੋਮਟਾਈਟ ਅਤੇ 701 ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਬੈਂਡਡ ਹੋਮਟਾਈਟ ਕੁਆਰਟਜ਼ (ਬੀਐਚਕਿਊ) ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇਵੇਂਦਰ ਫਤਨਵੀਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਦਾ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੈਬਨਿਟ ਸਾਥੀ ਆਸੀਸ ਜੈਸਵਾਲ ਨੂੰ ਸਹਿ-ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਮੰਤਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਮਾਨ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਲਈ ਹੈ।

ਸਾਲ 2025 ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਫਤਨਵੀਸ ਨੇ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਲੋਇਡਜ਼ ਮੈਟਲ ਕੰਪਨੀ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਇਕਾਈਆਂ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਅੱਜ ਦੀ ਤਾਰੀਕ 'ਚ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਲਈ 60,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਪਾਈਪਲਾਈਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਇਕ ਹਵਾਈ ਅੱਡਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਨਾਗਪੁਰ-ਮੁੰਬਈ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਵੇਅ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਤੱਕ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਸਮੁੱਧੀ ਮਹਾਮਾਰਗ' ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

19 ਜੂਨ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇਵੇਂਦਰ ਫਤਨਵੀਸ ਨੇ ਤਸਵੀਜ਼ਤ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਲਈ ਇਕ ਖਾਸ ਸਰਵੇ (ਇਮੀਜੀਏਟ

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇਵੇਂਦਰ ਫਤਨਵੀਸ 22 ਜੁਲਾਈ 2025 ਨੂੰ ਨਕਸਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਕਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੇਡਰੀ ਵਿਚ 50 ਲੱਖ ਟਨ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ (ਐੱਮਟੀਪੀਏ) ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਕੱਚਾ ਲੋਹਾ ਗ੍ਰਾਈਡਿੰਗ ਪਲਾਂਟ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ ਅਤੇ 10 ਐੱਮਟੀਪੀਏ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੀ ਸਲਰੀ ਪਾਈਪਲਾਈਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕੋਂਸਾਰੀ ਵਿਚ 4.5 ਐੱਮਟੀਪੀਏ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲਾ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਟੀਲ ਪਲਾਂਟ, 100 ਬਿਸਤਰੇ ਵਾਲਾ ਮਲਟੀਸਪੈਸ਼ਲਟੀ ਹਸਪਤਾਲ, ਇਕ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਨਕਸਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰ ਵਿਚ 116 ਏਕੜ 'ਚ ਫੈਲੀ ਲੋਇਡਜ਼ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਜਿੰਦਲ ਸਮੂਹ ਦਾ ਵੀ ਹੈ ਪੂੰਜੀ-ਨਿਵੇਸ਼

ਜਿੰਦਲ ਦੇ ਜੇਐੱਸਡਬਲਯੂ ਸਮੂਹ ਨੇ ਵੀ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਸਮੇਤ ਰਾਜ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 3 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਪੂੰਜੀ-ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਜਮਸ਼ੇਦਪੁਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਟੀਲ ਸਿਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨਿਵੇਸ਼ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫਤਨਵੀਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, 'ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਸਟੀਲ, ਸੂਰਜੀ ਊਰਜਾ, ਆਟੋ ਅਤੇ ਸੀਮੈਂਟ ਵਰਗੇ ਮੁੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੂੰਜੀ-ਨਿਵੇਸ਼ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਜੇਐੱਸਡਬਲਯੂ ਸਟੀਲ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨਾ, ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ 'ਸਟੀਲ ਸਿਟੀ' ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਡੀ ਵਿਜ਼ਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਕਦਮ ਹੈ।'

11 ਅਪ੍ਰੈਲ 2025 ਨੂੰ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੂੰਜੀ-ਨਿਵੇਸ਼ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ 66 ਮਾਈਕ੍ਰੋ, ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਉਦਮਾਂ ਨੇ 493.4 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨਿਗਮ (ਐੱਮਆਈਡੀਸੀ) ਨੇ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਵਿਚ ਜੇਐੱਸਡਬਲਯੂ ਸਮੂਹ ਦੇ ਸਟੀਲ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਈ ਲਗਭਗ 3,500 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਮਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ

'ਨੈਚੁਰਲ ਰਿਸੋਰਸਿਜ਼ ਐਨਰਜੀ ਕੰਪਨੀ' ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕੋਰਚੀ ਤਹਿਸੀਲ ਦੀ ਜੰਡੇਪਾਤ ਪਹਾੜੀ ਅਤੇ ਭਾਮਰਾਗੜ੍ਹ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਬਾਬਲਾਈ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਵੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਖਾਣ ਪੱਟਣ ਦੀ ਤਸਵੀਜ਼ ਹੈ। ਕੱਚੇ ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਡਾਨੀ ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਇਕਾਈ ਅੰਬੁਜਾ ਸੀਮੈਂਟਸ ਨੂੰ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਦੇ ਦੇਵਲਮਾਰੀ-ਕਟੇਪੱਲੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਚੂਨਾ ਪੱਥਰ ਖਣਨ ਲਈ ਵੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਲਗਭਗ 538 ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 15 ਕਰੋੜ ਟਨ ਚੂਨਾ ਪੱਥਰ ਹੋਣ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ। ਮੋਹਗਾਂਵ ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਵਸਾਇ ਆਤਲਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਜੇ ਚਾਮੋਰਸ਼ੀ ਤਾਲੁਕਾ ਵਿਚ 1200 ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਬਾਕਸਾਈਟ ਦੇ ਖਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰਕੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ 90 ਸਾਲ ਲਈ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਲੈਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ। ਦੇਵਸਾਇ ਨੇ 'ਦ ਵਾਇਰ' ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, "ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਪੰਜਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਬਾਹਰੀ ਕੰਪਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਬਾਹਰੀ ਕੰਪਨੀ ਕਿਸੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੰਪਨੀ ਬਣਾਏਗੀ, ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਕਰਕੇ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਤੋਂ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਲੈ ਲਵੇਗੀ।" ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਵੀ ਕੁਝ ਲੋਕ ਆਏ ਸਨ। ਉਹ ਲੋਕ ਦੇਵਸਾਇ ਤੋਂ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ

ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਖਣਨ ਮਨਜ਼ੂਰੀਆਂ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਆਧਾਰਤ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਅਥਾਰਟੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਈਨਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ (ਜੀਡੀਐਮਏ) ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇਵੇਂਦਰ ਫਤਨਵੀਸ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸ ਬਿੱਲ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਥਾਰਟੀ ਕੋਲ ਸਾਰੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ

ਕੰਪਨੀ 'ਆਦਿਮ ਪਾਰੰਪਰਿਕ ਸੰਸਥਾ' ਦੇ ਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਨਾਮ ਕਰਵਾ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਨੌਂ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ 90 ਸਾਲ ਲਈ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਲੈਣਗੇ ਅਤੇ ਖਣਨ ਕਰਨਗੇ।

ਖਣਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ

ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਥਾਨਕ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸੂਰਜਾਗੜ੍ਹ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਖਣਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੋਏ

ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ/ਕਾਰਵਾਈ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

7 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਇਹ ਬਿੱਲ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਧਾਨ ਪਰਿਸ਼ਦ ਨੇ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 7 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਹੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਉਦਯੋਗ ਮੰਤਰੀ ਉਦੈ ਸਾਮੰਤ ਨੇ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸਟੀਲ ਉਤਪਾਦਨ ਧੁਰੇ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਇਕ ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਪੂੰਜੀ-ਨਿਵੇਸ਼ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ।

'ਖਾਣਾਂ ਲਈ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਲਾਈਨ ਲੱਗੀ ਹੈ...'

ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਆਮਦ ਨਾਲ ਸਥਾਨਕ ਆਦਿਵਾਸੀ ਰੋਹ 'ਚ ਹਨ। ਆਦਿਵਾਸੀ ਕਾਰਕੁਨ ਲਾਲਸੂ ਨੋਗੋਟੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਖਾਣਾਂ ਪੱਟਣ ਲਈ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਲਾਈਨ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਕੁਲ 25 ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਖਾਣਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਤਸਵੀਜ਼ ਹੈ। ਸੂਰਜਾਗੜ੍ਹ ਪਹਾੜੀ ਮਾਲਾ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵੀ ਖਾਣਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਛੇ ਬਲਾਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਿੰਦਲ ਦਾ ਜੇਐੱਸਡਬਲਯੂ ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਰਾਇਪੁਰ ਸਥਿਤ

ਹਨ। ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੱਤਥ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਖਣਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਲੋਇਡਜ਼ ਮੈਟਲਜ਼ ਐਂਡ ਐਨਰਜੀ ਲਿਮਟਿਡ ਨੂੰ ਸੂਰਜਾਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਖਣਨ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ 2007 ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਅਤੇ 2008 ਵਿਚ 340.09 ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਖਣਨ ਲਾਇਸੈਂਸ ਮਿਲਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ, ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਮੁੱਦਿਆਂ ਕਾਰਨ ਕਈ ਸਾਲ ਤੱਕ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਕਈ ਵਾਰ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਵਾਹਨ ਜਲਾਏ ਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕੀਤੀ। 2013 'ਚ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਉਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਪਾਲ ਢਿੱਲੋਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਵੀ ਕਬਿਤ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ।

ਉਸ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, ਤਤਕਾਲੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇਵੇਂਦਰ ਫਤਨਵੀਸ ਨੇ ਅਗਸਤ 2015 ਵਿਚ ਕੋਰਚੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨੀਮ-ਫ਼ੌਜੀ ਬਲਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫ਼ੇ 'ਤੇ)

ਆਦਿਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਰੁੱਧ ਜਨਤਕ ਜਮਹੂਰੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸਾਂਝੀ ਰੈਲੀ ਤੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ

ਮੋਗਾ: ਇੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਦਰਜਨਾਂ ਜਨਤਕ ਜਮਹੂਰੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਦੇ ਕਰੂਰ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਹ ਭਰਪੂਰ ਰੈਲੀ ਅਤੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕਰ ਕੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਆਦਿਵਾਸੀ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ 'ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕਗਾਰ' ਸਮੇਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੌਜੀ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਝੂਠੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਸਮੇਤ

ਮੋਗਾ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਗੁੰਜੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰੂਰ ਜੰਗ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਅਰੇ

ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਗ੍ਰੀਨ ਹੰਟ ਵਿਰੋਧੀ ਜਮਹੂਰੀ ਫਰੰਟ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਡਾ. ਪਰਮਿੰਦਰ, ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਜਿੰਦਰ ਭਦੌੜ, ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ (ਡਕੋਂਦਾ) ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮਾ, ਪੇਂਡੂ

ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸੂਬਾ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀਰਾ, ਸਾਬਕਾ ਸੈਨਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਕਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਸਤਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਦਿਵਾਸੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ

ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਬਰ ਹੱਲੇ ਦਾ ਵਾਜਬ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਪੱਖੀ ਲੇਖਕਾਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਫਸਾ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ

ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਘਾਣ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਹੋਰ ਤਿੱਖੇ ਜਬਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਲਈ ਬੋਲੇ ਇਸ ਹੱਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਂਝੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਂਝੀ ਰੈਲੀ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ 'ਚ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹੰਭਲਾ ਹੈ। ਰੈਲੀ ਵਿਚ ਦਲਿਤ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮੁਕਤੀ ਮੋਰਚਾ, ਆਟੋ ਰਿਕਸ਼ਾ ਯੂਨੀਅਨ ਮੋਗਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਸਾਥੀ

ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਫੌਰੀ ਰੋਕੇ ਜਾਣ, ਉਥੋਂ ਸਾਰੇ ਪੁਲਿਸ ਕੈਂਪ ਹਟਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਅਰਧ ਸੈਨਿਕ ਬਲ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ, ਜਲ-ਜੰਗਲ-ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਖਣਿਜ ਭੰਡਾਰ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟਾਉਣੇ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਆਰਥਕ ਮਾਡਲ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਖਿਲਾਫ ਡਰੋਨਾਂ ਤੇ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੰਬਾਰੀ ਬੰਦ ਕੀਤੀ, ਯੂਏਪੀਏ, ਅਫਸਪਾ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਕੌਮੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਭੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਲੋਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਖਤਮ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕ ਬਹਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

ਮਜ਼ਦੂਰ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਰਸੇਮ ਪੀਟਰ, ਕਾਰਖਾਨਾ ਮਜ਼ਦੂਰ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਜਮਹੂਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸਭਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਤਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਪੀ.ਐਸ.ਯੂ. ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰੈਸ ਸਕੱਤਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮਾ, ਪੀ.ਐਸ.ਯੂ. (ਸ਼ਹੀਦ ਰੰਧਾਵਾ) ਦੇ ਆਗੂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਸਿੰਘ, ਬੀਕੇਯੂ (ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ) ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀਰਾ, ਮੈਡੀਕਲ ਪ੍ਰੈਕਟੀਸ਼ਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਧਨਾ ਮੱਲ ਗੋਇਲ, ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਪੇਂਡੂ ਮਜ਼ਦੂਰ

ਅਰਧ-ਸੈਨਿਕ ਤਾਕਤਾਂ ਝੋਕ ਕੇ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਯੂਨੀ ਅਪਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕੋ-ਇਕ ਮਨੋਰਥ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜਲ-ਜੰਗਲ-ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੇ ਖਣਿਜ ਭੰਡਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਤੇ ਦੇਸੀ ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟਾਉਣਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਜਮਹੂਰੀ ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਤਕਾਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਡਰੋਨਾਂ, ਹੈਲੀਕਾਪਟਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੰਬਾਰੀ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਆਦਿਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਬਦਰੋਗ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਕੇ ਮੋਟੀ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਜੰਗਲ ਖਾਲੀ ਕਰਾ ਕੇ ਅਜ਼ਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਧਾੜਵੀ ਖਣਨ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ 'ਤੇ ਤੁਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਸਰਕਾਰ

ਤੇ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਦੀ ਲਾਲਚੀ ਅੱਖ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਭੰਡਾਰਾਂ ਉੱਪਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਦੇਰ-ਸਵੇਰ ਸਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਖੂਨੀ ਹਮਲੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਨਗੇ। ਆਦਿਵਾਸੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਫਾਸੀ ਕਹਿਰ ਢਾਹੁਣ ਦਾ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਵੀ ਇਸੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਵੀ ਲੋਕ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਨਾਲ ਜਮਹੂਰੀ

ਵੀ ਕਾਫਲੇ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ। ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਲੇਖਕ, ਅਨੁਵਾਦਕ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਕਾਰਕੁਨ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਮਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਮਤਿਆਂ ਵਿਚ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਆਦਿਵਾਸੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕਗਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨੀਮ-ਫੌਜੀ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਆਰਥਕ ਨੀਤੀਆਂ ਰੱਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਤੇ ਦੁਆਰਾ ਗਾਜ਼ਾ ਵਿਚ ਫਲਸਤੀਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਫਲਸਤੀਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁਕਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਇਕਮੁੱਠਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ। ਉਘੇ ਨਾਟਕਕਾਰ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੇਟੀ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਕਾਰਕੁਨ ਡਾ. ਨਵਸ਼ਰਨ ਵੱਲੋਂ ਰੈਲੀ ਨਾਲ ਇਕਮੁੱਠਤਾ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਤੰਬਰ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜਾ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਭ ਨੂੰ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਲਸ ਮੰਚ ਦੇ ਜਗਸੀਰ ਜੀਦਾ ਸਮੇਤ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਗਾਇਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਗੀਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨ ਜਗਤਾਰ ਕਾਲਾਝਾੜ ਨੇ ਕੀਤਾ।

ਫੜਨਵੀਸ ਦਾ 'ਪਿਆਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ' ਗੜਚਿਰੋਲੀ:

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਖਣਨ ਨੂੰ ਬੇਰੋਕ-ਟੋਕ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਖਣਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। 5 ਦਸੰਬਰ 2016 ਨੂੰ 70 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਆਗੂ, ਸਥਾਨਕ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸੂਰਜਾਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਖਣਨ ਰੋਕਣ ਲਈ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸਾਰੀਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਅਤੇ ਤਜਵੀਜ਼ਸ਼ੁਦਾ ਖਣਨ ਲੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਵਣ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ, 2006 ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਪੰਚਾਇਤ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ (ਪੇਸਾ) ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਮਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ।

ਪਰ, ਸਥਾਨਕ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਖੁਦਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। 24 ਦਸੰਬਰ 2016 ਨੂੰ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਸੂਰਜਾਗੜ੍ਹ ਖਾਣ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਲੋਇਡਜ਼ ਮੈਟਲਜ਼ ਐਂਡ ਐਨਰਜੀ ਲਿਮਟਿਡ ਦੇ ਦਰਜਨਾਂ ਟਰੱਕਾਂ ਅਤੇ ਅਰਥਸ਼ੁਵਰ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਲਗਭਗ 80 ਵਾਹਨ ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ 13 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਪੁਲਿਸ

ਫੋਰਸ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਲਾਲਸੂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, “ਖਣਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਨੀਮ-ਫੌਜੀ ਬਲਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।”

2017 ਵਿਚ ਲਗਭਗ 70 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਖਣਨ ਲਾਇਸੈਂਸ ਵੰਡਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਵਣ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ (2006) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤ (ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਤੱਕ ਪੰਚਾਇਤ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ) ਐਕਟ, 1996 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਖਣਨ ਦਾ ਕੰਮ ਖਣਨ ਪੁਟਾਈ ਕਾਨੂੰਨ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੋਟੇਗਾਓ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਵਿਕਾਸ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨ ਵਿਨੋਦ ਮੰਡਾਵੀ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ 2010 ਵਿਚ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਦੇ ਕੁਲੈਕਟਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਲਸਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਖਣਨ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਰਸਾਈ ਗਈ। ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਜਾਅਲੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਐਟਾਪੋਲੀ ਬਲਾਕ ਦੇ ਦਮਕੋਡਾਵਾਹੀ, ਬਾਂਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਾਮਸੇਵਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਣਾਏ ਗਏ।

ਸਾਲ 2023 ਵਿਚ ਸੂਰਜਾਗੜ੍ਹ ਖਣਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ 70 ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਧਰਨੇ ਉੱਪਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਧਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਲੱਗਭੱਗ ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਲਾਲਸੂ ਨੋਗੋਟੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਲਗਾਤਾਰ ਡਰਾ-ਧਮਕਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਝੂਠੇ ਕੇਸ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ।

2023 ਵਿਚ ਤੋੜਗੱਟਾ ਵਿਚ ਖਾਣ ਦੇ

ਖਿਲਾਫ ਧਰਨਾ 255 ਦਿਨ ਚੱਲਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਗੜਚਿਰੋਲੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ।

ਲਾਲਸੂ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕੁਚਲ ਦਿੱਤਾ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਖਦੇੜ ਦਿੱਤਾ, ਝੋਪੜੀਆਂ ਵਿਚ ਵੜ ਕੇ ਭੱਜਣ ਤੋਂ ਕੀਤੀ, 21 ਲੋਕਾਂ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ—ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਝੂਠੇ

ਕੇਸ ਪਾ ਕੇ 17-18 ਦਿਨ ਚੰਦਰਪੁਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਵਿਨੋਦ ਮੰਡਾਵੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹਰ ਪੰਜ ਕਿਲੋਮੀਟਰ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ 'ਤੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਹੋਣ ਦਾ ਨੱਪਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹਾਂ।”

ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ‘ਦ ਵਾਇਰ’ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਲੋਕ ਹੁਣ ਖਾਣ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਤੋਂ ਕਤਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਨੀਮ-ਫੌਜੀ ਬਲਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਯੂਏਪੀਏ ਵਰਗੇ ਕਨੋਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਉਜਾੜੇ ਦਾ ਸਵਾਲ - ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਹਾਲ

ਲਾਲਸੂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਫਿਲਹਾਲ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਖਣਨ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਉਜਾੜਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਅੱਗੇ ਉਜਾੜੇ ਜਾਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਖਣਨ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹੜਪਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕੁਝ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਲੋਇਡਜ਼ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਲਾਲਸੂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੇਡਰੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਲੋਇਡਜ਼ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਸਕੂਲ, ਹਸਪਤਾਲ ਅਤੇ

ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਲਈ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਖਣਨ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਲਾਲਸੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ 340.09 ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਖਣਨ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਕੰਪਨੀ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵੱਧ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹੋਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਐਟਾਪੋਲੀ ਅਤੇ ਮਦੀਗੁਤੇਮ ਵਿਚ ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲੈ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ। ਆਲਾਪੋਲੀ ਅਤੇ ਕਾਮਨਚੇਰੂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵੀ ਪਾਰਕਿੰਗ ਅਤੇ ਕੱਚੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਮਿੱਟੀ-ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਡੰਪ ਕਰਨ ਲਈ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖੋਹ ਕੇ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ‘ਦ ਵਾਇਰ’ ਹਿੰਦੀ ਨੇ ਇਸ ਸਾਰੇ ਮਸਲੇ ‘ਤੇ—ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਤੱਕ—ਲੋਇਡਜ਼ ਕੰਪਨੀ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਫ਼ਤਰ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਸਵਾਲ ਭੇਜੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। (ਚੱਲਦਾ)

14-15 ਅਗਸਤ 1947: ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ, ਉਜਾੜਾ

“ਸੌਂ ਜਾ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕਾ ਵੀਰਾਨ ਹੋਈ ਰਾਤ”

ਚਿੰਤਕ ਜੇਲੂੰ ਬੰਦ ਨੇ, ਬੋਲਣ ਦਾ ਵੀ ਦੋਸ਼।
ਜਨਤਾ ਕੀਤੀ ਹਾਕਮਾਂ, ਸਿਵਿਆਂ ਵਾਂਗ ਖਾਮੋਸ਼।
1975 ਵਿਚ ਭਾਰਤ 'ਚ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ

ਡਾ. ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਕੈਨੇਡਾ
ਫੋਨ: 604-825 1550

ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਨਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਸੁਆਰਥ ਲਈ, ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਾ ਕਰੋ। ਗ਼ਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀ ਇਸ ਸੋਚ ਨਾਲ ਅੱਜ ਜਿਵੇਂ ਖਿਲਵਾਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਸੁਆਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਿਹੜੇ ਆਰਐਸਐਸ ਦੇ ਸੰਘੀ ਕੌਡਮੇ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਪੁਸਤੀ ਕੀਤੀ, ਅੱਜ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਆਂ ਤੋਂ 'ਦੇਸ਼ ਪਿਆਰ' ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿਤਮਜ਼ਰੀਫ਼ੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਰਐਸਐਸ ਦੇ ਮੋਹਨ ਭਾਗਵਤ ਵਰਗਿਆਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਾਬਿਆਦਾਰ ਬਣ ਕੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰਐਸਐਸ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਭਗਵਾਨਕਰਨ ਕਿਸ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਜਾਵੇਗਾ? ਆਰਐਸਐਸ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਕਦਮਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧ ਕਾਰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਬੇ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਕੁਚਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਨੀਪੁਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਇਸਦੀ ਮੂੰਹ ਬੋਲਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਕੂਕੀ ਇਸਾਈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਨਗਨ ਪਰੇਡ, ਸਮੂਹਿਕ ਬਲਾਤਕਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਰੇ-ਬਾਜ਼ਾਰ ਕਤਲ ਬਹੁਗਿਣਤੀਵਾਦ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਚਾਲ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂਵਾਦ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂਤਵ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਅਧੀਨ 'ਹਿੰਦੀ, ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ' ਦਾ ਢੰਡੋਰਾ ਪਿਟਦੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਾਕਮ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ 'ਤੇ ਅੰਤਿਆਚਾਰ, ਧਾਰਾ 370 ਦਾ ਖਾਤਮਾ, ਸੀ.ਏ.ਏ. ਵਰਗੇ ਐਕਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗ਼ਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨਾਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਖਿਲਵਾਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ 14-15 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਵੰਡਣ ਦਾ ਦਰਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਈ ਉਸਤਾਦ 'ਦਾਮਨ' ਇਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ:

“ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਵੰਡ ਕੋਲੋਂ ਯਾਰੇ,
ਖੋਏ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਓ, ਖੋਏ ਅਸੀਂ ਵੀ ਹਾਂ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਹੱਥੋਂ ਬਰਬਾਦ ਹੋਣਾ,
ਹੋਏ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਓ, ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਂ।

—
ਲਾਲੀ ਅੱਖੀਆਂ ਦੀ ਪਈ ਦਸਦੀ ਏ,
ਰੋਏ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਓ, ਰੋਏ ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਂ।”

ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾਉਣ, ਉਮਰ ਕੈਦ ਕੱਟਣ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ ਦਰਦ ਝੱਲਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਦਰਦ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੰਢਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਇਕ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫਿਰਕੂ ਨਫ਼ਰਤ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਬਾਲ ਕੇ, ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦੋ ਟੋਟਿਆਂ 'ਚ ਵੰਡੇ ਜਾਣ ਦੌਰਾਨ 10 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਕਤਲ ਹੋਏ। ਸਦੀ ਦੇ ਮਹਾਂ-ਦੁਖਾਂਤ ਨੂੰ ਜਸ਼ਨ ਵਜੋਂ ਮਨਾਉਣਾ ਬੌਧਿਕ ਦੀਵਾਲੀਆਪਣ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ? ਅਜਿਹੇ ਦੁਖਾਂਤ 'ਤੇ ਮਾਤਮ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਹਾਨ ਸ਼ਾਇਰ ਡਾ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਇਹ ਦਰਦ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਸਨ:

“ਸੌਂ ਜਾ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕਾ ਵੇ ਵਰਤਿਆ ਹਨੇਰ
ਵੇ ਕਾਲਖਾਂ 'ਚ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਡੁੱਬ ਗਈ ਸਵੇਰ।
ਹੈ ਖੂਹਾਂ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜਾਗਦੀ ਸਤ੍ਹਾਂਦ
ਤੇ ਸੌਂ ਗਏ ਨੇ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਗਵਾਂਢ।
ਵੇ ਸੀਤ ਨੇ ਮੁਆਤੇ ਤੇ ਗਸ਼ ਹੈ ਜ਼ਮੀਨ,
ਵੇ ਸੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਸੁੰਨ ਦੋਵੇਂ ਖੂਨ ਤੇ ਸੰਗੀਨ।
ਵੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੇਹੋਸ਼ ਤੇ ਖਾਮੋਸ਼ ਕਾਇਨਾਤ
ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਕੇ ਸੌਂ ਗਿਆ ਐ ਲੋਹਾ ਇਸਪਾਤ।

ਸੌਂ ਜਾ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕਾ ਵੀਰਾਨ ਹੋਈ ਰਾਤ।”
‘ਆਜ਼ਾਦੀ’ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਸਮੋਈ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਬਹੁ ਪੱਖੀ ਤੇ ਬਹੁ-ਪਸਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਲਫਜ਼ੀ ਅਰਥ ਹੈ- ‘ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪੱਖੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਨ ਸੁਤੰਤਰਤਾ’ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਜਮਾਂਦਰੂ ਹੱਕ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਾਸਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਉਨੀ ਹੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਜਿੰਨੇ ਸਰੀਰ ਲਈ ਅੰਨ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਹਵਾ ਆਦਿ। ਜਿਥੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਫ਼ਰੀਦ ‘ਬਾਰਿ ਪਰਾਇਐ ਬੈਸਣਾ’ ਵਿਚ ਆਤਮਿਕ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲੋਂ ਮੌਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫਿਲਾਸਫ਼ਰ ਪੈਟਰਿਕ ਹੈਨਰੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ “ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਦਿਓ।” ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹਰ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਹਰ ਕੌਮ ਵੱਲੋਂ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਜਦੋਂ-ਜਹਿਦ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਦ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਦ ਤੱਕ ਪੂਰਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਗੌਰਵਮਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗਾਥਾ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ, ‘ਖ਼ਾਸਕਰ ਸਿੱਖਾਂ’ ਵੱਲੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਮਹਾਨ ਸਿੱਖ ਸੂਰਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਹੀ ਕਦੇ ਨਾ ਅਸਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ‘ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਸੂਰਜ’, ਸਦਾ ਲਈ ਛਿਪ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਮਿਲਿਆ- ‘ਗੁਲਾਮੀ’। ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀਆਂ ਅਤੇ ਜਬਰ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੰਗ ਨਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਕਰਨ?

ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਆਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆਂ 78 ਵਰ੍ਹੇ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਪਰ ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਦੇਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ‘ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਿੱਘ’ ਮਾਣਿਆ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਪੱਖੋਂ ਦੇਸ਼ ਲਈ 95 ਫੀਸਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ 5 ਫੀਸਦੀ ਆਜ਼ਾਦ ਵਾਯੂ-ਮੰਡਲ ਵੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਬੀਤੀ ਪੌਣੀ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬੀਆਂ, ‘ਖ਼ਾਸਕਰ ਸਿੱਖਾਂ’ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡੇ ‘ਤੇ ਜੇ ਦਰਦ ਹੰਢਾਇਆ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਿਆਂ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਤਿਰੰਗੇ ਨੂੰ ਸਲਾਮੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ:

ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਜੋ ਕਰ ਰਹੇ, ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਮਗਰੂਰ।
ਕਹਿਣ ‘ਤਿਰੰਗਾ ਚਾੜ੍ਹਿਓ’, ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਮਨਜ਼ੂਰ।
ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ 5 ਫੀਸਦੀ ਵਸ਼ਿਸਤ ਤੇ ਅਮੀਰ (ਅਡਾਨੀ, ਅੰਬਾਨੀ) ਵਰਗ

ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਗੌਰਵਮਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗਾਥਾ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ, ‘ਖ਼ਾਸਕਰ ਸਿੱਖਾਂ’ ਵੱਲੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਮਹਾਨ ਸਿੱਖ ਸੂਰਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਹੀ ਕਦੇ ਨਾ ਅਸਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ‘ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਸੂਰਜ’, ਸਦਾ ਲਈ ਛਿਪ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਮਿਲਿਆ- ‘ਗੁਲਾਮੀ’। ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀਆਂ ਅਤੇ ਜਬਰ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੰਗ ਨਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਕਰਨ?

95 ਫੀਸਦੀ ਧਨ ‘ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਇਆ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਮੁਲਕ ਦੀ ਪਚਾਨਵੇਂ ਫੀਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਪੰਜ ਫੀਸਦੀ ਸਰੋਤਾਂ ‘ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੁੱਲੀ, ਗੁੱਲੀ ਤੇ ਜੁੱਲੀ ਲਈ ਤਰਸਦੇ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਵਕਤ ਦੀ ਰੋਟੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚੇ ਭੁੱਖੇ ਪੇਟ ਰੋਂਦਿਆਂ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਜਿਹੇ ਦੁਖਿਆਰਿਆਂ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਦੇਸ਼-ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਲਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕਿਸ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰੇ ਲਹਿਜ਼ੇ ‘ਚ ਉਹ ਕਈ ਗੁਰਦਾਸ ਰਾਮ ‘ਆਲਮ’ ਵਾਂਗ ਇਉਂ ਸੁਆਲ-ਜੁਆਬ ਕਰਦੇ ਹਨ :

“ਕਿਉਂ ਬਈ ਨਿਹਾਲਿਆ! ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ?

ਨਾ ਬਈ ਭਰਾਵਾ, ਨਾ ਖਾਧੀ ਨਾ ਵੇਖੀ।

ਆਈ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਸਾਲ ਬੀਤੇ,

ਪਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ।

ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ‘ਚੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਰਵਾਣੀ ਜਿਹੀ ਏ,

ਕੋਈ ਸੋਹਣੀ ਨਹੀਂ, ਐਵੇਂ ‘ਕਾਣੀ’ ‘ਜਿਹੀ ਏ।”

1947 ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਫਿਰਕੂ ਵੰਡ ਦੌਰਾਨ ਲੱਖਾਂ ਬੇਗੁਨਾਹ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਪਰ ‘ਆਜ਼ਾਦੀ’ ਮਗਰੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਫਿਰਕੂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਫਸਾਦ ਘਟੇ ਨਹੀਂ, ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜੂਨ 1984 ਵਿਚ ਦੁਖਾਂਤ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਦੁਖਾਂਤ ਅਜਿਹੀਆਂ ਫਿਰਕੂ ਅਤੇ ਦਰਦਨਾਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦੁਖਾਂਤ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਸੱਤਾ ਦੇ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਦੀ ਕੋਹੜੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇਖਣੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਨਵੰਬਰ 1984 ਵਿਚ ‘ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ’ ਦੇ ਦੁਖਾਂਤ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ‘ਚ ਸਰਕਾਰੀ-ਤੰਤਰ ਦੀ ਆਤ ‘ਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਜਵਾਬ ‘ਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ‘ਕਾਂਗਰਸ’ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਬਹੁਮਤ ਹਾਸਿਲ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਨ 2002 ਵਿਚ ਗੁਜਰਾਤ ਅੰਦਰ ਮੁਸਲਿਮ ਕਤਲੇਆਮ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਮਗਰੋਂ ‘ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ’ ਨੂੰ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰੀ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਗਿਆ। ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਾਨਵਵਾਦ ਉਤੇ ਫਿਰਕੂਵਾਦ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਉਤੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਨੰਗਾ-ਚਿੱਟਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਰ ਸ਼ੋਕ ਬਹਿਰਾਇਚੀ ਦਾ ਇਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ੋਅਰ ‘ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ 78 ਸਾਲ’ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਾਲਾਤ ‘ਤੇ ਪੂਰਾ ਢੁਕਦਾ ਹੈ।

“ਬਸ ਏਕ ਹੀ ਉੱਲੂ ਕਾਫ਼ੀ ਥਾ,

ਬਰਬਾਦ ਗੁਲਸਿਤਾਂ ਕਰਨੇ ਕੇ

ਹਰ ਸ਼ਾਖ਼ ਪੇ ਉੱਲੂ ਬੈਠਾ ਹੈ,

ਅੰਜਾਮ -ਏ-ਗੁਲਸਿਤਾਂ ਕਿਆ ਹੋਗਾ?”

ਵਾਂਚਾਗਤ ਨਸਲਵਾਦ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਸਿਖਰਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਹੁ-ਸੰਖਿਆਵਾਦ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਜਜ਼ਬ ਕਰਨ ਜਾਂ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਮਿਟਾਉਣ ‘ਤੇ ਤੁਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਲੋਚਨਾ ਕਰਨਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜੁਰਮ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚਲੇ ‘ਸੈਕੂਲਰਿਜ਼ਮ’ ਭਾਵ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਚਾਹੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ‘ਚ ਅਜੇ ਹਟਾਏ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਪਰ ਸੱਤਾ ਤੇ ਸਥਾਪਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਹਾਰ ਤੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਕਦੇ ਦੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ‘ਵਾਤ ਹੀ ਖੇਤ ਨੂੰ ਖਾਣ’ ਲੱਗ ਪਏ ਅਤੇ ਰੱਖਿਅਕ ਹੀ ਭੱਖਿਅਕ ਬਣ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਪੀੜਤ ਦੇ ਬਚ ਸਕਣ ਦੀ ਆਸ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ‘ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ’ ਯੂ.ਏ.ਪੀ.ਏ. ਵਰਗੇ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਧੀਨ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ‘ਚ ਡੱਕੇ ਹੋਏ ਹਨ। ‘ਸਿੱਖ ਕੈਦੀ’ ਉਮਰ ਕੈਦਾਂ ਕੱਟਣ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ‘ਚ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਬੰਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਹਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ।

ਗਾਂਧੀ ਵੱਲੋਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲਾ ਕੇ ਲੋਕਰਾਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਅਜਿਹੀ ਮੰਦਭਾਗੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੀ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਜ ਵੀ ਦੇਸ਼ ‘ਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਅੰਦਰ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੋੜਨ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਖਰੀਦੋ-ਫ਼ਰੋਖ਼ਤ ਦਾ ਧੰਦਾ ਜ਼ੋਰਾਂ ‘ਤੇ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੀ ‘ਅਣ-ਐਲਾਨੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ’ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੈ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵੇਲੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਾਇਰ ਡਾ. ਦੁਸ਼ਯੰਤ ਕੁਮਾਰ ਤਿਆਗੀ ਨੇ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਅੱਜ ਉਹ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ‘ਤੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਢੁੱਕਦਾ ਹੈ:

“ਏਕ ‘ਗੁਤੀਆ’ ਕੀ ਕਈ ਕਨਪੁਤਲੀਓ ਮੇਂ ਜਾਨ ਹੈ।

ਆਜ਼ ਸ਼ਾਇਰ ਯੋਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੈ।

ਮਸਲ ਹਤ ਆਮੇਜ਼ ਹੋਤੇ ਹੈ ਸਿਆਸਤ ਕੇ ਕਦਮ

ਤੂ ਨਾ ਸਮਝੇਗਾ ਅਭੀ ਤੂ ਅਭੀ ਇਨਸਾਨ ਹੈ।

ਕੱਲ੍ਹ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਮੇਂ ਮਿਲਾ ਵੇਹ ਚੀਬੜੇ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ

ਮੈਨੇ ਪੁਛਾ ਨਾਮ ਬੋਲਾ ‘ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ’ ਹੈ।”

ਇਹ ਉਹੀ ਪੀੜਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਫਿਰਕੂ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਅਤੇ ਤਣਾਓ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ‘ਚ, ਨਾਸੂਰ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ‘ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਮਹਾਂਉਤਸਵ’ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ‘ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ’ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਆਖਰੀ ਪੜਾਅ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਨੂੰ ਮਲੀਆਮੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ‘ਇਕ ਦੇਸ਼ ਇਕ ਭਾਸ਼ਾ’ ਵਰਗੇ ਨਾਅਰੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਫਿਰਕੂ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਘੁਣਤਰਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੱਟੜ ਫਿਰਕੂ ਸ਼ਾਸਕ ਜੋ ਤਬਾਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੇਖਦਿਆਂ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੋਲ ਯਾਦ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਤਨ ਵੀਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਰਾਖਾ ਸ਼ੈਤਾਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ :

“ਆ ਬਾਬਾ ਤੇਰਾ ਵਤਨ ਹੈ ਵੀਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ,
ਰੱਬ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦਾ ਰਾਖਾ ਮੁੜ ਸ਼ੈਤਾਨ ਹੋ ਗਿਆ
‘ਕਲਯੁੱਗ’ ਹੈ ਰੱਬ ਅਗਨ ਦਾ’, ਤੂੰ ਆਪ ਆਖਿਆ,
ਮੁੜ ਕੁੜ ਓਸ ਰੱਬ ਦਾ, ਰਬਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ।
ਉਹ ਝੁਲੀਆਂ ਤੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਮਾਰੂ ਹਨੇਰੀਆਂ,
ਉਡ ਕੇ ਅਸਾਡਾ ਆਹਲਣਾ ਕੱਖ ਕਾਨ ਹੋ ਗਿਆ
ਇਕ ਪਾਸੇ ਪਾਕ, ਪਾਕੀ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਹੋ ਗਿਆ,
ਇਕ ਪਾਸੇ ਹਿੰਦੂ, ਹਿੰਦੀ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਹੋ ਗਿਆ।”

ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ ਨੂੰ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਵਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਵੱਲੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ, ਤੁਹਾਡੀ ਕਮਰ ਝੁਕ ਗਈ ਹੈ, ਦੇ ਜਵਾਬ ‘ਚ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ‘ਚ ਕੁੱਝ ਨਾ ਪਾ ਸਕੇ, ਪਰ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਜ 74 ਵਰ੍ਹੇ ਬੀਤਣ ਮਗਰੋਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਤਾੜੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ, ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਨੌਜਵਾਨ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਆਲੋਚਕ ਵੀ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਵਾਂਗ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਗਰੀਬੀ, ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਅਪਰਾਧੀਕਰਨ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਜਬਰ-ਜਿਨਾਹ ਅਤੇ ਥਾਂ- ਥਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਕਤਲੇਆਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕਿਸਾਨ, ਮਜ਼ਦੂਰ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਤਕਾਂ ‘ਤੇ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟਾ ਰਹੇ ਹੋਣ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਜਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ, ਸਗੋਂ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ‘ਚ ਹਰ ਬਸਰ ਦੇ ਜ਼ਿਹਨ ‘ਚ ਅਲਾਮਾ ਇਕਬਾਲ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ੋਅਰ ਚੋਟਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ,

“ਮੁੱਦਤੋਂ ਗੁਜ਼ਰੀ ਹੈਂ ਇਤਨੀ

ਰੰਜੇ ਗ਼ਮ ਸਹਿਤੇ ਹੁਏ।

ਸ਼ਰਮ ਸੀ ਆਤੀ ਹੈ

ਇਸ ਵਤਨ ਕੋ ਵਤਨ ਕਹਿਤੇ ਹੁਏ।”

ਉਚੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ – ਭਾਈ ਰਾਏ ਸਿੰਘ

ਭਾਈ ਰਾਏ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਸਾਬਕਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਪੰਜ ਕੁ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿਊਯਾਰਕ ਦੇ ਗੁਰੂਘਰ ਸੰਤ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸਵੇਰੇ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਤਕ, ਲਗਾਤਾਰ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਇਸ ਵਕਤ ਨੂੰ ਸਾਰਥਕ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਐਨੇ ਵਜਦ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੂਹ ਨੂੰ ਅਲੌਕਿਕ ਹੁਲਾਰੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿੱਧਰੇ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਪਰ ਐਤੀ ਉਚੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈ ਰਿਹਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇੰਨਾ ਸੂਝਵਾਨ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਹੋਸਲਾ ਕਰਕੇ ਲੰਘੇ ਐਤਵਾਰ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਬਾਹਰ ਆਏ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਕਾਹਲੇ ਕਦਮੀ ਪਿੱਛੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਹੋ ਕੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ

ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਡੁਮੇਲੀ

‘ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ’ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ‘ਹੁਕਮ ਕਰੋ’ ‘ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕੁੱਝ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ’ ਮੈਂ ਕਿਹਾ। ‘ਕੋਈ ਗਲ ਨੂੰ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਵਿਹਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਆ ਜਾਵੇ।’

ਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਡੱਬੀਆਂ ਵਾਲਾ ਕੁਤਤਾ, ਸਫੇਦ ਪਸ਼ਾਮਾ ਤੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਪੇਡੂ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮਤਾਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਸ਼ੀ-ਹਸ਼ੀ ਕਰਦੇ ਚਿਹਰੇ ‘ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਦਿੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੁਰਸੀ ਉਪਰ ਬੈਠਨ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ‘ਕੀ ਪੀਓਗੇ ਚਾਹ ਜਾ ਨੰਦਾ’ ਆਪਣੀ ਤਹਿਜੀਬ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ‘ਕੁੱਝ ਨਈਂ’ ਮੇਰਾ ਜਵਾਬ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ‘ਮੈਂ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਰੂਪ’ ਤੇ ‘ਪੰਛੀ ਗਵਾਣ ਰਾਗਣੀ’ ਦਿੱਤੀਆਂ। ‘ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਖੂਬਸੂਰਤ ਹਨ, ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਾਗੇ’ ਕਹਿ ਕੇ ਕੋਲ ਪਏ ਮੇਜ਼ ਉਪਰ ਰੱਖ ਲਈਆਂ। ਆਮ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਦੋ ਕੱਪ ਚਾਹ ਦੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਆ ਗਏ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਤਨੀ ਵੀ ਪਾਸ ਹੀ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਬਦਾਮ, ਅਖਰੋਟ ਤੇ ਹੋਰ ਮੇਵੇ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਪਰੋਸ ਕੇ ਸਾਡੇ ਮੂੰਹਰੇ ਲਿਆ ਰੱਖੇ। ਮਨ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਸਿਰਮੌਰ ਕੀਰਤਨੀਏ, ਸਾਦਗੀ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਨੇੜਿਓਂ ਵੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

‘ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕੁੱਝ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਵਿਉਂਤਾਂ ਬੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਸਮਾਂ ਬਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ। ਐਡੇ ਉੱਚੇ ਸਤਿਕਾਰਤ ਕੱਦ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਐਨੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਈਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਕਿ ਗੱਲ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਿੱਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਂ’। ‘ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਈਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੋਝੀ ਸੁਲਤਾਨ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਨਿਮਾਣਾ ਜਿਹਾ ਕੀਰਤਨੀਆ ਹੀ ਹਾਂ।’

ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਕੁੱਝ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ? ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਪੁਛਿਆ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਾਈ ਰਾਏ ਸਿੰਘ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਭਾਈ ਰਾਏ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਵਾਂ?

ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ‘ਨਾ ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੀਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਸੋਝੀ ਸੁਲਤਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਸੱਚ ਖੰਡ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਕੀਰਤਨੀਆ ਜ਼ਰੂਰ ਰਿਹਾ। ਸੋ ਮੈਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਰਾਗੀ ਕਹੋ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਿਰਪਾ, ਸੰਗਤ ਦਾ ਅਣਮਿਣਿਆ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਸਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮੂਹਰੇ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ’। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਬਹੁਤ ਹਲੀਮੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਇਸ ਮੁਕਾਮ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਕਿਵੇਂ ਬਣਿਆ? ਮੇਰਾ ਜਨਮ 1965 ਵਿਚ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪਿੰਡ ਫਤਿਹਪੁਰ ਪੈਲੀਓਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਰੂਪ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਛੋਟੂ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ਜ ਭਾਈ ਲੱਖੀ ਸ਼ਾਹ ਵਣਜਾਰਾ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਜਾ ਜੁੜਦੀ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਛੋਕੜ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਜਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ।

‘ਨਹੀਂ! ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਲੱਖੀ ਸ਼ਾਹ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਦਾਮਾਦ ਸਨ, ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ, ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ, ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ, ਭਾਈ ਬਚਿਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਜੰਗਾਂ-ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ, ਸਾਡੇ ਵੱਡੇ-ਵਡੇਰੇ ਹੀ ਸਨ’। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਵੰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਏਡੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਭਾਈ ਰਾਏ ਸਿੰਘ ਮੂਹਰੇ ਝੁਕ ਗਿਆ।

‘ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਸੁਭਾਗੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਡੇਰਿਆਂ

ਨੇ ਤਨ-ਮਨ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਅਨਿੰਨ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਬਾਬਾ ਲੱਖੀ ਸ਼ਾਹ ਵਣਜਾਰਾ ਹੋਰਾਂ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਕਾਮਯਾਬ ਸੁਦਾਗਰ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਉਪਾਰ ਗੱਡਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਕਈ ਸੌ ਗੱਡਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂ ਕੌਮ ਉਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜਿਹੜੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤੀ ਉਸ ਦਾ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਤਾਂ ਭਾਈ ਜੈਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਹੋਰਾਂ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਤਾ, ਪਰ ਲੱਖੀ ਸ਼ਾਹ ਵਣਜਾਰਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮਾਨ ਨਾਲ ਭਰੇ ਗੱਡੇ ਵਿਚ ਲਕੌ ਕੇ ਮਹਿਲਨੁਮਾ ਘਰ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਉਤੇ ਅੱਜ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂਘਰ ਰਕਾਬ ਗੰਜ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ। ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਵਿਚ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ, ਆਪਣੀ ਸੁਦਾਗਰੀ ਨੂੰ ਦਾਅ ਉਤੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਮਿਲਣੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੀਰਤਨੀਏ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ।’

‘ਸੇਵਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਆਪ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੀ’ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੰਖੇਪ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

ਸਕੂਲੀ ਵਿਦਿਆ ਕਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕੀਤੀ?

‘ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਹੀ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸਕੂਲ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਹਿੰਦੀ ਹੀ ਸਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੀ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਸਨ, ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਹੀ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਸਨੀਕ ਮੈਨੇ ਹੀ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਵੀ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਵਾਲ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਸਨ।’ ਬੇੜਾ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ‘ਮਨ ਵਿਚ ਵਾਲ ਰੱਖਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਪਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਵੱਡਿਆਂ ਮੂਹਰੇ’ ਰਾਏ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਏ, ‘ਸਾਡਾ ਪਿੰਡ ਏਨਾ ਛੋਟਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਦੂਸਰੇ ਪਿੰਡੋਂ ਇਕ ਨਾਈ ਆਉਂਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਮਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਉਹ ਕਰ ਜਾਂਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਖਬਰ ਹੋਣੀ ਕਿ ਅੱਜ ਨਾਈ ਆ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਚਰੀ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਦੋ-ਦੋ ਘੰਟੇ ਲੁਕੇ ਰਹਿਣਾ। ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇਛਾ ਸੀ।’

ਦੇਖ ਲਓ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੀ ਅੰਦਰਲੀ ਵੇਦਨਾ ਨੇੜਿਓਂ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣੀ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸ ਮੁਕਾਮ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਹਿੰਦੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਬਚਪਨ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਹਿੰਦੀ ਪੜ੍ਹੀ, ਹਿੰਦੀ ਬੋਲੀ, ਫਿਰ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਕਿਵੇਂ ਬਣਿਆ? ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦਾ ਚਾਹ ਕਿਵੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ?

‘ਪਿੰਡ ਵਿਚਲੇ ਸਕੂਲੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਕਲਾਸ ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਪਾਸ ਕੀਤੀ, ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਪੈਣਾ ਸੀ ਤੇ ਦੂਰ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਰੀਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀ ਦਿੱਲੀ ਰਕਾਬ ਗੰਜ ਗੁਰੂਘਰ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਸਿੱਖਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਦੂਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਵਸੀਲਾ ਨਾ ਬਣ ਸਕਿਆ। ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹੋਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦਰਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆਲਿਆ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਫਿਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆਲੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣਿਆ’।

‘ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਈ। ਪਿੰਡ ਤੇ ਘਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਹਿੰਦੀ ਨਾਲ ਹੀ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਿਦਿਆਲੇ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸੰਥਿਆ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਪੂਰਾ ਕੋਰਸ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਇਹ ਕੋਰਸ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। ਦੋ-ਚਾਈ ਸਾਲ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹਨ-ਲਿਖਣ ਤੇ ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ। ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਥਿਆ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਵਿਦਿਆਲੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤੀ। ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਚਾਓ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈ ਸੀ। ਇਥੇ ਮਰਹੂਮ ਭਾਈ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ, ਕੀਰਤਨ ਸਿਖਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੇਰਾ ਗਲਾ ਚੰਗਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਖਦਿਆਂ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਣੀ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਸ਼ੌਕ ਵੀ ਸੀ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਮਿਹਨਤ ਨੂੰ ਬੂਰ ਪਿਆ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬਹੁਤ ਸਨ ਇਸ ਵਿਦਿਆਲੇ ਵਿਚ। ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਮੇਰੀ ਯੋਗਤਾ ਵੇਖ ਕੇ ਇਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ‘ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਲਗਾ ਲਿਆ, ਲਗਭਗ ਦੋ-ਚਾਈ ਸਾਲ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ।’

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਰੰਗੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ‘ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਓ ਦਾ ਕੁੱਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਮੁਕਾਮ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।’

ਗੁਰਮਤਿ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਹਰ ਵਿਚਰ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਕਿਵੇਂ ਬਣਿਆ?

‘ਇਹ ਵੀ ਰੋਚਕ ਸਬੱਬ ਹੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਨਾਨਕ ਝੀਰਾ ਤੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਇਸ ਵਿਦਿਆਲੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਵਾਇਲਨ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਰਸਭਿੰਨਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਸਾਲ ਜਦੋਂ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਦੋ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਮਾਹੌਲ ਅਨੰਦਮਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਾਨਕ ਝੀਰਾ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਲਈ। ਮੇਰਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰੂਘਰ ਨਾਨਕ ਝੀਰਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਗੁਰੂਘਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀਏ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਨਵੇਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣਾ ਉਸ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਤਾਂ ਹੈ। 1983 ਤੋਂ 1988 ਤੱਕ ਦਾ ਇਹ ਸਮਾਂ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਮਿਲ ਰਹੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣ ਗਿਆ।’

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਦੋਂ ਹੋਈ?

‘ਨਾਨਕ ਝੀਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਕਈ ਸੱਜਣ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂਘਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਖਿੱਚ ਹੀ ਖਿੱਚ ਲਿਆਈ। ਦੋ ਸਾਲ ਕੈਨੇਡਾ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 90ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਭਾਰਤ ਆ ਗਏ। 1990 ਤੋਂ 1994 ਤੱਕ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਗੁਰੂਘਰ ਬਤੌਰ ਕੀਰਤਨੀਏ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। 1995 ਵਿਚ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਆਉਣ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਐਨੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਕਿ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਦੀ ਨਾ ਹਿੰਮਤ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਬੰਬਈ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਖਾਰ ਗੁਰੂਘਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਆ ਗਿਆ। ਸੰਗਤ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਮਝ ਕੇ ਮੰਨਿਆ।’

ਤੁਸੀਂ ਕਈ ਵਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦਿਆਂ, ਕਈ ਕਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਜੇਹਾ ਇਲਾਹੀ ਰਸ ਘੋਲ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਐਨੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਿਵੇਂ ਕੰਨ ਕੀਤੇ?

‘ਖਾਰ ਗੁਰੂਘਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤੀ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰਾ ਅਰੰਭ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉਠਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਕੁੱਝ ਬੀਬੀਆਂ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀਆਂ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਤੁਹਾਡੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਅੰਤਾਂ ਦਾ ਰਸ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ, ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਇਕ ਦੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਦਿਆ ਕਰੋ ਤਾਂ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਤਾਂ ਆਉਣਾ ਹੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਆਵੇਗਾ। ਗੱਲ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ਕਿ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁੱਝ ਕੁ ਗਿਆਨ ਤਾਂ ਸੀ ਪਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਹਿਤ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਕੰਨ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੈਂ ਸੰਗਤ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਿਹਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਬੜਾ ਆਨੰਦ ਆਇਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੰਨ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਾਹਿਤ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਖ਼ਾਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੀ ਸੀ।’

ਅੱਜ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਘਰ ਤੇ ਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ‘ਵਾਹਿ ਗੁਰੂ ਵਾਹਿ ਗੁਰੂ’ ਦਾ ਜਾਪ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਸਬੱਬ ਕਿਵੇਂ ਬਣਿਆ?

‘1998 ਵਿਚ ਸਰਬੰਸ ਦਾਨੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਰੇ ਇਕ ਫਿਲਮ ਬਣ ਰਹੀ ਸੀ। ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ‘ਸੂਰਜ ਕਿਰਣਿ ਮਿਲੇ ਜਲ ਕਾ ਜਲੁ ਹੂਆ ਰਾਮ॥’ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਰਿਹਰਸਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਫਿਲਮ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਖ਼ਾਰ ਗੁਰੂਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਸੰਗੀਤਕ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਲ ਕੀਤੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਰਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਉਸ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁੱਝ ਸਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਮਿੱਥੇ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਸਟੂਡੀਓ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਸੰਗੀਤਕ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮਧੁਰ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪਿੱਛੇ ਚਲਦੇ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਰਿਹਰਸਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਹੌਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ‘ਵਾਹਿ ਗੁਰੂ’ ‘ਵਾਹਿ ਗੁਰੂ’ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ। ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ‘ਆਓ ਰਾਏ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੱਲੀਏ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਹੋ ਗਿਆ’ ਪਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਕੁੱਝ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਦਿਉ, ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।’ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣਿਆ।’

ਭਾਈ ਰਾਏ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੁੱਝ ਪਲ ਨੈਣ ਮੂੰਹ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ, ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ‘ਵੱਡੇ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ, ਉਸ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਹੈ ਜੀ।’

ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਮਿਲਿਆ?

‘ਬੇਅੰਤ, ਬਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਵਜਦ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਕੀਰਤਨ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਚਲਦਾ। 1995 ਤੋਂ 2000 ਤੱਕ ਦੁਬਈ, ਬੈਂਕਾਕ, ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਲ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।’

ਅਮਰੀਕਾ ਪਹਿਲਾ ਚੱਕਰ ਕਦੋਂ ਲੱਗਾ?

2001 ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਵੱਲ ਹੀ ਰਹੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸਬੱਬ ਕਿਵੇਂ, ਬਣਿਆ। ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ?

‘ਇਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਸੀ। 2009 ਵਿਚ ਭਾਈ ਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਗੁਰੂਘਰ ਫਰੀਮਾੰਟ ਵਿਚ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਥਾ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬਹੁਤ ਰਸ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ, ਕਦੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦਾ? ‘ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗੇ, ਮਨ ਵਿਚ ਚਾਓ ਤਾਂ ਹੈ।’ ਮੇਰਾ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਪਿੰਦਰਪਾਲ ਹੋਰੀਂ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ। ਗੱਲ ਆਈ-ਗਈ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ। ਭਾਈ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ, ਜੋ ਕੀਰਤਨੀਏ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸਿਲੈਕਸ਼ਨ ਟੀਮ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਵਿਦਿਆਲੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਫੋਨ ਆਇਆ ਕਿ ਰਾਏ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ ਉਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 10 ਤੋਂ 11 ਵਜੇ ਤੱਕ ਇਕ ਘੰਟਾ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹੋ। ‘ਜੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਾ ਵੀ ਨਹੀਂ’ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਈਂ ਇਥੋਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਮੈਂ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਂਹ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਇਕ ਘੰਟਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਐਨੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ ਅਜੇਹਾ ਅਨੰਦ ਆਇਆ ਕਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ। ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਹੀ ਸੀ, ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਬੀਬੀ ਜੀ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਇਕ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਛੇ-ਸਤ ਗੰਨਮੈਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਬੀਬੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਾ ਕਦੇ ਵੇਖਿਆ, ਨਾ ਹੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ। ਜਦ ਮੈਂ ਬੀਬੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ ਝੁਕ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹਲੀਮੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਲਾਇਆ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਬੀਬੀ ਕੌਣ ਹੈ। ਇਕ ਗੰਨਮੈਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਘਰੋਂ ਬੀਬੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਹਨ। ਮੈਂ ਗੁਰ ਫਤਿਹ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਪੁਛਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਕੀਰਤਨ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਸ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਕੇ ਆਇਆ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦੀ ਨਹੀਂ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਛਿਆ, ਕਿੱਥੋਂ ਆਏ ਹੋ? ‘ਜੀ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਤੋਂ।’

ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰਾਏ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਅੱਜ ਹੀ ਪੇਪਰ ਭਰ ਕੇ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫ਼ੇ ’ਤੇ)

ਦੇਸ ਰਾਜ ਕਾਲੀ ਦੇ ਨੇੜਿਓਂ ਲੰਘੀ ਮੌਤ

ਅਚਾਨਕ ਕਿਸੇ ਨੇ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਘਰਦਾ ਬੂਹਾ ਖੜਕਾਇਆ ਸੀ। ਘਰਦੇ ਜੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਲੱਗੇ। ਐਨੇ ਹਨੇਰੇ ਕੌਣ? ਸੁੱਖ ਤਾਂ ਹੋ ਨੂੰ ਸੀ ਸਕਦੀ। ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਟਲਦੀ-ਫਿਰਦੀ ਮੌਤ ਅੱਜ ਸਿਰ 'ਤੇ ਆ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਵੇ।

‘ਠੱਕ! ਠੱਕ! ਠੱਕ!’ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਫੇਰ ਲਗਾਤਾਰ ਖੜਕਿਆ ਸੀ। ਘਰਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਸਹਿਮ ਗਏ। ਦਹਿਸ਼ਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਉੱਪਰ ਆ ਚੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨੂੰ ਸੀ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਡਰੀਆਂ-ਡਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਝਾਕੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

‘ਅੱਜ ਨੂੰ ਬਚਦੇ’ ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਆਖ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਬੋਲ ਨੂੰ ਸੀ ਰਹੇ।

‘ਤੁਸੀਂ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਹੋਜੋ। ਪੌੜੀ ਰਾਹੀਂ ਨਿਕਲਜੋ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ।’ ਬਾਪੂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ। ‘ਮੈਂ ਵੇਖਦਾਂ।’ ਬਾਪੂ ਨੇ

ਗੁਰਮੀਤ ਕੜਿਆਲਵੀ
ਫੋਨ: 98726-40994

ਕਿਰਪਾਨ ਦੇ ਮੁੱਠੇ ਨੂੰ ਘੁੱਟਦਿਆਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

‘ਜੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਖੜਾ ਹੋਇਆ?’ ਨਿੱਕਾ ਬੋਲਿਆ ਸੀ।

‘ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨੂੰ’ ਦੂਸਰਾ ਸੀ। ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੂੰ ਸੀ ਆਖ ਰਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਭੱਜਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨੂੰ ਹੋਣਾ।

ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਬਾਹਰਲਾ ਕੁੰਡਾ ਲਗਾਤਾਰ ਖੜਕੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਯਮਰਾਜ ਮੌਤ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਨਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੀ ਘੰਟੀਆਂ ਖੜਕਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮੀ ਚਾਰ ਵਜੇ ਹੀ ਰਾਤ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਹਿਸ਼ਤ ਭਰੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਏ ਕੇ ਸੰਤਾਲੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਰਾਜ ਭਾਗ ਨੂੰ ਪਲਟ ਕੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਭੂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਵੀ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ-ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਉਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਲੈਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਹਾਥੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਵਾੜ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਬੜਕਾਂ ਵੀ ਮਾਰਦੇ ਸਾਂ। ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਮੈਂ ਜਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸਕੱਤਰ ਸਾਂ। ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਹੋਈਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਲਈ ਏ.ਕੇ. ਸੰਤਾਲੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਫਤਵਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦਾ ਅਸਰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਹੁਣ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਪਿੰਡਾਂ/ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਥਾਂ ਵਿਚ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਸੀ ਲੱਗਦੇ। ਅਸੀਂ ਚੋਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਾਂ। ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ ਦੇ ਜੁਆਨਾਂ ਦੀ ਧਾੜ ਹਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲਦੀ ਸੀ। ਸੁਪਰਕਾਪ ਕੇ.ਪੀ.ਐੱਸ. ਗਿੱਲ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੋਟਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਚੋਣ ਬੂਥਾਂ ‘ਤੇ ਬੇਰੋਣਕੀ ਬਣੀ ਰਹੀ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ-ਟਾਵਾਂ ਬੰਦਾ ਵੋਟਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ‘ਤੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਏ.ਕੇ. ਸੰਤਾਲੀਆਂ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲੀ ਹੀ ਨੂੰ ਸਗੋਂ ਗੜਗੱਜਾਂ ਪਾਉਂਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ, ਦਲਿਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ, ਦਹਿਸ਼ਤ ਦੇ ਇਸ ਦਿਨ ਵੀ ਪੂਰੇ ਟਹਿਕਰੇ ਵਿਚ ਸਨ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਖੱਡ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਪੱਥਾਂ ਭਾਰ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਦਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਆਲਮ ਏਨਾ ਤਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਤੋਂ

ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਵੀ ਪੋਲਿੰਗ ਏਜੰਟ, ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅੰਦਰ ਹਾਜ਼ਰ ਨੂੰ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਮਲੇ ਨੂੰ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਲਈ ਵੀ ਕੋਈ ਨੰਬਰਦਾਰ, ਸਰਪੰਚ ਨਾ ਬਹੁਤਿਆ। ਅਸੀਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਪਿਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਇਸਦੇ ਇਵਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਅਮਲੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਖੇਡਣ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਰੋਕਣ-ਟੋਕਣ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਹੈ ਨੂੰ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ 250 ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੋਟ ਭੁਗਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਨੂੰ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਮਾਨਸੇ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਜੋਗਾ ਹਲਕੇ ‘ਚੋਂ ਇੱਕ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਕੁ ਸੈਂਕੜੇ ਵੋਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅੰਦਰ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵਾਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਸੰਸਦੀ ਸੀਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਜਿੱਤ ਲਈ ਸੀ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਛੇ ਐਮ.ਐਲ.ਏ. ਦੁਆਬੇ ਵਿਚੋਂ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਾਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਈ ਸੀਟ ਸਮੇਤ ਤਿੰਨ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚੋਂ ਜਿੱਤ ਗਏ ਸਨ। ਸ੍ਰ. ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਬਣਾ ਲਈ ਸੀ।

ਗੱਲ ਵੋਟਾਂ ਪੈਣ ਨਾਲ ਹੀ ਠੱਪ ਨੂੰ ਸੀ ਹੋ ਗਈ ਬਲਕਿ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ। ਏ.ਕੇ. ਸੰਤਾਲੀਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਈਂ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪੁਰਲੇ ਨਬਾਣੇ ਵੱਲ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਲੰਢੇਕੇ, ਨੂਰਮਹਿਲ ਵਿਚ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਿਮਾਇਤੀ ਅਤੇ ਰੋਪੜ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਪਾਰਟੀ ਹਿਮਾਇਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਪਏ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵੋਟਾਂ ਪੁਆਉਣ ਅਤੇ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਭਾਗ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਵੀ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨੂੰ ਸੀ ਸਮਝਦਾ। ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸੀ ਆਰ ਪੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਆਮ ਬੰਦੇ ਦਾ ਤਾਂ ਨੀਲੀ ਛੱਤਰੀ ਆਲੇ ‘ਤੇ ਹੀ ਭਰੋਸਾ ਸੀ।

ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਨਹੋਣੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਚੌਕਸੀ ਵਰਤਣੀ ਬੇਹੱਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇੱਧਰੋਂ-ਉੱਧਰੋਂ ਉੱਡ-ਉੱਡ ਕੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਬੂਹਿਆਂ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਅਫ਼ਵਾਹਾਂ ਨੇ ਘਰਦਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਖੌਫ਼ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿੰਨਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਕੇ ਵੋਟਾਂ ਪੁਆਈਆਂ ਸਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਮੁੰਡੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕੀ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਾਲੇ ਮੈਨੂੰ ਬੁਰਾ-ਭਲਾ ਆਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਈ ਬੁੜੀਆਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਘਰੇ ਆ ਕੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਵੀ ਖੱਡ ਗਈਆਂ। ਦਰਅਸਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨੂੰ ਸੀ। ਏ.ਕੇ. ਸੰਤਾਲੀ ਵੱਲੋਂ ਭੰਗ ਦੇ ਭਾਤੇ ਵਰਤਾਈ ਜਾਂਦੀ ਮੌਤ ਨੇ ਦਹਿਸ਼ਤ ਹੀ ਏਨੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਬਿਲਕੁਲ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੀ, ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮੌਤ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ ਕਰਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਕੋਠਿਓਂ ਲਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਘਰਾਂ ਅੰਦਰ ਤੜ ਜਾਈਦਾ ਸੀ। ਛੇ ਸਾਢੇ ਛੇ ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰੇਡੀਓ-ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਕੋਈ ਨੂੰ ਸੀ ਲਾਉਂਦਾ। ਘਰਾਂ-ਮੁਹੱਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮਤੀਆਂ ਵਰਗੀ ਸੁੰਨ-ਮਸਾਨ ਪੱਸਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਕਿੱਧਰੇ ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਖੜਕਾ ਹੁੰਦਾ ਸਾਡਾ ਝਾਹ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ। ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੱਥ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਲੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵੱਲ ਉੱਲਰ ਪੈਂਦੇ। ਏ.ਕੇ. ਸੰਤਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਤਾਂ ਨੂੰ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਚੁੱਕਿਆ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕਦਮ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਹਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ। ਅਣੀ-ਪਟੋਕੇ ਤੇਜ਼ ਆ ਕੇ ਵੱਜਿਆ ਇੱਟ-ਰੋੜਾ ਵੀ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਗੋਲੀ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਮਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਕਾਮਰੋਡਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਇੱਟਾਂ ਰੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਭਜਾ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਵੀ ਸੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਏ.ਕੇ. ਸੰਤਾਲੀਆਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਵਿਚ ਏ.ਕੇ.

ਸੰਤਾਲੀਆਂ ਨਾ ਸਹੀ, ਦੇਸੀ ਹਥਿਆਰ ਤਾਂ ਵਰਤੇ ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਸੇ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਚੌਕਸੀ ਅਤੇ ਤਿਆਰੀ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਆਵਦੇ ਵਲੋਂ ਰੱਖ ਰਹੇ ਸਾਂ।

ਵਹਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤ ਨਾਲ ਭਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਕੁਵੇਲਾ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਰਾਤ ਵੀ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਘਰਦਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਚੇਚੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਸਨ ਕਿ ਕੁਵੇਲੇ ਨੂੰ ਆਉਣਾ। ਜਿੱਥੇ ਰਾਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਟਿਕਾਣਾ ਉੱਥੇ ਹੀ ਕਰ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਤਾਂ ਦਿਨ ਖੜ੍ਹੇ-ਖੜ੍ਹੇ ਘਰੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸਾਂ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਮਿੱਤਰ-ਦੋਸਤ ਕੋਲ ਹਨੇਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਮੰਜਾ ਮੱਲ ਲੈਂਦਾ। ਉਸ ਦਿਨ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਵਕਤ ਸਿਰ ਹੀ ਬੂਹੇ ਭੇਤ ਲਏ ਸਨ। ਆਮ ਦਿਨਾਂ ਵਾਂਗ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਹੀ ਬੱਤੀਆਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਬੋਲ-ਚਾਲ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣਾਈ ਦੇਣੇ ਹਟ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਸੁਸਰੀ ਵਾਂਗ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਭੌਂਕਣ ਦੀ ਟਾਵੀਂ-ਟਾਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਰਾਤ ਦੀ ਸੰਨਾਟੇ ਭਰੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਤੋੜਦੀ।

ਦਹਿਸ਼ਤ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵੀ ਮਿਲਣ ਨੂੰ ਸੀ ਆਉਂਦਾ। ਸਭ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾਡੀ ਕੁੜਿਕੀ ਵਿਚ ਫਸੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ ਫਿਰ ਅਜਿਹੇ ਵੇਲੇ ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ। ਇਧਰ ਘਰਦੇ ਜੀਅ ਕੀ ਕਰੀਏ... ਕੀ ਕਰੀਏ, ਦੀਆਂ

ਸੋਚਾਂ ਦੀ ਉਧੇੜ ਬੁਣ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਧਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉੱਪਰ ਠੱਕ-ਠੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਰੀ ਸੀ। ‘ਮੈਂ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਤੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਦਮ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜਾਊਂ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ। ਤੁਸੀਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤਖ਼ਤੇ ਉਹਲੇ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਜੇ ਗੜਬੜ ਲੱਗੀ...ਗੱਡ ਦੇਵੀ ਸਿੱਧਾ ਛਾਤੀ ਵਿਚ, ਫੇਰ ਵੇਖੀ ਜਾਊ। ਇੱਕ ਦੇ ਨੂੰ ਨੂੰ ਲਈਦੇ।’ ਫ਼ੌਜੀ ਰਹੇ ਬਾਪੂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਪਲਾਨਿੰਗ ਦੋਵਾਂ ਛੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਜੇ ਹੱਡਾਂ-ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਮੋਕਲਾ ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਫੁਰਤੀਲਾ ਸੀ, ਨੇ ਲੰਮੀ ਬਰਛੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲ ਲਈ। ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਨੇ ਵੀ ਖੁੰਢੀ ਜਿਹੀ ਗੰਡਾਸੀ ਚੱਕ ਲਈ ਸੀ।

ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਬਾਪੂ ਨੇ ਮਿੱਥੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੱਛਿਆ, ‘ਕੌਣ?’

‘ਤੂੰ ਬਾਰ ਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹ, ਦੱਸਦੇ ਤੈਨੂੰ ਕੌਣ ਆਂ’ ਬਾਹਰੋਂ ਆਈ ਰੋਹਬੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੇ ਦਹਿਸ਼ਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਿੱਖਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

‘ਕੱਲਾ ਕਹਿਰਾ ਨੂੰ...ਦੇ-ਤਿੰਨ ਬੰਦੇ ਲੱਗਦੇ ਆ।’ ਬਾਹਰੋਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵੀ ਥੋੜ੍ਹੀ-ਥੋੜ੍ਹੀ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਸੀ।

ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਸੀ ਆਉਂਦਾ। ਕੰਧਾਂ ਇੰਨੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਸਨ ਕਿ ਟੱਪ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਣ। ਸੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਬਾਪੂ ਦੇ ਫ਼ੌਜੀ ਪੈਂਤੜੇ ਨਾਲ ਮੋਰਚਾ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਸੀ। ਸਕੀਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬਾਪੂ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਸੀ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿੱਕੇ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਭਰਾ ਨੇ ਤਖ਼ਤਾ ਖੋਲ੍ਹਦਿਆਂ

ਗੁਰਮੀਤ ਕੜਿਆਲਵੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਉੱਘਾ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਅਤੇ ਵਾਰਤਕਕਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਥਾ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਵਾਰਤਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਾਟਕ ਵੀ ਲਿਖ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਆਤਮ ਖੋਜੀ ‘ਤੇ ਲਘੂ ਫਿਲਮ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਨਾਟਕੀਕਰਨ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸਮੇਤ ਕਈ ਸਨਮਾਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਕੜਿਆਲਵੀ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਿੰਦੀ, ਮਰਾਠੀ, ਗੁਜਰਾਤੀ ਤੇ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ‘ਚ ਵੀ ਅਨੁਵਾਦ/ਲਿਪੀਅੰਤਰ ਹੋ ਕੇ ਛਪ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਕਾਲਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਮੀਦ ਹੈ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਾਰ ਉਹਲੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਲੱਕੜ ਦੀਆਂ ਭਾਰੀਆਂ-ਭਾਰੀਆਂ ਫੱਟੀਆਂ ਵਾਲਾ ਚੀਕੂ-ਚੀਕੂ ਕਰਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਜਿਉਂ ਹੀ ਬਾਪੂ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਉਹਲੇ ਕੋਲਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾ ਲੱਗੇ। ਬਾਪੂ ਦੇ ਹੱਥ ‘ਚ ਫੜੀ ਖੁੰਢੀ ਕਿਰਪਾਨ ਭੁੱਖੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਮੂੰਹ ਅੱਡੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਲੀਨ ਸੇਵਨ ਘੋਨੇ-ਮੋਨੇ ਤੇ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬਾਪੂ ਦਾ ਹੱਥ ਢਿੱਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਮੁੰਡੇ ਸਾਰਾ ਕੱਤਕ ਜਿਆ ਵੇਖ ਕੇ ਘਬਰਾ ਗਏ ਸਨ।

‘ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਘਰ ਇਹੀ ਆ?’

‘ਹਾਂ ਇਹੀ ਆ।’ ਬਾਪੂ ਦੀ ਸੁਰ ਇੱਕ ਦਮ ਨਰਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

‘ਮੈਂ ਜਲੰਧਰੋਂ ਆ, ਦੇਸ ਰਾਜ ਕਾਲੀ! ਇਹ ਭਗਵੰਤ ਆ, ਭਗਵੰਤ ਰਸਲਪੁਰੀ। ਅਸੀਂ ਕੜਿਆਲਵੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਏ ਆਂ।’ ਕਾਲੀ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਬੋਲਿਆ ਸੀ। ਤਖ਼ਤੇ ਉਹਲਿਓਂ ਦੋਵੇਂ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਵੀ ਨਿਕਲ ਆਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਕਾਲੀ ਹੋਰਾਂ ਬਾਰੇ ਪਤਿਆ ਤੇ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਮਿਲੇ ਨੂੰ ਸਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਬਾਰੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ।

‘ਬਾਈ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਡਰ ਈ ਗਏ ਸੀ’ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿੱਕਾ ਕੱਚਾ ਜਿਆ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਿਆ ਸੀ।

‘ਡਰੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਵੀ ਜਾਨੇ ਆਂ।’ ਭਗਵੰਤ ਬਾਪੂ ਦੇ ਗੋਡਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਂਦਾ ਬੋਲਿਆ ਸੀ।

‘ਕਾਕਾ ਐਨੀ ਹਨੇਰੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਐ...ਵੇਲਾ ਤਾਂ ਵੇਖੋ ਉੱਤੋਂ। ਜੇ ਕੋਈ ਹਬੀ-ਨਬੀ ਹੋਜੇ...?’

‘ਬਾਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ ਕੌਣ? ਤੁਸੀਂ ਜੁਆਬ ਈ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਸੱਚੀ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਘਬਰਾ ਗਏ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮੋਰਚਾ ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਸੀ। ਐਵੇਂ ਜਾਹ ਜਾਂਦੀ ਹੋ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਬਾਈ...ਮਾਤੀ ਜਿਹੀ ਹਿਲਜੁਲ ਹੁੰਦੀ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੇ ਦੋ ਕਰ ਦੇਣੇ ਸੀ।’ ਨਿੱਕਾ ਨਮੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਸਿਰ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਕੁਝ ਨੂੰ ਸੀ ਬੋਲ ਰਹੇ ਕਾਲੀ ਅਤੇ ਭਗਵੰਤ। ਕਾਲੀ ਤਾਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਡੂਢ ਹੱਥ ਲੰਮੀ ਫ਼ਾਲ ਵਾਲੀ ਬਰਛੀ ਵੱਲ ਹੀ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ, ‘ਜੇ ਕਿਧਰੇ ਵੱਜ ਜਾਂਦੀ, ਪਾਣੀ ਮੰਗਣ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਨਾ ਸੀ ਪੈਣੀ। ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਈ ਚੁਰਾਸੀ ਕੱਟੀ ਜਾਣੀ ਸੀ।’

ਉਹ ਸਹੀ ਸੋਚਦੇ ਸਨ, ਬਾਪੂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਾਲੀ ਕਿਰਪਾਨ ਨੇ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਨਾਲ ਹੀ ਖਲਪਾੜ ਲਾਹ ਦੇਣੀ ਸੀ।

‘ਆਜੇ...ਅੰਦਰ ਆਜੇ।’ ਬਾਪੂ ਦੇ ਢਿੱਲੇ ਜਿਹੇ ਬੋਲ ਨਿਕਲੇ ਸਨ।

‘ਠੰਡ ਬਹੁਤ ਐ...ਰਜ਼ਾਈਆਂ ‘ਚ ਵੜ’ਜੇ ਛੋਟੀ।’ ਕਾਲੀ ਤੇ ਭਗਵੰਤ ਨੂੰ ਆਖਦਿਆਂ ਬਾਪੂ ਛੋਟੇ ਵੱਲ ਹੋਇਆ ਸੀ, ‘ਅੰਦਰੋਂ ਸੰਦੂਕ ‘ਚੋਂ ਰੰਮ ਦੀ ਬੋਤਲ ਕੱਢ ਲੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ।’

‘ਹੁਣ ਨੂੰ ਮਰਦੇ ਕਈ ਸਾਲ...।’ ਕਾਲੀ ਨੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਦੇ ਕੰਨ ਕੋਲ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਬੜੀ ਹੌਲੀ ਜਿਹੇ ਸੀ ਪਰ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ‘ਤੇ ਵੀ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਫੈਲ ਗਈ ਸੀ।

(ਪਿਛਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਦਫਤਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਲਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਵੇ। ਪਰ ਮੈਂ ਕਾਹਲੀ ਨਾ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਸਾਲ 2012 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਲ 2020 ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਬਤੌਰ ਕੀਰਤਨੀਏ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿੱਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਂ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਮੁਕਾਵਾਂ। ਬਸ ਇਹੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਾਈ ਰੱਖੋ।

ਗੁਰੂਘਰ ਸੰਤ ਸਾਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਕਿਵੇਂ ਬਣਿਆ?

ਸਾਲ 2020 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਨਿਊ ਜਰਸੀ

ਦੇ ਗੁਰੂਘਰ ਬਰਿਜ ਵਾਟਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਬਾ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਅਕਤੂਬਰ 2020 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ-ਭਾਵ ਪੰਜ ਸਾਲ ਗੁਰੂਘਰ ਸੰਤ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ।

ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਬਹੁਤ ਭਾਵ ਪੂਰਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਗਾਇਨ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਸਰਮ-ਧਰਮ ਦਾ ਡੇਰਾ ਦੂਰ ਦਾ ਅਲਪ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਖੋਬੀ ਬਾਂਹ ਉਪਰ ਉਠਾ ਕੇ —ਰ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਕਈ ਪਲਾਂ ਤੱਕ ਉਚਾਈ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਕੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਉਸ ਵਕਤ?

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਸਮਝਣ ਨਾਲ ਹਰ ਗੱਲ ਦਾ ਭੇਤ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਅਜ ਚਾਰ-ਚੁਢੇਰੇ ਜੇ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਕਈ ਵਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਵਿਸਮਾਦ

ਵਿਚ ਭਿੰਜ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਕਿਵੇਂ ਮੌਕਾ ਬਣਦਾ?

‘ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਕਦੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂ ਸੋਚਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਸਾਰੇ ਭਗਤ ਸਹਿਬਾਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਦਰਬਾਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਸਾਰੀਆਂ ਸਤਿਕਾਰਤ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਰੂਹਾਂ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਵਾਪਿਸ ਦੇਸ਼ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਕਦੋਂ ਵਾਪਿਸ ਆਉਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ?

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਕੁੱਝ ਮਜਬੂਰ ਪਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ। ਸੰਤ ਸਾਗਰ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਕੁੱਝ ਮਨ ਮਲਾਲ?

ਬਾਬਾ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਵਲੋਂ ਤੇ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਮਿਲੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਭਾਈ ਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਸਿਖਾਉਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੌਂਕ ਹੈ ਕੀਰਤਨ ਸਿਖਣ ਦਾ, ਇਹ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਚੱਲਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਉਦਮ ਤੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਮੋਹਰਬਾਨ ਹੋਣਗੇ।

ਭਾਈ ਰਾਏ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਤੇ ਪੰਥ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤਤਪਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ।

ਸਮਾਂ-1947

ਰਾਵੀ ਦਾ ਪੁਲ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਸੜਕ ਦੀ ਢਲਾਣ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਏਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੜਕ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਛਾਂ ਤੇ ਲੱਕ ਲੱਕ ਉੱਚਾ ਘਾਹ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਚਮਾਸੇ ਦੀ ਗਰਮੀ ਵੀ ਸੀ, ਤਦ ਵੀ ਪੁਲ ਪਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਕ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ ਕਿ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਲਟਕਦੀ ਤਲਵਾਰ ਹਟ ਗਈ ਹੈ। ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਜੁੱਗਾਂ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਕਥਾ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਚੱਕੀ ਚੱਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦਾਣੇ ਪਿਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਿੱਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਦਾਣੇ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਓਹੀ ਕਿੱਲੀ ਦੇ ਦਾਣੇ ਹਾਂ ਜੋ ਚੱਕੀ ਚੱਲਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਚ ਕੇ ਆ ਗਏ ਹਾਂ। ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਮੁਲਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਹਿਜਰਤ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਏ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਡਾ ਹੀ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਾਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵੱਧ ਸੀ ਕਿ ਹੈਰਾਨੀ ਵੱਧ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਪੁੱਜ ਗਏ ਸਾਂ।

ਰਾਵੀ ਦੇ ਬੇਲੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਵਰਿਆਮ

ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜੁਗ-ਗਰਦੀ ਦੇ ਨਾਟਕ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਾਂ, ਜਾਂ ਭਾਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੀਮਤੀ ਪੱਤਰੇ ਦੇ ਅੱਖਰ ਹਾਂ ਜਾਂ ਜੁੱਗਾਂ ਤੱਕ ਯਾਦ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਤੱਕ ਪਹਿਲਾਂ ਏਹ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਐਸੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਿਵਾਇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ (ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂ) ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁੱਟਿਆ। ਵੱਡੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੀ ਆਸ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਫ਼ਿਰਕੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਘਰੋਂ ਇਕ ਰਾਤ ਕੱਟਣ ਵਾਸਤੇ ਪੱਖੋਂ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਤੁਰੇ ਸਾਂ ਤੇ ਤਕਦੀਰ ਦੇ ਚੱਕਰ ਨੇ ਲਿਆ ਸੁੱਟਿਆ ਰਾਵੀ ਦੇ ਬੇਲੇ ਵਿਚ।

ਪੁਲ ਪਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਫ਼ੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰ ਅਤੇ ਜਵਾਨ ਮਿਲੇ। ਹੋਰ ਵੀ ਅਫ਼ਸਰ ਜਾਂ ਲੀਡਰ ਹੋਣਗੇ ਜਾਂ ਆਮ ਲੋਕ ਵੀ, ਉਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, ‘ਰੱਬ ਦਾ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਆ ਗਏ। ਸਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਫ਼ਿਕਰ ਸੀ।’ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਜਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ‘ਦੜਪ’ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਭਾਰੀ ਕਾਫ਼ਲਾ ਸਿੰਧਾ ਹੀ ਰਾਵੀ ਸਰਹੱਦ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਕਾਫ਼ਲੇ ਦੀ ਭਾਰਤ ਪੁੱਜਣ ਦੀ ਕੋਈ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ। ਏਸ ਕਾਫ਼ਲੇ ਦਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਪੁੱਜ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਮੋਅਜ਼ਜ਼ੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਜਲਦੀ ਨਿਕਲ ਚੱਲੋਂ। ਅੱਗੇ ਚੱਲਦੇ ਜਾਓ, ਛੇਤੀ ਕਰੋ, ਏਥੇ ਬਿਲਕੁਲ ਰੁਕਣਾ ਨਹੀਂ। ਚੱਲਦੇ ਰਹਿਣਾ ਏਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਰ ਆ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜਿਹੜੇ ਆ ਗਏ ਉਹ ਤਾਂ ਭਲੀ ਗੱਲ ਸੀ ਪਰ ਅਜੇ ਕਾਫ਼ਲੇ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਭਾਗ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਅਜੇ ਵੀ ਦਾਓ ‘ਤੇ ਸੀ। ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਰਾਹ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਠੀਕ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਲੰਮੀ ਮੈਰਾਥਨ ਦੌੜ ਦੌੜਨ ਵਾਲਾ ਅਬਲੀਟ ਵੀਹਾਂ ਮੀਲਾਂ ਦੀ ਦੌੜ ਭਾਰੀ ਗਰਮੀ-ਸਰਦੀ ਵਿਚ ਦੌੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਖ਼ਰੀ ਕਤਾਰ ਟੱਪਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਬੱਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਤੁਰੇ ਲੋਕ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਲੱਖ ਵਰਜਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੜਕ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬੈਠ ਗਏ ਜਾਂ ਲੇਟ ਗਏ। ਪਿੱਛੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਥਾਵਾਂ ਮੱਲਦੇ ਗਏ। ਗਿੱਲੇ ਘਾਹ ਤੇ ਛਪੜੀਆਂ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ ‘ਤੇ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਨਾ ਲੱਗੀ, ਜਦੋਂ ਸਭ ਪਾਸੇ ਧੂਆਂ ਹੀ ਧੂਆਂ ਉਠ ਪਿਆ। ਇਸ ਧੂੰਏਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਡਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਉਠਦਾ ਧੂਆਂ ਸੰਕੇਤ ਸੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ, ਕਿ ਪਿੰਡ ਸਭ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਧੂਆਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਧੂੰਏਂ ਦੀ ਕੁਤੱਤਣ ਵਿਚ ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਦੀ ਮਹਿਕ ਰਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਿਥੋਂ ਇੱਟਾਂ ਵੱਟੇ ਤੇ ਵੀਮਾਂ ਦੇ ਕੰਮ-ਚਲਾਊ ਚੁੱਲ੍ਹ ਬਣਾਏ। ਇਧਰੋਂ-ਉਧਰੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਟੀਨ ਫਰੋਜ਼ਾਂ ਜਾਂ ਚਾਟੀਆਂ ਘੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੱਬਰੀਆਂ ਫੜੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤਵਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਲਿਆ। ਇਹ ਉਹ ਲੋਕ ਸਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸਚਿਤ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਾਫ਼ਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਆਪਣਾ ਘਰ ਘਾਟ ਛੱਡ ਕੇ। ਕੋਲ ਆਟਾ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਸਮਾਂ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਸਾਧਨ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਿਸ ਨੇ ਪਾਂਧਾ ਪੁੱਛਣਾ ਸੀ! ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਤਪ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੁੱਲ੍ਹਿਆਂ ‘ਤੇ ਰੋਟੀਆਂ ਦੀ ਮਹਿਕ ਨੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਕ ਸਮੱਸਿਆ ਖੜੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਨੇ ਸਾਡਾ ਇਕ ਸੁੱਤਾ ਪਾਤਰ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਕਿਰਦਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ।

ਮੇਰਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਸੀ, ਕੁਲਦੀਪ। ਸਾਡੀ ਸਾਰੀ ਯਾਤਰਾ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਖਾਸ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਇਸੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਉਹ ਅਕਸਰ ਸਾਈਕਲ ਦੇ ਡੰਡੇ ‘ਤੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਹੈਂਡਲ ਉੱਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖ ਕੇ ਸੁੱਤਾ ਰਿਹਾ। ਕਦੇ ਤਾਇਆਂ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ‘ਤੇ ਚਿਪਕਿਆ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਕਦੇ ਥਾਪ ਨੇ ਚੁੱਕੀ ਰੱਖਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕੋਈ ਜ਼ਿਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬੱਸ ਬਹੁਤ ਬੀਬਾ ਰਾਣਾ ਜਾਂ ਸਹਿਮਿਆਂ ਜਿਹਾ ਬਣ ਕੇ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ

ਮਹਿਕ ਰੋਟੀਆਂ ਦੀ, ਬੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ!

ਬਦਲੀ ਛਿਜ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਵੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਬੱਚਾ ਸੀ, ਏਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਕੁੱਤਿਆਂ, ਬਿੱਲੀਆਂ, ਡੰਗਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ (ਸ਼ਾਇਦ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ!) ਕਿ ਹਵਾ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ ਘੁਲ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਰ ਰਾਵੀ ਲੰਘਦਿਆਂ ਹੀ ਛਿਜ਼ਾ ਬਦਲ ਗਈ ਸੀ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਦੀ ਮਹਿਕ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਬੀਅਤ ਦੇ ਐਨ ਉਲਟ ਰੋਟੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਭੁੱਖ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਪ੍ਰਗਟ ਵੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਬੁਖਾਰ ਆਦਿ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਵਧੀਆ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿਓ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਖਾਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਕਿੰਨੇ-ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਹੀ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਢ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬੁਖਾਰ ਉਤਰਨ ‘ਤੇ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਟੀ ਹੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਬੱਸ ਇਹੀ ਹਾਲਤ ਸਾਡੀ ਸੀ। ਇੰਨੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਫ਼ਿਕਰਮੰਦੀ ਦਾ ਬੁਖਾਰ ਰਾਵੀ ਪਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਤਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸਮ ਨੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਵੀ ਖੋਹ ਲਈ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਨੇ ਵੀ ਕਤਵੱਲ ਕੱਢ ਛੱਡੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਸਫ਼ਰ ਵੀ ਕਈ ਮੀਲਾਂ ਦਾ ਕਰ ਕੇ ਆਏ ਸਾਂ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਜੇ ਕੁਲਦੀਪ ਨੇ ਭੁੱਖ ਦਾ ਰੌਲਾ ਪਾ ਧਰਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਕੋਈ ਅਲੋਕਾਰ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਏਸ ਮੰਗ ਦਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਔਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਨਾ ਤਵਾ-ਪਰਾਤ ਸੀ, ਨਾ ਆਟਾ-ਦਾਣਾ ਪਰ ਹੋਰ ਤਵਿਆਂ ‘ਤੇ ਤਾਂ ਰੋਟੀਆਂ ਪੱਕ ਹੀ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਕੁਲਦੀਪ ਦੀ ਜ਼ਿਦ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਖੋਹ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਪੁੱਜ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵੀ। ਤੈਨੂੰ ਰੱਜ ਕੇ ਖੁਆ ਦਿਆਂਗੇ। ਪਰ ਬੱਚਾ ਆਕੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੋਰਾਂ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਧੁਹ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ‘ਮੈਂ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਹੈ’ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਬਦ ਮੂੰਹੋਂ ਕੱਢਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਚੱਲ ਤੈਨੂੰ ਰੋਟੀ ਲੈ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।’ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੋਗਲੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ ਤੇ ਤੁਰ ਪਏ। ਪਹਿਲੀ ਧੂਣੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸੀ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਬੱਚਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅੱਧੀ ਰੋਟੀ ਦਿਓ।’ ਅੱਗੋਂ ਜਵਾਬ ਆਇਆ, ‘ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਫਾਲਤੂ ਨਹੀਂ।’

ਏਸ ਜਵਾਬ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਤਾਂ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਬਾਹਰੋਂ ਲੰਘਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ‘ਵਾਜ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋਟੀ, ਦੁੱਧ, ਲੱਸੀ ਪਾਣੀ ਪਿਆ ਕੇ ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਠੀਕ ਹੀ ਸਨ। ਅਗਲੇ ਚੁੱਲ੍ਹ ‘ਤੇ ਗਏ। ਜਵਾਬ ਸੀ, ‘ਰੋਟੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।’ ਪਿਤਾ ਜੀ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੁਰੇ ਗਏ। ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਜਵਾਬ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਿਰ ਹੀ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅੰਤ ‘ਤੇ ਇਵੇਂ ਹੀ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਮੰਗਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ‘ਭਾਈ ਮਾਫ਼ ਕਰ’।

ਜ਼ਮਾਨੇ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ! ਵਾਪਸ ਮੁੜਦੇ ਤਾਂ ਮੁੰਡਾ

ਫੇਰ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ। ਉਸਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦੀ ਝਾਕ ਸੀ, ਅੱਗੋਂ ਕੋਈ ਰੋਟੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੰਗਣ ਦੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਸੀ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਭ ਤੋਂ ਲਾਡਲੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀਆਂ ਲੋਰਾਂ ਸਨ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਵੈ-ਅਭਿਮਾਨ ਸੀ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਮੋਹ। ਬੰਦਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਕਸੂਤੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੰਤ ਚੇਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜਥੇਦਾਰ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ‘ਢੇ’ ਦਾ ਨਾਂ ਲਵੇ ਤਾਂ ਜਥੇਦਾਰ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਂ ਲਵੇ ਤਾਂ ‘ਢੇ’ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ। ਜਿਹਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਵਾਲੀ ਨੂੰ, ‘ਜਾਹ ਬਾਬਾ ਮਾਫ਼ ਕਰ’ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਹਾ। ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਦੇ, ਲੰਗਰ ਚੱਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਲੋਕੀਂ ਆਦਰ-ਮਾਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਜਥੇ ਨੂੰ ਰਜਾ ਦਿੰਦੇ। ਉਹ ਅੱਜ ਰੋਟੀ ਦਾ ਇਕ ਟੁੱਕ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤੇ ਕੋਈ ਉਸਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਥੇਦਾਰ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਆਪ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ‘ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਘਾਹ ਖਵਾ ਦੇਵੇਂ ਜੇ ਨਿਗਾਹ ਬਦਲ ਜਾਵੇ ਤੇਰੀ।’ ਅੱਜ ‘ਉਸ ਦੀ’ ‘ਬਦਲੀ ਨਿਗਾਹ’ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਏਸ ਵੇਲੇ ਅਭਿਮਾਨ ਤਾਂ ਵੱਡਿਆਂ-ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਚੂਰ ਹੋ ਗਏ।

ਆਖ਼ਰ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਤਪਦੇ ਬੰਮ ‘ਤੇ ਕੀਤੀ ਤੁਰਦੀ ਦਿਸੀ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਇਕ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, ‘ਮੁੰਡਾ ਬਹੁਤ ਰੋਂਦਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਦੇਵੇ ਏਸ ਨੂੰ ਇਕ ਰੋਟੀ।’ ਘੋਰ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਸਤਿਜੁਗੀ ਬੋਲ। ਸ਼ਾਇਦ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਤਮਾ ਅਜੇ ਮਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਬੋਲ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਬੀਬੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਕਿੱਥੇ ਹੈ! ਏਸ ਜਹਾਨ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗੀ ਵੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਹੈ। ਮੁੰਡਾ ਰੋਟੀ ਦਾ ਟੁੱਕ ਲੈ ਕੇ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਿਆ।

ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਸੀਂ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਪੁੱਜ ਗਏ।

ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਸ਼ਹਿਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨਾਲ ਲਬਾਲਬ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਾਕਫ਼ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਸਾਕਾਂ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਦਾ, ਕਿਤੇ ਤੁਸੀਂ ਫਲਾਣੇ ਵੇਖੇ ਹੋਣ। ਸਾਡੇ ਸਕਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਬਹੁ ਪਤਾ ਹੋਵੇ!- ਆਹੋ ਫਲਾਣਾ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਅਮਕਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ। ਫਲਾਣਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਭਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਬੁਰੀ ਹੋਈ!-ਚੱਲੇ ਇੱਜ਼ਤ ਬਚ ਗਈ, ਸਭ ਕੁਝ ਬਚ ਗਿਆ! ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਘਿਨਾਉਣੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਸਨ-ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਬੇਪਤੀ ਦੀਆਂ, ਨੰਗੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਜਲੂਸਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋ ਕੰਨ ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਜੋ ਕਲਮਾਂ ਲਿਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਸਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਬਚ ਕੇ ਆ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਕਾਫ਼ਲਿਆਂ ਦੇ ਕਾਫ਼ਲੇ ਕਤਲ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚ ਕੇ ਆ ਗਏ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰ ‘ਤੇ! ਜਦੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਇੱਜ਼ਤ ਤਾਂ ਬਚ ਗਈ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਅਰਬ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੇ ਹੁੰਦੇ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਖਿਚਿਆ ਸੀ:

ਅਸੀਂ ਟਰੱਕ ਵਿਚ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਸਾਨੂੰ ਬੋ ਆਉਣ ਲੱਗੀ, ਫੇਰ ਇਹ ਸੜ੍ਹਾਂਦ ਜਿਹੀ ਲੱਗੀ। ਨੱਕ ‘ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਹਰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਸਾਹ ਹੀ ਸੂਤੇ ਗਏ। ਸੜਕ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਲਾਸ਼ਾਂ ਖਿੱਲਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਔਰਤਾਂ ਸਨ, ਮਰਦ ਸਨ, ਬੱਚੇ ਵੀ ਸਨ, ਬੁੱਢੇ ਵੀ ਸਨ। ਸਾਫ਼ ਦਿਸਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਇਵੇਂ ਲਾਵਾਰਸ ਪਏ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੀਂਹ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਹ ਲੋਥਾਂ ਫੁੱਲ ਫੁੱਲ ਕੇ ਬਹੁਤ ਮੋਟੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਜਬਰਦਸਤ ਬੋ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਟਰੱਕ ਚੱਲਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਮੁੱਕਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਆ ਰਹੀਆਂ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ! ਇਹ ਜੀਅ-ਭਿਆਣੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਇਦ ਆਪਣੇ ‘ਨਵੇਂ ਵਤਨ’ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਚੱਲੇ ਸਨ! ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਵੱਢ ਧਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਕੱਲ੍ਹੇ-ਕਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬੜੀ ਵਿਉਂਤ ਨਾਲ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਕਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕਿਹੜੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ, ਨਿਹੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਣਾ! ਕਿਸੇ ਸਵਰਗ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਥਾਂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜੁਗ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ?

ਇਕ ਘਰ ਆਵਹਿ ਆਪਣੇ ਇਕ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਪੁਛਹਿ ਸੁਖ॥

ਇਕਨ੍ਹਾਂ ਏਹੋ ਲਿਖਿਆ, ਬਹਿ ਬਹਿ ਰੋਵਹਿ ਦੁਖ॥

ਇਕ ਬਹਿ ਬਹਿ ਰੋਵੇ ਦੁਖ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਤਾਂ ਕਈ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ।

ਅਸੀਂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਏਥੇ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵਾਕਫ਼ ਮਿਲ ਗਿਆ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ, ਪੰਜ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਬੀਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਮੇਰੀਆਂ ਤਾਈਆਂ ਨੇ ਇਕ ਵੱਡੇ ਦੇਹੇ ਵਿਚ ਮੂੰਗੀ-ਮਸਰਾਂ ਦੀ ਧੋਤੀ ਦਾਲ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਇਕ ਵੱਡੀ ਤੋਣ ਆਟੇ ਦੀ ਗੁੰਨੂ ਲਈ। ਗਰਮ-ਗਰਮ, ਨਰਮ-ਨਰਮ ਫੁਲਕੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੇ-ਕਿੰਨੇ ਛੁਕੇ! ਜਿਵੇਂ ਗਰਮੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਲੱਸੀ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਇਹ ਦਾਲ ਰੋਟੀ ਕਈਆਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕ ਕੇ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਚਮਕ ਆਈ। ਇਥੇ ਮੰਜਿਆਂ ‘ਤੇ ਬੈਠਿਆਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਤਾਏ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਅੰਦਰੂਲੀ ਫਤੂਹੀ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਸੋ-ਸੋ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਗਿੱਲੇ ਨੋਟ ਕੱਢੇ ਤੇ ਸੁਕਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮੰਜੀ ਤੇ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਰਾਤ ਕੱਟੀ। ਬੜੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਗੂਹੜੀ ਨੀਂਦ ਆਈ।

ਅਸੀਂ ਰਾਵੀ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਆ ਗਏ ਸਾਂ, ਅੱਗੋਂ ਜਾਣਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ, ਇਹ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ‘ਤੇ ਸੀ। ਉਂਜ ਮੇਰੇ ਮਾਮਾ ਜੀ ਦਾ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ ਜੋ ਹਵਾ ਦੇ ਉਲਟ ਜਲੰਧਰ ਆ ਕੇ ਮੋਟਰ ਬੈਟਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਮੁਹਾਣ ਤਾਂ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਜਲੰਧਰ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁੱਜਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਰਾਮ ਜਾਣੇ!

ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ ਮਿਲਟਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਟਰੱਕ ਆ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਖ਼ਰਚ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਟਰੱਕ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ ਉਹੋ ਹੀ ਸਵਾਰੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਆ ਕੇ ਇਕ ਟਰੱਕ ਮੱਲ ਲਿਆ। ਅਸੀਂ ਟਰੱਕ ਵਿਚ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਸਾਨੂੰ ਬੋ ਆਉਣ ਲੱਗੀ, ਫੇਰ ਇਹ ਸੜ੍ਹਾਂਦ ਜਿਹੀ ਲੱਗੀ। ਨੱਕ ‘ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਹਰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਸਾਹ ਹੀ ਸੂਤੇ ਗਏ। ਸੜਕ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਲਾਸ਼ਾਂ ਖਿੱਲਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਔਰਤਾਂ ਸਨ, ਮਰਦ ਸਨ, ਬੱਚੇ ਵੀ ਸਨ, ਬੁੱਢੇ ਵੀ ਸਨ। ਸਾਫ਼ ਦਿਸਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਇਵੇਂ ਲਾਵਾਰਸ ਪਏ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੀਂਹ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਹ ਲੋਥਾਂ ਫੁੱਲ ਫੁੱਲ ਕੇ ਬਹੁਤ ਮੋਟੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਜਬਰਦਸਤ ਬੋ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਟਰੱਕ ਚੱਲਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਮੁੱਕਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਆ ਰਹੀਆਂ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ! ਇਹ ਜੀਅ-ਭਿਆਣੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਇਦ ਆਪਣੇ ‘ਨਵੇਂ ਵਤਨ’ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਚੱਲੇ ਸਨ! ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਵੱਢ ਧਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਕੱਲ੍ਹੇ-ਕਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬੜੀ ਵਿਉਂਤ ਨਾਲ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਕਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕਿਹੜੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ, ਨਿਹੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਣਾ! ਕਿਸੇ ਸਵਰਗ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਥਾਂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜੁਗ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ?

ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ‘ਤੇ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਮਹਿਕਣ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ਕ ਨਮੂਨਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦੇ ਲਾਗੇ ਇਹ ਕਾਰਾ! ਡੇਰੇ ਤੋਂ ਜਿੰਨੀ ਦੂਰ ਕੱਲ੍ਹ ਰਾਵੀ ਦੇ ਬੇਲੇ ਵਿਚ ਤਾਜ਼ਾ ਰੋਟੀਆਂ ਦੀ ਮਹਿਕ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਓਨੀ ਹੀ ਦੂਰ ਵਿਛੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਦਬੋ ਆ ਰਹੀ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਨੂੰ ਮੁਖ਼ਤਾਬ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਸੀ, ‘ਮਾਸਪੁਰੀ’ ਅਰਥਾਤ ‘ਲੋਥਾਂ ਦੀ ਨਗਰੀ’।

ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਗੁਣ ਨਾਨਕ ਗਾਵੇ, ਮਾਸਪੁਰੀ ਵਿਚ ਆਖ ਮਸੇਲਾ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਰੱਬ ਨੂੰ ਜਬਰਦਸਤ ਤਾਅਨਾ ਵੀ ਮਾਰਿਆ ਸੀ:

ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੈ ਤੋਂ ਕੀ ਦਰਦ ਨਾ ਆਇਆ॥

ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਦੇਖੋ, ਰੱਬ ਨੂੰ ਤਾਅਨਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਂਝੇ ਗੁਰੂ-ਪੀਰ ਦੀ ਨਗਰੀ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਮਾਸਪੁਰੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮਾਸਪੁਰੀ ਬਾਬੇ ਦੀ ਆਪਣੀ ਉਮਤ ਨੇ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਬਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ!

ਤਾਈ ਹਰਨਾਮ ਕੌਰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਹ ਹੀ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ, ‘ਨੀਂ ਭੈਣੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਓਧਰਲੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਏਧਰਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ! ਚੰਗੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਆਈ ਏ! ਭਰੇ ਭਰਾਏ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਆ ਗਏ ਹਾਂ। ਓਧਰ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਾਂ, ਏਧਰ ਭਿਖਾਰੀ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ।’

ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਦਬੋ ਕਾਰਨ ਉਲਟੀ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ, ਏਨੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗੀ? ਵਿਛੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਲੰਮਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਟਰੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਰਾਹ ਬਣਾ ਕੇ ਚੱਲਦੇ ਰਹੇ। ਜਦ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ‘ਤਵਾਰੀਖ਼’ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਤੁਕ ਜਦੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ:

ਅੱਜ ਬੇਲੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਵਿਛੀਆਂ ਤੇ ਲਹੂ ਦੀ ਭਰੀ ਚਨਾਬ

ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਰਾਵੀ ਦੇ ਬੇਲੇ ਵਿਚ ਵਿਛੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਦੋਸਤ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਮਦਰਦ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੂਰ ਕਹਿ ਗਿਆ ਅਲਵਿਦਾ!

ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਮੀਡੀਆ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, ਅਲਬਰਟਾ ਦੇ ਸੱਚੇ 'ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇੱਛਾ ਰੱਜ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇਖਣ ਦੀ ਸੀ। ਮੁਸਕਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਉਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਾਕਫੀਅਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੁਝ ਦੂਰ-ਨੇੜੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਉਥੇ ਜ਼ਰੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਗੱਲ ਬਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੈਨੇਡਾ ਲਈ ਮੈਨੂੰ The Tribune ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਸੀਨੀਅਰ ਤੇ ਬਿਉਰੋ ਚੀਫ਼ ਗੋਬਿੰਦ ਠਾਕਰਾਲ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਇਸ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਕਰਤਾ-ਧਰਤਾ ਡਾ. ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕਾਲੀਆ ਤੇ

ਸਰਬਜੀਤ ਧਾਲੀਵਾਲ
ਫੋਨ: 98141-23338

ਗੁਰਚਰਨ ਬੁੱਟਰ ਨੇ ਸੱਚਾ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਹਾਂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਅੰਦਰੋਂ-ਅੰਦਰੀ ਅਸਹਿਜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਮੇਰਾ ਐਡਮੈਂਟਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਕੋਈ ਢੁਕਵਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਬੇਚੈਨੀ ਠਾਕਰਾਲ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ। ਆਪਣਾ ਘਰ ਹੈ ਟੋਰਾਂਟੋ ਵਿਚ। ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਓ। ਜਿਸ ਲਹਿਜ਼ੇ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਠਾਕਰਾਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਚਿੰਤਾ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣ ਤੇ ਬੇਟੀ ਦੀ ਵੀ ਵੀਜ਼ੇ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।

ਅਸੀਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਸਿਰਫ ਵੈਨਕੂਵਰ ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਰੀਬੀ ਦੋਸਤ ਜਸਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਉਥੇ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਠਾਕਰਾਲ ਸਾਹਿਬ ਮੈਨੂੰ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸਰਦਾਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੂਰ ਦੇ ਘਰ 33 ਸੈਕਟਰ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਲੈ ਗਏ। ਚਾਹ ਪੀਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਠਾਕਰਾਲ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲਗੇ, 'ਤੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੇਟੇ, ਨੂੰਹਾਂ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਟੋਰਾਂਟੋ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਹੀ

ਘਰ ਹੈ। ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ'। ਤੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਡੇ ਬੈਠੇ-ਬੈਠੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਬੇਟੇ ਯਾਦਵਿੰਦਰ (ਵਿੰਦਰ) ਤੇ ਵਿੱਕੀ ਨੂੰ ਫੋਨ 'ਤੇ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਠਾਕਰਾਲ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੁਲੀਗ ਆ ਰਹੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਤੇ ਬੇਟੀ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਟੋਰਾਂਟੋ ਗਏ। ਸਾਨੂੰ ਤੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੋਨਾਂ ਬੇਟਿਆਂ ਤੇ ਨੂੰਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਪਲ ਵੀ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਬੇਗਾਨੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਖੂਬ ਘੁਮਾਇਆ। ਨਿਆਗਰਾ ਫਾਲ ਦੇ ਰੱਜ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਹੋਰ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਵੀ ਦਿਖਾਈਆਂ। ਤੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਮਾਨਵੀ ਤੇ ਮੋਹ ਭਰੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਏ।

ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਵਧ ਗਈ। ਫਿਰ ਅਕਸਰ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਨੇਕ ਤੇ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਇਨਸਾਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਲੋਕ ਹਿਤਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜਦੇ ਰਹੇ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਰਡਰ 'ਤੇ ਲਗੇ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਤਿੰਨ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਕਿਤਾਬਚੇ 'ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ' ਵਿਚ ਕਾਲਾ ਕੀ ਹੈ', ਲਿਖੇ ਤੇ ਲੋਕਾਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਨੀਤੀ ਘਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ। ਪੰਜ ਜੂਨ 2020 ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤਿੰਨ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਕਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਲਕਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ- ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਤੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਵਾਂਗ ਵੱਜੇ ਪਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਵਕ ਅੰਦੋਲਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਏਨਾ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਕਰਵਾਇਆ। ਇਹ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲੋਕ ਤਾਂਤਰਿਕ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਲੜੇ ਲੰਬੇ ਘੋਲ ਦੀ ਜਿੱਤ ਸੀ। ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਵੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਉਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਬਾਅਦ 'ਚ ਇਹ ਕਿਤਾਬਚੇ ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਫੋਰਮ, ਜੋ ਕਿ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਆਈ.ਏ.ਐਸ.,

ਆਈ.ਪੀ.ਐਸ., ਆਰਮੀ ਅਫਸਰਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀਆਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਹੈ, ਨੇ ਸੈਕਤਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਛਪਵਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ, ਵਿਧਾਇਕਾਂ, ਸੈਂਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਅਮਲੇ ਨੂੰ ਭੇਜੇ। ਇਸ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਮਦਦ ਸਾਬਕਾ

ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਅਫਸਰ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਬੋਪਾਰਾਏ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਤੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਕੰਮ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਕਰਦੇ ਤੇ ਇਸਦਾ ਢੰਡੋਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਿਟਦੇ।

ਇਸਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ MINIMUM SUPPORT PRICE (MSP) ਦਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿਵਾਉਣ ਦੇ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਵੀ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਦਹਾਕਾ ਲੜਾਈ ਲੜੀ। MSP ਦਾ ਐਲਾਨ ਤਾਂ ਤਕਰੀਬਨ ਦੇ ਦਰਜਨ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ 'ਤੇ ਖਰੀਦ ਕੁਝ ਫਸਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਣਕ ਤੇ ਪੈਂਡੀ ਦੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰੀਬੀ ਸਾਥੀ, ਨਾਮੀ ਵਕੀਲ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਕੁਨ, ਰਾਜੀਵ ਗੋਦਾਰਾ ਦੱਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਹ MSP ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇੰਨੇ ਗੰਭੀਰ ਸਨ ਕਿ ਆਪਣੀ ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਣ ਤਕ ਦੀ ਟਿਕਟ ਨੂੰ ਕੈਸਲ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਮਈ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਉਹ ਕੈਨੇਡਾ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਏਅਰ ਟਿਕਟ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਬੁਕ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਮਈ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਪੈ

ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਟਿਕਟ ਕੈਸਲ ਕਰਵਾ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਬੁਕ ਕਰਵਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਕਾਲਤ ਦਾ ਕੰਮ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ MSP ਦੇ ਕੇਸ ਉਹ ਖੁਦ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਲੜਦੇ ਰਹੇ। 30 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸੈਕਟਰ 36 ਦੇ ਪੀਪਲਜ਼ ਕਨਵੈਂਸ਼ਨ ਹਾਲ 'ਚ ਸਮਾਗਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਉੱਘੇ ਵਕੀਲ ਤੇ ਦਾਨਿਸ਼ਵਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਤੇ ਹੋਰ ਵਕੀਲ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਤੂਰ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਨਗੇ।

ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਵੰਡ ਦੀ ਅਕੱਬ ਕਥਾ' ਕਿਤਾਬ ਲਿਖਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਵੰਡ ਦੇ ਕਾਲੇ ਬੱਦਲ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਬੰਗਾਲ 'ਤੇ ਛਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸੀ, ਤੂਰ ਉਸ ਸਮੇਂ 10 ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਢੋਲਣ ਲਾਹੌਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਸੀ। ਤੂਰ ਨੇ ਕਤਲੇਆਮ ਹੁੰਦਾ ਬਹੁਤ ਨਜ਼ਦੀਕ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਸ ਉੱਤੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਰਿਹਾ। ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਫੌਜ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ, ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਿਲ ਹਲਾਣ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ।

ਜਿੱਥੇ ਵੰਡ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਸਿਖਰ ਵੇਖੀ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਰਹਿਮ-ਕਰਮ ਵੀ ਵੇਖਿਆ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਨੁੱਖੀ ਦਰਿੰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਬੇਪਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਹ-ਕੋਹ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਲੋਕ ਵੀ ਸਨ ਜੋ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰੇ ਬਗੈਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲੇ-ਗਾਰਤ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ। ਤੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਬਚਾਉਣ 'ਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਇਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਵੰਡ ਦੇ ਵਿਰਾਟ ਰੂਪ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਅਸਰ ਤੂਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਵੀ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਕੀਦਾ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਇਕ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕਿਵੇਂ ਨਿਭਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਤੂਰ

ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ 'ਚੋਂ ਕੀਤੇ। ਗੋਬਿੰਦ ਠਾਕਰਾਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਦੋਸਤੀ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਪਰਿਵਾਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਘਾਟ ਛੱਡ ਕੇ ਆਏ ਸੀ। ਇਹ ਵੱਡੀ ਸਾਂਝ ਸੀ। ਠਾਕਰਾਲ ਸਾਹਿਬ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬਿਮਾਰੀ ਕੈਂਸਰ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਜਿੰਨੀ ਸੰਭਾਲ ਤੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਠਾਕਰਾਲ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ-ਆਪ 'ਚ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਦਿਨ 'ਚ ਦੋ ਵਾਰ-ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 7-8 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਸੀ, ਜਾਣਾ ਤੇ ਫਿਰ ਹਸਪਤਾਲ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ। ਜਦੋਂ ਠਾਕਰਾਲ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਈ ਘੰਟੇ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੇਣੀ। ਦੋਸਤੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਏਨੀ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਫਰਜ਼ੀ ਜਿਹੀ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਤੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਠਾਕਰਾਲ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਇਹ ਸਭ ਸੱਚ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਤੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿੰਦਰ ਨਾਲ ਇਸ ਸਾਲ ਜੂਨ ਮਹੀਨੇ ਅਚਾਨਕ ਗੱਲ ਛੇੜਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ 'ਚ ਨਾ ਪਾਇਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਮੈਡੀਕਲ ਰਿਸਰਚ ਲਈ ਦੇਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਇਸ ਲਈ ਟੋਰਾਂਟੋ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਵਿੰਗ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਹੋਰ ਮੈਡੀਕਲ ਅਦਾਰੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਪਰ ਕੁਝ ਤਕਨੀਕੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕੀ।

ਜਦੋਂ ਜੋਗਿੰਦਰ ਯਾਦਵ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਖਪਾਤ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਲੋਕ ਪਾਲ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ। ਇਹ ਤੂਰ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਮਾਣਸੀ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਤੇ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਯਾਦਵ ਤੇ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਏਜੰਡਾ ਹੀ ਲੋਕ ਪਾਲ ਸੀ ਤੇ ਇਸਦੇ ਦੁਆਲੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਘੁੰਮਦੀ ਸੀ। ਤੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸੱਚਾ ਹਮਦਰਦ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ 1947

ਮੇਰੇ ਲਈ 1947 ਨੂੰ ਚੋਤੇ ਕਰਨਾ ਪੁੱਠੇ ਤਵੇ ਉੱਤੇ ਰੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਚਿੱਬਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਮੇਰੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਸਮਰਾਲਾ, ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਤੇ ਸਰਹੰਦ ਵੀ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਏ.ਐਸ. ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਖੰਨਾ ਵੀ ਜਿਥੋਂ ਮੈਂ ਮਿਡਲ ਤੱਕ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਸੀ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ (ਕਵੀਸਰੀ ਭਾਸ਼ਾ) ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਦਾ 'ਲੋਹੇ ਦਾ ਸੁਹਾਗਾ' ਬਣ ਕੇ ਸਰਹੰਦ ਨੂੰ ਮਲੀਆਮੇਟ ਕਰਨਾ।

ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚਲੇ ਆਪਣੇ ਦਾਦਕਿਆਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪੈਂਦਾ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਇਸਦੀ ਪਦਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਤਾ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਤੇ ਦਾਦਕਿਆਂ ਦੀ ਭੂਮੀ ਵਿਚੋਂ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਭਾਜਤਾ ਪੁਆ ਦੇਣੀਆਂ ਸਨ।

ਮਾਤੀ ਗੱਲ ਇਹ ਅਖੰਡ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਜਾਣੇ ਸਨ। ਮੁਸਲਿਮ ਬਹੁਲਤਾ ਵਾਲਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੇ ਗੈਰ ਮੁਸਲਿਮ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਾਲਾ ਭਾਰਤ। ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਇਸ ਵੰਡ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਵੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਿਮ ਵਸੋਂ ਦੇ ਪੈਰ ਪੁੱਟੇ ਗਏ ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਮੁਸਲਿਮ ਵਸੋਂ ਦੇ। ਇਸ ਵੰਡ ਨੇ ਜਾਨੀ ਤੇ ਮਾਲੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਘੱਲਘਾਰਾ ਵਰਤਾ ਦੇਣਾ ਸੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਚਿੰਤ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੋਖਾ ਸੀ। ਇਸ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਅੰਤਮ

ਰੂਪ ਇਹ ਬਣਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਜਾਂ ਗਵਾਂਢੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਤਾਂ ਬਚ ਗਏ ਤੇ ਬੋੜੀ ਦੂਰੀ ਵਾਲੇ ਇਸਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਇਕ ਨਾਅਰਾ ਇਹ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਤਿਆਗ ਕੇ ਏਧਰ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਪਲਟੇ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਵੀ ਸੌਖੀ ਹੀ ਸੀ। ਸਜਰੇ ਹਿੰਦੂ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਮਰਦਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰਾਂ ਉੱਤੇ ਪੀਲਾ ਪਟਕਾ ਸਜਾਉਣਾ ਸੀ ਤੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੇ ਪੀਲੀ ਚੁੰਨੀ। ਇਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਅਤਿਅੰਤ ਭਿਆਨਕ ਸੀ। ਜੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪਰਮਾਣ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਦੋ ਦਰਜਨ ਮਰਦ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਅਧੀ ਦੋਰਜਨ ਨੂੰਹਾਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉਧਾਲ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਵਹਿਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਏਨੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਗਈ।

ਅਸੀਂ ਮੁਕ ਦਰਸ਼ਕ ਸਾਂ ਜਾਂ ਮਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਫੁਕਣ ਵਾਲੇ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਸੀਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਾਂਝੀ ਚਿਖਾ ਬਣਾਈ ਤੇ ਲਾਂਬੂ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਪਲਟਾਉਣ ਦੇ ਭਾਗੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਿਮ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦਫਨਾ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਸਨ। ਧਰਮ ਪਲਟੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ।

ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟੇਰੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ

ਰੁੱ ਪਿੰਜਣ ਵਾਲੇ ਗੇਂਦੇ ਭਰਾਈ ਦੀ ਧੀ ਸੀ ਤੇ ਇੱਕ ਉਸਦੀ ਨੂੰਹ ਮਹੀਨੇ ਕੁ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ

ਕੇ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਤਾਂ ਉਧਾਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੇ ਘਰ 8-10 ਦਿਨ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਵਿਧਾ ਬਣ ਦਿੱਤੀ।

ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਰਹੂ-ਰੀਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਵੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਹਲਕਾ ਹੋਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤੇ ਉਥੋਂ ਪਰਤ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਿਕਾਂ ਦਾ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਚੌਂਕਾ ਸਾਂਝ ਲੈਂਦੀਆਂ। ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਏਨੀਆਂ ਆਗਿਆਕਾਰ ਦਾਸੀਆਂ ਹੋਰ ਕਿਥੋਂ ਮਿਲਣੀਆਂ ਸਨ?

ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਸਾਡਾ ਪਿੰਡ (ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਓਨਾ ਹੀ ਸੀ) ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੂਰ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਘਰ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕਰ ਆਇਆ।

ਮਿਥੀ ਵਿਉਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਇਕ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਨਵੇਂ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਰਤਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਪੁਸ਼ਤੀ ਪਿੰਡ ਮੇਰੇ ਰਿਸਾਲਦਾਰ ਤਾਇਆ ਦੇ ਘਰ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਇਸ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀਆਂ ਸਨ। ਰਿਸਾਲਦਾਰ ਨੇ ਵੀ ਦਿਲਾਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ। ਏਸ ਲਈ ਵੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਸਲਿਮ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਪਲਟੇ ਸਮੇਂ ਤਾਏ ਰਿਸਾਲਦਾਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਮੰਨਿਆ ਸੀ।

ਉੱਝ ਵੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬੀਬੀਆਂ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਬਿਨਾ ਆ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਨਵੇਂ ਮਾਲਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਵਾਰੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ। ਇਹੀ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਘੋੜੀ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖੇਡਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਗੇਂਦੇ ਭਰਾਈ ਦਾ ਘਰ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਸਿਆਣਾ ਮੁੰਡਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਰਾਈ ਦੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਵਾਤ ਕੇ ਬਾਹਰੋਂ ਕੁੱਡਾ ਲਾ ਆਇਆ ਤੇ ਫੇਰ ਰਿਸਾਲਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਖਬਰ ਦੇ ਗਿਆ।

ਨਿੱਕ ਸੁੱਕ

ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਫੋਨ: 91-98157-78469
Sandhugulzar@yahoo.com

ਤਾਏ ਰਿਸਾਲਦਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਹਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘੋੜੀ ਠਾਣੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤੀ। 1947 ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਉਮਰ 13 ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਸਚਮੁਚ ਹੀ ਡਰ ਗਿਆ ਸਾਂ। ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹੀਓ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਹੱਥੋਂ ਹਿੰਦੂ ਬਣਿਆਂ ਦੀ ਹੱਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ।

ਅੰਤਿਕਾ

ਪੰਦਰਾਂ ਅਗਸਤ/ਮਾਸਟਰ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ॥ ਪੰਦਰਾਂ ਅਗਸਤ ਇਕ ਐਸਾ ਹੀ ਦਿਹਾੜਾ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਸੀ ਆਜ਼ਾਦ, ਸਾਡਾ ਹੋ ਗਿਆ ਉਜਾੜਾ ਸੀ। ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡ ਐਸੇ ਸਫ਼ਰ 'ਤੇ ਚੱਲ ਪਏ, ਦੁੱਖਾਂ ਤੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਸਾਡੇ ਗਲ ਪਏ। ਰੁਲ ਖੁਲ ਅਪਣੇ ਸਾਂ ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ, ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਸਾਡਾ ਸਭ ਕੁਝ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ।

ਬਣ ਗਏ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਰਫਿਊਜੀ ਵੀ ਕਹਾਏ ਸਾਂ, ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀ ਕੌਮ ਵੀ ਕਹਾਏ ਸਾਂ।

165 ਟੈਲੀਫਿਲਮਾਂ ਵਾਲਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਮੰਨਨ

ਨਵੇਂ ਤੇ ਚੰਗੇ ਕੰਟੈਂਟ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਹੀ ਸਾਧਾਰਨ ਅਦਾਕਾਰ ਨੂੰ “ਅੰਗਰੇਜ਼ ਮੰਨਨ” ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਿਵਨਾਥ ਦਰਦੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਅੱਜ ਸਿਖਰਾਂ ਤੇ ਹੈ। ਅੱਜ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਵਿਚ ਪਾਲੀਵੁੱਡ ਤੇ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਅਜ਼ੀਮ ਸਖਸ਼ੀਅਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਯੋਗਦਾਨ

‘ਮਨਜੀਤ ਟੋਨੀ ਜੀ’ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਏਨਾਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫਿਲਮ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ‘ਟੋਨੀ’ ਨਾਲ ਮਿਲ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ‘ਹੱਲਾ ਹੋ’ ਬਣਾਈ ਗਈ।

ਅਦਾਕਾਰ “ਅੰਗਰੇਜ਼ ਮੰਨਨ ਜੀ” ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਹ 165 ਟੈਲੀ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ “ਬੀਬੇ ਭਾਮੀ ਮਸਤ ਮਸਤ, ਸਰਪੰਚ ਦਾ ਐਕਸ਼ਨ, ਇੱਜਤ, ਵੱਡੇ ਇੱਜਤਾਂ ਵਾਲੇ, ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਸੱਸ, ਇੱਜਤਾਂ ਨੂੰ ਦਾਗ, ਧੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ, ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ, ਇੱਜਤਾਂ ਦਾ ਇਨਸਾਫ, ਧੋਖੇ ਬਾਜ਼

ਆਖਰੀ ਮੁਕਾਮ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਸਰੀ ਫੀਚਰ ਫਿਲਮ ‘ਸਾਹਿਬ ਜਿਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਨੇ’ ਹੈ।

ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਅਦਾਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਮੰਨਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟੀਚਾ ਚੰਗੇ ਮੈਸੇਜ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰਾ “ਗੁਰਭੇਜ ਸਿੰਘ ਮੰਨਨ ਜੀ” ਤੇ ਉਸਦੇ ਬੇਟੇ “ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੰਨਨ” ਜੋ ਅੱਜ ਕੱਲ ਕਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ

ਕਲਾ ਪਰਿਕਰਮਾ

ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਰਸ਼ਕ ਬੇਹੱਦ ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਜੋ ਵੀ ਅੱਜ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਸਦਕਾ ਹੈ।

ਮੇਰੀਆਂ ਦੁਆਵਾਂ ਚਰਚਿਤ ਅਦਾਕਾਰ “ਅੰਗਰੇਜ਼ ਮੰਨਨ ਜੀ” ਦੇ ਲਈ, ਉਹ ਫਿਲਮਾਂ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਕਦਮ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ।

ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਫਰੀਦੇ ਵਾਲਾ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਸਿਮਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਕੁੱਖੋਂ ਜਨਮੇ ਅਦਾਕਾਰ “ਅੰਗਰੇਜ਼ ਮੰਨਨ ਜੀ” ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਤੇ ਫਸਲਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਫਿਲਮਾਂ ਵੱਲ ਰੁੱਖ ਕੀਤਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ 2003 ਵਿੱਚ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਸੀ.ਡੀ ਵਿਕਰੇਤਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ, ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਫਿਲਮਾਂ ‘ਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਜਾਗਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਜਨੂੰਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਦਾ ਤਾਂ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਖੁਦ ਚੱਲ ਕੇ ਨੇੜੇ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਏਨਾਂ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ, ਅਦਾਕਾਰ ਸੁਲੱਖਣ ਅਟਵਾਲ ਤੇ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ 2004 ਵਿੱਚ ਮੇਲ ਕਰਵਾਇਆ। ਏਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਫਿਲਮ ਡਾਇਰੈਕਟਰ

ਮਸੂਕ, ਧੀ ਦੇ ਡਰਾਮੇ, ਮੇਰਾ ਫੈਸਲਾ, ਨਜਾਇਜ਼ ਰਿਸਤਾਂ, ਨਜਾਇਜ਼ ਔਲਾਦ, ਨਨਾਣ ਭਰਜਾਈ ਦੀ ਇੱਕ ਗੱਲ, ਦਰਾਣੀ ਜਠਾਣੀ, ਫੌਜੀ ਨੂੰ ਧੋਖਾ, ਛੁੱਟੀ ਛੁੱਟਿਆਂ ਦੀ, ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਕੁੱਖ, ਫੈਮਲੀ ਕਮਲਿਆਂ ਦੀ, ਘਰ ‘ਚ ਸ਼ਰੀਕ ਜੰਮਿਆ, ਮਾਸੀ ਦੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ, ਧੀ ਦਾ ਕਤਲ, ਤੀਵੀਆਂ ਦੇ ਬੁਰੀਆਂ, ਨਿੱਕੀ ਉਮਰ ਆਦਿ ਫਿਲਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਫੀਚਰ ਫਿਲਮਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦੇ ਜਲਵੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਣਗੇ, “ਉੱਡਣਾ ਸੱਪ” ਜੋ ਕਿ “ਜੀਤ ਸੰਧੂ ਜੀ” ਦੇ ਨਾਵਲ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਿਗਜ਼ ਅਦਾਕਾਰ ‘ਗੁਰਮੀਤ ਸਾਜਨ’ ‘ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਦਾਕਾਰ ਨਾਲ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਏ ਹਨ ਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ‘ਮਨਜੀਤ ਟੋਨੀ’ ਨੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇੱਕ ਕਰ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਸਦਕਾ

ਬਬੀਤਾ ਅਤੇ ਰਣਧੀਰ ਕਪੂਰ ਦੇ ਅਣਸੁਣੇ ਕਿੱਸੇ

ਰਣਧੀਰ ਕਪੂਰ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, “ਬਬੀਤਾ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਵਿਅਕਤੀ ਹਾਂ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਰ ਨਾਲ ਘਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਬਬੀਤਾ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਗੁਜ਼ਾਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਉਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਡਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਆਹ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਵੱਖ ਹੋਣਾ ਹੀ ਠੀਕ ਸੀ। ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੀਆਂ ਦੋ ਬੇਟੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਬੀਤਾ ਨੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਰੀਅਰ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹਨ। ਇਕ ਪਿਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।”

ਦੋਵੇਂ ਬਬੀਤਾ ਤੇ ਰਣਧੀਰ ਵਿਚ ਕਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਲਾਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਪਰ 2007 ਤੱਕ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚ ਗੱਲਬਾਤ ਤੱਕ ਬੰਦ ਰਹੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਤੇ ਕਰੀਨਾ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਮਾਗਮਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੌਕਿਆਂ ‘ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਲੱਗੇ, ਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਸਨ। ਹੁਣ ਜੂਨ 2025 ਵਿਚ ਕਰੀਨਾ ਕਪੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮਾਪੇ ਰਣਧੀਰ ਤੇ ਬਬੀਤਾ ਨੇ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਆਪਣਾ ਬੁਢਾਪਾ ਇਕੱਠੇ ਬਿਤਾਉਣਗੇ। ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਅਸਧਾਰਨ

ਪਰਿਵਾਰ ਬਾਰੇ ਕਰੀਨਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, “ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾਪੇ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਮਾਪੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਮਾਪੇ ਵੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਰਬੋਤਮ ਹਨ।

ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜੀਏ ਉਹ ਆਪਣਾ ਬੁਢਾਪਾ

ਇਕੱਠੇ ਬਿਤਾਉਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਠੀਕ ਉੱਥੇ ਹੀ ਹੁਣ ਉਹ ਇਕੱਠੇ ਹਨ। ਕਰੀਨਾ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, “ਇਹ ਇਕਦਮ ਦੈਵੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਤੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਤਾਂ ਚੱਕਰਪੂਰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਮੈਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਉਸ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।”

ਉੱਥੇ ਬਬੀਤਾ ਤੇ ਰਣਧੀਰ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹਾਣੀ ਦਿਲਚਸਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਣਧੀਰ ਨੇ ਬਬੀਤਾ ਨੂੰ

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਫਿਲਮ ‘ਸੰਗਮ’ ਦੀ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ‘ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਇਹੀ ਪਸੰਦ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈ। ਉਹ ਲੁਕ-ਛਿਪ ਕੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਡੇਟ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੀ ਭਿਣਕ ਰਾਜ ਕਪੂਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਲੱਗ ਗਈ।

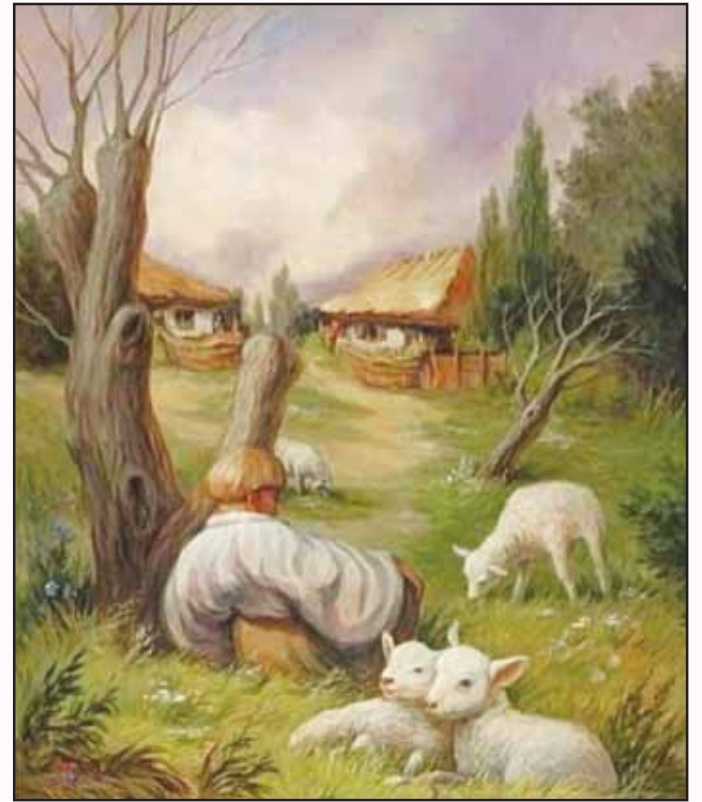
ਰਾਜ ਕਪੂਰ ਨੇ ਰਣਧੀਰ ਤੋਂ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਬਬੀਤਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ? ਰਣਧੀਰ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, “ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਟਾਈਮ ਪਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।” ਇਸ ‘ਤੇ ਰਾਜ ਕਪੂਰ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, “ਜਦੋਂ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਦੋਂ ਵਿਆਹ ਕਰੋਗਾ ਉਸ ਨਾਲ?” ਖੈਰ, ਰਣਧੀਰ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਬਬੀਤਾ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਰੱਖੀ। ‘ਕਲ ਆਜ਼ ਔਰ ਕਲ ਦੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਰਣਧੀਰ ਤੇ ਬਬੀਤਾ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੱਕ ਵੱਖ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਬੀਤਾ ਤੇ ਰਣਧੀਰ ਵਿਚਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਲਾਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ? ਬੇਟੀਆਂ ਦੀ ਖਾਤਿਰ, ਇਕ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਰਣਧੀਰ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਸੀ, ‘ਤਲਾਕ ਕਿਸ ਲਈ? ਅਸੀਂ ਤਲਾਕ ਕਿਉਂ ਲਈਏ? ਫਿਰ ਤੋਂ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦਾ ਨਾ ਮੇਰਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਨਾ ਉਸ ਦਾ।’ ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਝ ਸੰਬੰਧ ਏਨੇ ਹੀ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਠੱਪਾ ਵੀ ਉਸ ਵਿਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ ‘ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ’ ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉੱਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ ‘ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਭੇਜੇ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 23 ਅਗਸਤ 2025 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-704

ਕਲਾਕਾਰ ਨੇ ਖਿੱਚ ਤਸਵੀਰ, ਦਿਖਾਈ ਧਰਤ ਦੀ ਤਕਦੀਰ।
ਕਾਦਰ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪੇ, ਬੰਦਾ, ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ ਗਏ ਸਰਾਪੇ।
ਮੌਸਮਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬਦਲੇ ਤੇਬਰ, ਬੰਦ ਹੋਈ ਲੱਗੇ ਨ ਛਹਿਬਰ।
ਰੁੰਡ ਮਰੁੰਡ ਜੇਹੇ ਜੰਗਲ ਕੀਤੇ, ਢਾਹ ‘ਤੇ ਪਹਾੜ ਲਾਏ ਪਲੀਤੇ।

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-702

ਦੇਖੋ ਬੱਚਾ ਤੁਲੇ, ਜੁੱਤੀਆਂ ਦੇ ਤੁੱਲ!
ਕੀ ਜੁੱਤੀਆਂ ਹੀ, ਨੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਮੁੱਲ?
ਮਾਂ ਬੱਚੇ ਦੀਏ ਕੁਝ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ।
ਕੁੱਝ ਤਾਂ ਹੱਥ ਨੀ ਅਕਲ ਨੂੰ ਮਾਰ।
ਕਿਹਾ ਨਾ ਜਾਂਦਾ ਚੰਦ ਹੁਣ ਮਾਮਾ,
ਉਤਰ ਗਿਆ ਸਭ ਭਰਮ ਮੁਲੰਮਾ।
ਤਿਆਗ ਮਾਂਦਰੀ ਤੂੰ ਮੰਤਰ ਭੁਲੇਖੇ।
ਜਾ ਡਾਕਟਰ ਤਾਈਂ ਬਾਲ ਜੋ ਦੇਖੇ।
ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ ਦਾ ਵੀ ਰੱਖ ਖਿਆਲ।
ਪਿਆ ਆਪਣਾ ਦੁੱਧ ਬਾਲ ਨੂੰ ਪਾਲ।
ਨਵਾਂ ਗਿਆਨ ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਧਾਨ
‘ਨਾਕਾਮ’ ਵੀ ਤਕ-ਤਕ ਹੋਏ ਹੈਰਾਨ।
-ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ‘ਨਾਕਾਮ’
+1 864 318 5500

ਡੰਡੀ ਵਾਲੀ ਤੱਕੜੀ ਲੈ ਕੇ
ਪਲੜੇ ਦੇ ਵਿਚ ਪੌਤਾ ਪਾਇਆ।
ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਵੇਖਣ ਖਾਤਰ
ਬੂਟਾਂ ਤਾਈਂ ਵੱਟਾ ਬਣਾਇਆ।
ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ
ਅੱਜ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਪਾਇਆ।
ਬਰੋਬਰ ਆਪੀ ਵਾਲਾ ਜ਼ਮਾਨਾ
ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਹੈ ਯਾਦ ਕਰਾਇਆ।
- ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧੋਰ

ਦਿਸੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਿਹਾ, ਬਹੁਏ,
ਲਿਆ ਕਰਾਂ ਅੱਜ ਤੋਲਾ,
ਬਾਦ ਮਹੀਨੇ ਫਿਰ ਕਰਾਂਗੇ,
ਮਾਸਾ ਵਧਿਆ ਕਿ ਤੋਲਾ।
ਬੂਟ ਵੱਟਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਏ,
ਜੱਟਕਾ ਸੌਦਾ ਕੀਤੇ ਤੋਲਾ,
ਬੜੀ-ਬਰੀਕੀ ਹੈ ਨੂੰ ਪੱਲੇ,
ਭਾਰ ਮਨ ਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਲਾ।
-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ “ਨੂਰਪੁਰੀ”

ਬੇਬੇ ਤੱਕੜੀ ‘ਚ ਅਜਬ ਹੀ ਤੋਲੇ।
ਮੂੰਹੋਂ ਮੰਤਰ-ਨੁਮਾ ਬੋਲ ਵੀ ਬੋਲੇ।

ਰੱਬ ਦਿਆ ਬੰਦਿਆ ਬਣ ਜਾ ਬੰਦਾ
ਕਿਉਂ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀਆਂ ‘ਚ
ਫਸਿਆ ਫਿਰਦਾ ਏਂ,
ਨੇਕੀ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਤੂੰ ਕਰ ਲੈ
ਬਿਨਾਂ ਸਿਰ ਤੋਂ ਭੱਜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਏਂ।
ਸਿਰ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ‘ਸਰ’ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਾ,
ਕਿਉਂ ਨਿੰਦਾ ਚੁਗਲੀ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਏਂ।
ਨਿਮਰ ਹੋ ਕੇ, ਕਰਮੀ ਧਰਮੀ ਬਣ ਜਾ
ਮੈਂ ਲੱਭਿਆ ਇਹ ਮੰਤਰ ਚਿਰ ਦਾ ਏ।
-ਲੋਕਨਾਥ ਸ਼ਰਮਾ
ਫੋਨ: 94171-76877

ਹੱਦ ਹੋ ਗਈ ਜਦ
ਖੁਦ ਦੀਆਂ ਹੀ ਕੀਤੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ
ਸਭ ਜ਼ੁਲਮ, ਚੋਰੀਆਂ
ਛੱਡਿਆ ਨਾ ਕੁਝ
ਅੰਦਰੋਂ-ਅੰਦਰੀ ਝੋਰਾ ਖਾਈ ਜਾਂਦਾ
ਨਸੀਹਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਖੁਦ ਨੂੰ
ਕੋਸ ਕੋਸ ਆਪਾ
ਕਲਪਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ
ਰਗੜ ਮੱਥੇ ਭੁੱਲਾਂ ਬਖਸ਼ਾਉਂਦਾ।
-ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਲ ਦੋਸਾਂਝ

ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ: ਡਿਜੀਟਲ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪਛਾਣ

ਐਜ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਵਾਲੀ ਡਿਜੀਟਲ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ, ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਸਕਿੰਟ ਨਵਾਂ ਡੇਟਾ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ (Edge Computing) ਇੱਕ ਗੇਮ-ਚੇਂਜਰ ਵਜੋਂ ਉਭਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਵਾਇਤੀ ਕਲਾਉਡ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਦੇ ਉਲਟ, ਜੋ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਲਈ ਦੂਰ ਦੇ ਸਰਵਰਾਂ ਨੂੰ ਡੇਟਾ ਭੇਜਦਾ ਹੈ, ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਡੇਟਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੋਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪ੍ਰੋਸੈਸ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਭਾਵੇਂ

ਡਾ. ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ
ਫੋਨ: 98142-05475

ਇਹ ਸਮਾਰਟ ਫੋਨ ਹੋਵੇ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੈਮਰਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਸਵੈ-ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਵਾਹਨ ਹੋਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਆਪਣੀ ਉਤਸ਼ਾਹਪੂਰਨ ਡਿਜੀਟਲ ਤਬਦੀਲੀ ਯਾਤਰਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਦਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਮਾਰਟ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਨਵੀਨਤਾਵਾਂ ਤੱਕ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਹ ਇਸ ਵਿਚ ਇੱਕ ਤਬਦੀਲੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਗਤੀ, ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਡੇਟਾ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ।

ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵੀਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਇਸਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧੀ ਹੈ। 2000 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਡੇਟਾ ਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਡੇਟਾ ਸੈਂਟਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਕਲਾਉਡ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਆਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਰਾਹੀਂ ਸਕੇਲੇਬਲ ਸਰੋਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਜਦੋਂ ਕਲਾਉਡ ਲਚਕੀਲਾਪਣ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਲਿਆਇਆ ਪਰ ਨਾਲ ਇਸ ਨੇ ਲੈਟੈਂਸੀ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਭਾਵ ਰਿਮੋਟ ਸਰਵਰਾਂ ਤੋਂ ਡੇਟਾ ਭੇਜਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਣਾ। ਇਹ ਦੇਰੀ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਸਮੱਸਿਆ ਬਣ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੇ ਆਟੋਨੋਮਸ ਕਾਰਾਂ, ਲਾਈਵ ਹੈਲਥ ਮਾਨੀਟਰ, ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਆਫ ਥਿੰਗਜ਼ (IoT) ਡਿਵਾਈਸਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਰੀਅਲ-ਟਾਈਮ ਤਕਨਾਲੋਜੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਹੀ ਉਹ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਨੇ ਆਪਣੀ ਐਂਟਰੀ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਪਾਵਰ ਨੂੰ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਡੇਟਾ ਦੇ ਸਰੋਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰੱਖ ਕੇ, ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਪਭੋਗਤਾ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ, ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਅਸਲ

ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਇੱਕ ਵਿਅਕਤ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇੱਕ ਸਮਾਰਟ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਲਾਈਟ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰੇ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਰਫ ਕਲਾਉਡ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨੈੱਟਵਰਕ ਭੀੜ ਜਾਂ ਦੂਰੀ ਕਾਰਨ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਲਾਈਟ ਇੱਕ ਐਜ ਡਿਵਾਈਸ - ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰੋਸੈਸਰ - ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਤੁਰੰਤ ਕੈਮਰਾ ਫੀਡ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭੀੜ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸਲ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ, ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ, ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਦੀ ਦਿਮਾਗੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ (ਕਲਾਉਡ) ਤੋਂ ਐਜ (ਡਿਵਾਈਸਾਂ ਅਤੇ ਗੇਟਵੇ) ਵੱਲ ਧੱਕਦੀ ਹੈ, ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਤੀਜਾ ਤੇਜ਼, ਵਧੇਰੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸੇਵਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਬਦਲਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਢਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਭਾਰਤੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਚ, ਐਜ-ਸਮਰੱਥ ਸੈਂਸਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਨਮੀ, ਮੌਸਮ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਅਸਲ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਫੈਸਲੇ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਪਜ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਖੇਤਰ ਵਿਚ, ਕਿਨਾਰੇ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਪਹਿਨਣਯੋਗ ਯੰਤਰ ਅਤੇ ਰਿਮੋਟ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸਾਧਨ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਟਰੈਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਦਖਲ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਬਚਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੰਗਲੁਰੂ ਦੇ ਸਮਾਰਟ ਪਾਰਕਿੰਗ ਹੱਲ ਖਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਐਜ-ਸਮਰੱਥ ਸੈਂਸਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਭੀੜ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਟੇਸਲਾ ਵਰਗੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਡੇਟਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸਵੈ-ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਿਟ-ਸੈਕੰਡ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਰਮਨੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਨੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਨੁਕੂਲਨ ਲਈ ਆਟੋਮੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਨਾਰੇ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ।

ਰਵਾਇਤੀ ਕਲਾਉਡ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਨਾਲੋਂ ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਫਾਇਦਿਆਂ

ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ (Edge Computing) ਡੇਟਾ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਸਰੋਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪ੍ਰੋਸੈਸ ਕਰਕੇ ਤੇਜ਼, ਨਿਰਵਿਘਨ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਡਿਜੀਟਲ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਿਹਤ, ਖੇਤੀ, ਸਮਾਰਟ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਤਕਨਾਲੋਜਿਕਲ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਇਸਦੀ ਲੈਟੈਂਸੀ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਿਲੀਸਕਿੰਟ ਮਾਇਨੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ - ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਟੋਨੋਮਸ ਵਾਹਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਰੋਬੋਟਿਕ ਸਰਜਰੀਆਂ ਦੌਰਾਨ - ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਕਲਾਉਡ ਸਰਵਰਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਜੋਖਮ ਭਰਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਗਣਨਾ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤੇਜ਼ ਜਵਾਬਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਡੇਟਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਰਕੇ, ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਬੈਂਡਵਿਡਥ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਜਾਂ ਬੈਂਡਵਿਡਥ-ਸੀਮਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਲਾਉਡ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਡੇਟਾ ਭੇਜਣਾ ਹੌਲੀ ਜਾਂ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਬਿਹਤਰ ਗੋਪਨੀਯਤਾ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਡੇਟਾ ਨੂੰ ਕਲਾਉਡ 'ਤੇ ਭੇਜੇ ਬਿਨਾਂ ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਸੈਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਜਾਂ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਜੋਖਮ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਆਪਣੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵੰਡੇ ਗਏ ਐਜ ਡਿਵਾਈਸਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨਾ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਤੇ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਨੈੱਟਵਰਕ ਵਿਚ ਇਕਸਾਰ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਅੱਪਡੇਟ, ਡੇਟਾ ਸਿੰਕ੍ਰੋਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕੋਈ ਛੋਟਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਐਜ ਡਿਵਾਈਸਾਂ ਭੌਤਿਕ ਛੇਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਹੈਰਿੰਗ ਲਈ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜੇਕਰ ਢੁਕਵੀਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਾ ਹੋਣ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਚਿੰਤਾ ਔਤਰ-ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ

ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਕਰੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਐਜ ਡਿਵਾਈਸਾਂ ਇਕੱਠੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਲਈ ਮਿਆਰੀ ਪ੍ਰੋਟੋਕੋਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਜਿਸ ਵੱਲ ਉਦਯੋਗ ਅਜੇ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਐਜ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਵਿਚ ਸਿਖਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁਨਰਮੰਦ ਪੇਸ਼ੇਵਰਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਉਦਮਾਂ ਲਈ ਇਸ ਉੱਨਤ ਹੱਲ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। 5ਜੀ ਨੈੱਟਵਰਕਾਂ ਦੇ ਰੋਲਆਊਟ ਨਾਲ, ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਹੋਰ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਅਤਿ-ਘੱਟ ਲੈਟੈਂਸੀ ਅਤੇ ਹਾਈ-ਸਪੀਡ ਕਨੈਕਟੀਵਿਟੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ। ਭਾਰਤ ਭਰ ਵਿਚ ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੁਣੇ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਿਚ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਨਿਗਰਾਨੀ, ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਐਜ ਤਕਨਾਲੋਜੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। NASSCOM ਦੀ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਭਾਰਤ ਦਾ IoT ਬਾਜ਼ਾਰ 2025 ਤੱਕ \$15 ਬਿਲੀਅਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਚਾਲਕ ਹੋਵੇਗਾ। IIT ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਰਗੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਨ ਅਤੇ ਟਾਟਾ ਕੰਸਲਟੈਂਸੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਅਤੇ ਇਨਫੋਸਿਸ ਵਰਗੇ ਉਦਯੋਗ ਦੇ ਨੇਤਾ ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਖੋਜ ਅਤੇ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਜ਼ਬੂਤ ਗਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਡਿਜੀਟਲ

ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਮੇਕ ਇਨ ਇੰਡੀਆ ਵਰਗੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਸਥਾਨਕ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਐਜ-ਸਮਰੱਥ ਡਿਵਾਈਸਾਂ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਸੋਚੋ ਜਿੱਥੇ ਐਂਬੂਲੈਂਸਾਂ ਵਿਚ ਐਜ ਡਿਵਾਈਸਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਣ ਜੋ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਸਿਗਨਲਾਂ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਗ੍ਰੀਨ ਕੋਰੀਡੋਰ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਐਜ-ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤੀ ਭੁਚਾਲ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਅਸਲ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਫ਼ਤ ਚੇਤਾਵਨੀਆਂ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਭਵਿੱਖਵਾਦੀ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ - ਇਹ ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਭਵ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਲੌਜਿਸਟਿਕਸ, ਸਮਾਰਟ ਗਰਿਡ, ਟੈਲੀਮੈਡੀਸਨ, ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਔਫਲਾਈਨ ਐਜ-ਅਧਾਰਤ ਡਿਜੀਟਲ ਕਲਾਸਰੂਮ) ਵਰਗੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ, ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਾਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਸਟਾਰਟ-ਅੱਪ ਵੀ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਐਜਟੈਕ ਵਿਚ ਸਟੈਲੈਪਸ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਵਿਚ ਚੈਰੀਓਟ ਟੈਕ ਵਰਗੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ, ਸਥਾਨਕ ਹੱਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ, ਗਲੋਬਲ ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਮਾਰਕੀਟ 2022 ਵਿਚ ਲਗਭਗ \$40 ਬਿਲੀਅਨ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 2030 ਤੱਕ ਲਗਭਗ \$140 ਬਿਲੀਅਨ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ, ਐਜ ਡੇਟਾ ਸੈਂਟਰਾਂ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ, 2025 ਤੱਕ ਉਦਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 45% ਡੇਟਾ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਕਲਾਉਡ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਡੇਟਾ ਸੈਂਟਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪ੍ਰੋਸੈਸ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਕੜੇ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀਆਂ ਡਿਜੀਟਲ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਵਜੋਂ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ, ਰੀਅਲ-ਟਾਈਮ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਵੱਲ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਰੇਖਾਕਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ, ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਤਕਨੀਕੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਡਿਜੀਟਲ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਧੰਮੂ ਹੈ। ਖੁਫੀਆ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਡੇਟਾ ਦੇ ਸਰੋਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲਿਆ ਕੇ, ਇਹ ਤੇਜ਼ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਲਾਗਤਾਂ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਅਤੇ ਸੰਮਲਿਤ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ 5ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਮਾਰਟ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੇਂਡੂ ਕੇਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਐਜ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਇਸ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗੀ।

ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਬਣੇ ਮਾਰਬਲ ਦੇ ਸਟੋਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਕਾਮਾ...!

ਕਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਉਹ ਹੀ ਵੇਖਦਾ...ਕਈ ਵੇਰ ਪੈਸਿਆਂ ਵਾਲੀ ਅਲਮਾਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਵੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਸ਼ਾਮੀਂ ਪੂਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਰਕਮ ਉਝ ਦੀ ਉਝ ਹੀ ਅੰਦਰ ਪਈ ਹੁੰਦੀ...!

ਪਰ ਸਾਡੀ ਬੀਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਬੇਇਤਬਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਪੈਸਿਆਂ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ...ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ... ਸਟਾਕ ਦੀ ਲੁਹਾਈ ਤੁਲਾਈ...ਗੱਲ ਕੀ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਹੀ ਤੁਰੀ ਫਿਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ...!

ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾ ਪਿਆ ਕਰਦੀ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਇਹੋ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੰਦੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹਰੇਕ ਹੁੰਦੀ ਵਾਪਰਦੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਏ...! ਮੈਂ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜਦਾ ਤਾਂ ਕੱਲੀ-ਕੱਲੀ ਗੱਲ ਦੱਸਦੀ...ਕੌਣ ਆਇਆ ਸੀ...ਕਿਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ...ਕਿਸ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸੇ ਫੜੇ...ਹੋਰ ਵੀ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ...!

ਮੈਂ ਅੱਗਿਓਂ ਹੱਸ ਛੱਡਦਾ...ਆਖਦਾ ਬੀਜੀ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰ...!

ਅੱਗਿਓਂ ਆਖਦੀ ਫਿਕਰ ਕਿਓਂ ਨਾ ਕਰਾਂ...ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ ਦੀ ਕਮਾਈ...ਉਹ ਓਧਰ ਪੱਕੇ

ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਜਵੰਦਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਤੋਂ ਬੜੇ ਸੁਖਮ ਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ੇ ਲੈ ਕੇ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਾਰਥਕ ਸੁਨੇਹਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਜਾਂ ਅਸਲੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਇੰਨੇ ਘੱਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸਮੇਟਣਾ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਿਚ ਲਾਜਵਾਬ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਜਵੰਦਾ ਦਾ 'ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਮਾ' ਕਾਲਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਕੋਠੇ ਛੱਤੀ ਜਾਂਦਾ...ਨਿਆਣੇ ਉਸਦੇ ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਸਕੂਟਰ ਭਜਾਈ ਫਿਰਦੇ...ਤੂੰ ਭੋਲਾ ਏਂ...ਤੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ...ਸਭ ਕੁਝ ਬੱਸ ਇਥੋਂ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਏ...ਮੇਰੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਚਾਰ ਪੰਜ ਲੱਖ ਦੀ ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਤੇ ਕਰ ਹੀ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਹੁਣ ਤੱਕ...ਫੇਰ ਆਖਦੀ ਪੁੱਤ ਆਪਣਾ ਲੈਣ ਦੇਣ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਕਾਪੀ 'ਤੇ ਲਿਖ ਕੇ ਰਖਿਆ ਕਰ...!

ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਕਈ ਵੇਰ ਹੱਸਦਾ ਹੋਇਆ ਆਖ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਕਿ ਬੀਜੀ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਸੱਕ ਕਰਦੀ ਏ...ਮੈਂ ਕਹਿ ਛੱਡਦਾ ਕਿ ਮਿੱਤਰਾ ਸੁਣ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਆ ਕਰ ਪਰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰ...!

ਬੀਜੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹਦੇ ਪੋਤਰੇ ਨਾਲ ਵਾਹਵਾ ਮੋਹ ਸੀ...

ਸਾਰੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬੱਸ ਉਸਨੂੰ ਹੀ ਦਿਆ ਕਰਦੀ...ਅਕਸਰ ਆਖਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਖਰਚ ਕਰਿਆ ਕਰ ਮੇਰਿਆ ਛਿੰਦਿਆ...!

ਉਹ ਵੀ ਲੋਹਾ ਗਰਮ ਵੇਖ ਸੱਟ ਮਾਰਦਾ...ਤੇ ਬੀਜੀ ਸਭ ਕੁਝ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਅੱਗੇ ਲਿਆ ਢੇਰੀ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਦੀ...!

ਫੇਰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਢਿੱਲੀ ਹੋ ਗਈ...!

ਡਾਕਟਰ ਆਖਣ ਲੱਗਾ ਖੂਨ ਚਾਹੀਦਾ...ਪਰ ਲੋਤੀਦਾ ਗਰੁੱਪ ਨਾ ਮਿਲਿਆ...ਦਰਸ਼ਨ ਆਖਣ ਲੱਗਾ ਮੇਰਾ ਵੇਖ ਲਵੋ...ਸਬੱਬੀ ਮੈਚ ਹੋ ਗਿਆ...ਫੇਰ ਪੂਰੀਆਂ ਤਿੰਨ ਬੋਤਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ...ਉਹ ਵੀ ਅੱਗੜ ਪਿੱਛੜ...ਫੇਰ ਹਫਤਾ ਭਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਰੱਜ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ!

ਪਰ ਬਚੀ ਫੇਰ ਵੀ ਨਾ ਤੇ ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਇੱਕ

ਦਿਨ ਤੜਕੇ ਰਵਾਨਗੀ ਪਾ ਗਈ...!

ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਸੱਕ ਕਾਰਨ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਫਰ 'ਤੇ ਮੋਢਾ ਦੇਣ ਕੋਈ ਵੀ ਨੇੜੇ ਨਾ ਆਵੇ...ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪੋਤਰੇ ਨੇ ਵੀ ਸਿਰਫ ਫੋਨ 'ਤੇ ਹੀ ਦੋ-ਚਾਰ ਹੰਝੂ ਵਹਾ ਬੁੱਤਾ ਜਿਹਾ ਸਾਰ ਦਿੱਤਾ...!

ਇਸ ਵੇਰ ਵੀ ਫੇਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਅੱਗੇ ਆਇਆ...ਕਿੱਟ ਵੀ ਨਾ ਪਾਈ ਤੇ ਸਿਰਫ ਮੂੰਹ ਹੀ ਢੱਕਿਆ...ਆਖਣ ਲੱਗਾ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਭਾਵੇਂ ਜਿੰਦਾ ਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਸੀ...ਦਿਲੋਂ ਮੋਹ ਤੇ ਬੜਾ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ...ਉੱਤੋਂ ਹੁਣ ਤੇ ਜਾਂਦੀ ਹੋਈ ਨਾਲ ਖੂਨ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਵੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ...!

ਫੁੱਲ ਚੁਗਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਭੋਗ ਤੱਕ ਹਰ ਕਾਰਜ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਮਾ

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਜਵੰਦਾ

ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਭੁਗਤਾਇਆ...!

ਐਜ ਭਾਵੇਂ ਗਈ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ ਨੇ ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕੌਣ ਆਪਣਾ ਕਰਜ਼ਾ ਲਾਹ ਗਿਆ ਤੇ ਕੌਣ ਚਾੜ੍ਹ ਗਿਆ...ਤੇ ਕਿਸ ਨੇ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਪੈਸੇ ਮਾਰ ਲਏ...!

ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਐਸੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜੋ ਦੁਨਿਆਵੀ ਵਰਕਿਆਂ 'ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ...ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਰੂਹਾਂ ਵਾਲੇ ਵਹੀ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਜੁਬਾਨੀ ਹੀ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਏ...!

ਤੇ ਅਜੋਕੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਓਹਨਾਂ ਵਹੀ ਖਾਤਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਘਟ ਗਈ ਏ!

ਕਾਵਿ-ਕਿਆਰੀ

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਸ਼ਿਕਾਰੋ

ਤੇਰੀਆਂ ਚਲਾਕੀਆਂ

ਤੇਰੀਆਂ ਚਲਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ
ਸੀਂ ਕੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਆਪਣੇ ਰਜਾ ਉਸਦੀ ਨੂੰ ਮਾਣਦੇ।
ਖੇਡੀ ਜਾ ਤੂੰ ਖੇਡ ਜਿੰਨੇ ਹੋਰ ਖੇਡਣੇ
ਸੱਚ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਸ਼ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵਾਂਗੇ
ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ ਇਹ ਸਾਡੇ ਹਾਣ ਦੇ।
ਤੇਰੀਆਂ ਚਲਾਕੀਆਂ ...।

ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ ਪਏ ਝੱਖੜ ਨੇ ਝੁੱਲਦੇ
ਡੋਰ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਬੈਠਾ ਦੂਰ ਜੋ ਅੰਬਰੀ
ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਰਾਹੀਂ ਐਵੇਂ ਖਾਕਾਂ ਨਹੀਂ ਛਾਣ ਦੇ।
ਤੇਰੀਆਂ ਚਲਾਕੀਆਂ ...।

ਕਿਸੇ ਦੀ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗਲਤ ਜੋ ਤਕ ਦੇ
ਵਾਹ ਪਏ ਜਦੋਂ ਵਹਿਮ ਸਮਾਂ ਫਿਰ ਕੱਢਦਾ
ਚੁੱਪ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖ ਤੂੰ ਵੀ ਧੱਕੇ ਹੁਣ ਖਾਣ ਦੇ।
ਤੇਰੀਆਂ ਚਲਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ...।
ਮਿਟੇ ਨ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਿੰਨੇ ਇੱਥੋਂ ਤੁਰ ਗਏ
ਰਾਹ ਭਾਵੇਂ ਐਥੇ ਬਾਹਲੇ ਦੂਰ ਨੇ ਮੰਜ਼ਲਾਂ
'ਅਮਰ' ਅਣਖੀ ਜੋ ਬੰਦੇ ਸਦਾ ਹਿੱਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਣ ਦੇ
ਤੇਰੀਆਂ ਚਲਾਕੀਆਂ ...।

ਕਨੇਡਾ! ਤੂੰ ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਉਦਾਸ ਹੈਂ?

ਬੜਾ ਵਧੀਆ "ਸੰਨੀ ਡੇਅਰ"
ਸੁਰਜ ਵੀ ਪੁਰਾ ਖੁਸ਼
ਜਿਵੇਂ ਡੇਟ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੋਵੇ
ਪਹਿਲੀ ਕਿਸ ਦਾ ਸੁਆਦ
ਮਾਣ ਕੇ ਆਇਆ ਹੋਵੇ।

ਮੈਂ 'ਟਿਮ ਹਾਰਟਨ' 'ਚ ਬੈਠਾ
ਕੋਫੀ ਦੀਆਂ ਚੁਸਕੀਆਂ ਦਾ
ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਰਿਹਾ ਸੀ
ਬਾਹਰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ
ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਾਲ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ।

ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਦਮ ਚੇਤਾ ਆਇਆ
ਅੱਜ ਤਾਂ 'ਕਨੇਡਾ ਡੇਅਰ' ਹੈ
ਕਨੇਡਾ ਦਾ ਹੈਪੀ ਬਰਥਡੇ ਹੈ
ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ
ਪਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭੰਗੜਾ, ਗਿੱਧਾ ਤੇ
ਡੰਡੀਆਂ ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ
ਕਨੇਡਾ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾਉਣ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ
ਕਨੇਡਾ ਦੇ ਨਵੀਂ ਧੌਤੀ, ਟੋਪੀ, ਪੱਗ, ਬੁਰਕਾ ਤੇ
ਕਿਪੂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ।

ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ!
ਮੈਂ ਵੀ ਕਨੇਡਾ ਨੂੰ 'ਹੈਪੀ ਬਰਥਡੇ' ਕਹਾਂ

ਕਨੇਡਾ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਵਾਂ

ਮੈਂ ਕਨੇਡਾ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ
ਪਰ ਕਨੇਡਾ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ
ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ!
ਕਨੇਡਾ ਤੂੰ ਉਦਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈਂ?
ਤੇਰਾ ਤਾਂ ਅੱਜ 158 ਵਾਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਹੈ
ਇੰਨੀ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਤਾਂ
ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ
ਜ਼ਰੂਰ ਤੇਰੀ ਗਰਲ ਫਰੈਂਡ ਨੇ
ਤੇਰੀ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਲਈ 'ਕਰਵਾ ਚੌਥ' ਦਾ
ਵਰਤ ਰੱਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪਿਆਰੇ ਕਨੇਡਾ!
ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਅੱਜ ਲਾਲ ਲਾਲ ਕੇਕ ਦੇ ਨਾਲ
ਚਿੱਟੀ ਚਿੱਟੀ ਆਈਸਕ੍ਰੀਮ ਖਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ
ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ
ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ
ਗਲ ਵਿਚ ਕਰਾਸ, ਜਨੇਊ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤੇ
ਸਿਰ 'ਤੇ ਕਿੱਪਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ
ਬੱਚੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬੋਡੀ ਪਾਰਟਸ ਨੂੰ
ਸੂਈ ਧਾਗੇ ਨਾਲ ਸਿਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਨੇਡਾ ਬੋਲ ਪਿਆ
"ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵਾਂ?"
ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਾਵਾਂ?
ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਸੱਤਿਆਨਾਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਝੁੱਗਾ ਚੌੜ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ
ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਲੁੱਟ ਖਸ਼ਟ ਮੱਚੀ ਹੋਈ ਹੈ
ਚੋਰੀਆਂ, ਹੋਰਾਫੇਰੀਆਂ, ਕਤਲ, ਐਕਸਟਰੇਜ਼ਨ
ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ
ਜਿਹੜੇ ਭੁੱਖਿਆਂ ਨੰਗਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋਟੀ ਪਾਈ
ਹੁਣ ਉਹ ਹੀ ਮਲਟੀਕਲਚਰ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ
ਮੇਰਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ
ਦਿਨ-ਦਿਹਾਤੇ ਕੰਡੋਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
ਪਾਰਕਾਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਮੇਰਾ ਰੋਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ
ਮੈਨੂੰ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ
ਸਾਰੇ ਹੀ
ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਕਲਚਰ,
ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ,
ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ 'ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ
ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਡੁਗ-ਡੁਗੀ ਵਜਾ ਰਹੇ ਹਨ
ਕਾਵਾਂ ਰੋਲੀ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ
ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਬਰਡ ਵਰਡ ਦੇਸ਼ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਵੀ ਪਬਲਿਕ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਥਾਂ
ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਲੈ ਕੇ
ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਬਿਜ਼ਨਸ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਕੋਈ ਕਾਰਾਂ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਵੇਚੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਕੋਈ ਗਲਤ ਮਲਤ ਮੋਰਗੋਜ਼ਾਂ ਵੇਚੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਚਿੱਟਾ, ਕਾਲਾ, ਡੋਡੇ ਤੇ ਮੈਂਬ ਵੇਚੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜੀ 'ਗੁੰਦ' ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ
ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ

ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਜੋੜਿਆ, ਰੱਖਿਆ, ਸਾਂਭਿਆ
ਉਸਨੂੰ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਹਥੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਤੋੜੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ?
ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ?

ਖੁਸ਼ੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮਨਾਅ
ਭਗਵੇਂ ਕੇਕ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰੀ ਚਿੱਟੀ ਆਈਸਕ੍ਰੀਮ ਖਾਹ
ਪਾਰਕਾਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਭੰਗੜੇ ਗਿੱਧੇ ਪਾ
ਡੰਡੀਆਂ ਵਜਾ, ਬੈਗਪਾਈਪ ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਵਜਾ
ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਭਾਰੇ ਭਾਰੇ
ਬੁਰਕੇ, ਸੂਟ, ਸਾੜੀਆਂ ਪਾ ਕੇ 'ਬੀਚ' 'ਤੇ ਜਾਹ
ਤੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਨੰਬਰ ਵੰਨ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ
ਸ਼ਿੱਟ-ਹੋਲ ਬਰਡ ਵਰਡ ਦੇਸ਼ ਬਣਾ
ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ 'ਗੰਦੀ ਲਾਂਡਰੀ' ਚੁੱਕ ਕੇ ਇੱਥੇ ਲਿਆ
ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ 'ਗੰਦੀ ਲਾਂਡਰੀ' ਚੁੱਕ ਕੇ ਇੱਥੇ ਲਿਆ।
-ਸਨੀ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਸੱਦ - ਪੰਦਰਾਂ ਅਗਸਤ

ਮਿਲੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਬਰਬਾਦੀ,
ਸਮਝ ਨਾ ਮੈਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਸਕਿਆ।
ਗੋਰਾ ਭੂਰਾ ਦੋਬੇ ਜੁੜਵੇਂ ਭਾਈ,
ਅਕਾਸ਼ੋਂ ਡਿੱਗ ਖਜੂਰੀਂ ਫਸਿਆ।

ਗੋਰਾ ਭੂਰਾ ਦੋਬੇ ਜੁੜਵੇਂ ਭਾਈ,
ਫਰਕ ਨਾ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਦਿਸਿਆ।
ਕੌਮਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਚੜ੍ਹਾਇਆ,
ਫਨੀਅਰ ਨੇ ਜਿਉਂ ਹੋਏ ਡੱਸਿਆ।
ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ ਆਈ ਆਜ਼ਾਦੀ,
ਕੋਈ ਪਛਾਣ ਨਾ ਇਸਨੂੰ ਸਕਿਆ।
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਈਂ,
ਗਰੀਬ ਵਿਚਾਰਾ ਰਿਹਾ ਤਰਸਿਆ।

ਬਣਾ ਰਖੇਲ ਘਰ ਆਪਣੇ ਰੱਖੀ,
ਰੂਪ ਉਸ ਦਾ ਨਾ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦਿਸਿਆ।
ਅਰਥ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰੇ,
ਛੱਡ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਫਿਰੰਗੀ ਨੱਸਿਆ।

ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਗੋਰਿਆਂ ਵਾਲੀ,
ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਆ ਦਿਸੀ ਮੈਦਾਨੇ।
ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਜਿਹਨੂੰ ਬਾਪੂ-ਬਾਪੂ,
ਬਾਪ ਦੇਸ਼ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਟਿਕਾਣੇ।

ਕਾਲੇ-ਪਾਣੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਕੱਟੀਆਂ,
ਨੁਕਰੇ ਲਾਏ (ਆਟੇ) ਲੁਣ ਸਮਾਣੇ
ਬਟਵਾਰੇ ਦੀਆਂ ਲੋਥਾਂ ਉੱਤੇ,
ਡਾਹ ਕੁਰਸੀ ਬੈਠੇ ਅਕਿਰਤਘਰਾਣੇ।

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸੂਰਜ ਉੱਚਾ ਹੋਇਆ,
ਨਸ਼ਾ ਸੱਤਾ ਦਾ ਪਲ-ਪਲ ਚੜ੍ਹਿਆ।
ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਹੱਥ-ਨੋਕਾ ਬਣਿਆ,
ਲੋਕੀਂ ਪਾਠ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਪੜ੍ਹਿਆ।

ਸੱਤਾ ਅਮੀਰ ਹੋਏ ਇਕ ਬਾਈਂ,

ਗਰੀਬ ਹੋਰ ਹੋ ਗਰੀਬ ਨਿਬੜਿਆ।
ਅੰਦਰਖਾਤੇ ਹੋਏ ਘਿਉ-ਖਿਚੜੀ,
ਬਾਹਰ ਮੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂ ਲੜਿਆ।

ਚੀਜ਼ੀਂ ਖੂਨ ਨਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੱਗਾ,
ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਨਾ ਰੀਤ ਕਦਾਈਂ।
ਨਾਲ ਨੇਤਰਾਂ ਸੱਤਾ ਰਹੀ ਸਦ ਹੀ,
ਹੱਥ ਸੱਤਾ ਮੁੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਈ।

ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਰਤਾ ਨਾ ਭਾਵੇਂ,
ਬੁਲਡੋਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ।
ਇੱਕੋ ਧਰਮ, ਕੌਮ, ਬੋਲੀ ਇੱਕੋ,
ਸਹਿਣਯੋਗ ਹੋਰ ਰਤਾ ਨਾ ਕਾਈ।
ਦੇਖ 'ਨਾਕਾਮ' ਗੋਤ ਸਮੇਂ ਦਾ,
ਪੀੜਤ ਬਣਿਆ ਜ਼ਾਲਮ-ਅਨੁਯਾਈ।
-ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ 'ਨਾਕਾਮ'

ਗੁਲਾਮੀ

ਆਜ਼ਾਦੀ ਕੀ ਲੜਾਈ ਮੈਂ
ਸਭ ਸੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕਾਮ ਹੈ,
ਗੁਲਾਮ ਕੇ ਸਮਝਾਨਾ
ਕਿ ਵੇਹ ਗੁਲਾਮ ਹੈ।

ਆਜ਼ਾਦੀ-ਏ-ਗੁਲਾਮੀ

ਬੂਠ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਸਾਨੂੰ
ਗੁਲਾਮ ਬਣਾਇਆ,
ਉਹ ਤਾਂ ਬੂਟੇ ਲੈਣ ਸੀ ਆਇਆਂ,
ਸਾਡੀ ਗੁਲਾਮੀ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ।
ਆਇਆਂ ਤੇ ਚਲੇ ਗਿਆ 'ਪਰਖਿਆ',
ਸਾਡੀ ਗੁਲਾਮੀ ਨੂੰ
ਮੁੜ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਕੇ।

ਰਾਜ ਸੱਤਾ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜ ਸਤਾ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨਾਲੀ 'ਚੋਂ ਨਹੀਂ
ਸਾਡੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ,
ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਪਲਦੀ ਹੈ।

-ਡਾ. ਸੁਖਪਾਲ ਸੰਘੜਾ ਉਰਫ਼ ਪਰਖਾ

ਸਾਇੰਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ

ਉਡਾਣਾ ਉੱਥੇ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵੱਲ।
ਪਰ ਪਿੱਠ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਤੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵੱਲ।

ਕਿਤੇ ਬੰਬ ਵਰਸ ਰਹੇ ਨੇ, ਕਿਧਰੇ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਗੂੰਜ।
ਕਾਸ਼! ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਦੁਨੀਆਂ ਉੱਤੇ ਭੀ ਢੂੰਡ।

ਬੇਰੁਖੀ ਆਪਣਿਆਂ ਲਈ, ਮੋਹਿਆ ਚੰਦ ਤਾਰਿਆਂ।
ਜੀਦਾ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੇਗਾ, ਤੂੰ ਵੀ ਜਾਏਗਾ ਮਾਰਿਆ।

ਕਲੰਕ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ ਫਿਰ, ਤੇਰੇ ਚਮਕਦੇ ਚੇਹਰੇ।
ਨਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਣੀਆਂ, ਹੋ ਜਾਣੇ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰੇ।

ਮਾਨਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਤੇਰੀਆਂ, ਖੋਜਾਂ ਨਾ ਕੋਈ ਰਹੂ।
ਸਿਫਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਤੇ ਸਿਫਤਾਂ ਕੌਣ ਕਰੂ।

ਲੱਭ ਲੈ ਕੋਈ ਹਜੇ ਵੀ ਹੱਲ, ਖੁਦ ਆਪ ਸਹੇੜੀ ਦਾ।
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੈਣਾ ਹੈ ਪਛਤਾਣਾ, ਜੇ ਹੁਣੇ ਨਿਬੇੜੀ ਨਾ।
-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ 'ਨੂਰਪੁਰੀ'

ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮਸਜਿਦ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪਾਇਆ ਯੋਗਦਾਨ ...

ਗੱਲ 1947 ਦੀ 'ਵੰਡ' ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ 'ਬਾਰਾਂ' ਵੱਸਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ।

ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਬਾਰੇ ਛਪੇ ਮੇਰੇ ਸਫ਼ਰਨਾਮੇ 'ਪੁਰਖਿਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼' ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੇ ਪਿੰਡ 'ਚੱਕ ਨੰਬਰ 202 ਗੱਟੀ ਤਲਾਵਾਂ' ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਉਥੇ ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਮਸਜਿਦ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੇਰਵਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

"ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੇ ਪਿੰਡ 'ਚੱਕ ਨੰਬਰ 202 ਗੱਟੀ ਤਲਾਵਾਂ' ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਭਰਾਵਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁਸੈਨ ਤੇ ਮੁਨੱਵਰ ਹੁਸੈਨ ਹੁਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ

ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਝੰਡ
ਫ਼ੋਨ: 647-567-9128

ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮਸਜਿਦ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਮੁਨੱਵਰ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ

ਮਸਜਿਦ ਸਾਡੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੰਬਰਦਾਰ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਥਾਂ ਦੇ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਤ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ-ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਾਇਆ ਇਕੱਤਰ ਕਰ ਕੇ ਵੱਡਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਇਹ ਮਸਜਿਦ ਕੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਇਹ ਪੱਕੀ ਮਸਜਿਦ ਬਣਵਾਈ ਗਈ।"

ਦੇਹਾਂ ਦੋਸਤਾਂ (ਜ਼ਰੂਰ ਹੁਸੈਨ ਹੁਰਾਂ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਬਹਾਰਦੀਨ ਤੇ ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੰਬਰਦਾਰ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ) ਦੇ ਆਪਸੀ ਪ੍ਰੇਮ-ਪਿਆਰ, ਦੋਸਤੀ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਇਹ ਸਬੂਤ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੁਨੱਵਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਦੋਸਤ ਲਗਭਗ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮਿਲਦੇ ਸਨ। ਬਹਾਰਦੀਨ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਦਰਜ਼ੀ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਸੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਉਥੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਕੋਲ ਕਈ ਕਈ ਘੰਟੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਚਾਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਾਡੀ ਇਸ ਫੇਰੀ ਸਬੰਧੀ ਸ਼ਾਹਮੁਖੀ ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਛਪੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫ਼ੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ

ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਫ਼ੋਨ 'ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਇਸ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਬਣਨ ਸਮੇਂ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ

ਵੱਲੋਂ ਮਸਜਿਦ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਵਿੱਤੀ ਮਦਦ ਦੇਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੋਟਤ ਕੁਝ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਗ਼ੈਰ-ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮਸਜਿਦ ਲਈ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ, ਜਿੱਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਮਾਜ਼ ਅਦਾ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਇਤਰਾਜ਼ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੰਬਰਦਾਰ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਹਾਡਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਜਾਇਜ਼ ਏ। ਠੀਕ ਏ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਤਾਮੀਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਗੁਸਲਖਾਨਿਆਂ ਲਈ ਤਾਂ ਇਹ ਪੈਸੇ ਵਰਤ ਹੀ ਸਕਦੇ ਹੋ।" ਦਾਦਾ ਦੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ 'ਤੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਿੱਖ-ਵਾਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਉਹ ਮਾਲੀ ਮਦਦ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਈ।

ਪੱਕਾ ਪਤਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਉਹ ਰਕਮ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ, ਗੁਸਲਖਾਨਿਆਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਕਿਤੇ ਵੀ ਖਰਚੀ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਨਾਲ ਕੀ ਫ਼ਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾ ਬਹੁਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਦੱਸਣ ਮੁਤਾਬਕ ਉਹ 'ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ' 'ਪਾਸ' ਸੀ। ਉਦੋਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਈ ਮਾਪੇ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਕੋਲੋਂ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸੰਬਿਆ ਲੈਣ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ। ਇੰਝ ਮੇਰੀ ਬੀਬੀ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਭਾਈ ਕੋਲੋਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸਿੱਖ ਲਈ ਤੇ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸਿੱਖ ਲਿਆ। ਬੀਬੀ ਪੜ੍ਹ ਤਾਂ ਲੈਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ।

ਆਖਣ 'ਤੇ ਐਵੇਂ ਟੁੱਟੇ-ਫੁੱਟੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦੀ। ਮੈਂ ਹੱਸ ਪੈਂਦਾ ਤਾਂ ਹੱਸ ਕੇ ਆਪ ਵੀ ਲਿਖੇ 'ਤੇ ਕਾਟਾ ਮਾਰ ਦਿੰਦੀ, 'ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ ਜੁ ਲਿਖ ਲੈਂਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਭਲਾ ਹੁਣ ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਕੀ

ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਫੋਨ: 647-535-1539
+91-98726-02296

ਲੋੜ?' ਉਹਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਮਾਣ ਤੇ ਮੁਹੱਬਤ ਭੁੱਲ-ਭੁੱਲ ਪੈਂਦੇ। ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਛਪਲੇ ਜਿਹੇ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਸੀ, ਇੰਝ ਹੀ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਲਗਾਤਾਰ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਕਦੀ ਕਦੀ ਆਪ ਵੀ ਕੋਈ ਕਿਤਾਬ ਲੈ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਬਹਿ ਜਾਂਦੀ। ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲ ਹੀ ਕਿੱਥੇ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਆਦਤ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਾਜ਼ਾਰੋਂ ਕੋਈ ਸੌਦਾ-ਪੱਤਾ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਪੁਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕਾਗਜ਼ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨ ਬਹਿ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ-ਧੰਦਾ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ।

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਚੁੱਪ-ਰਹਿਣੇ ਸੁਭਾਅ ਕਾਰਨ ਅਕਸਰ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤਾ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਕਦੀ ਕਦੀ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰਨ ਦਾ ਵੀ ਸ਼ੌਕ ਜਾਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਝੂਠ-ਸੱਚ ਰਲਾ ਕੇ ਮੈਂ ਮਹਿਫ਼ਿਲ ਨੂੰ ਗਰਮਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ 'ਕਲਾ' ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਪਿੰ 'ਜਿੰਨਾ ਘੱਟ ਬੋਲਦਾ ਸੀ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਆਏ-ਗਏ ਤੇ ਆਂਢਣਾਂ-ਗੁਆਂਢਣਾਂ ਨਾਲ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਇਹ 'ਕਲਾ-ਕੋਸ਼ਲਤਾ' ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੀ ਕਿ ਕਦੀ ਕਦੀ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਤੇ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਹੱਸਦੇ ਹੋਏ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ; ਜਦ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਬੀਬੀ ਤਾਂ ਕਦੀ ਕਦੀ ਐਨ ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਝੂਠ ਦਾ ਮਹਿਲ ਉਸਾਰ ਕੇ ਵਿਖਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ...'।

ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸੱਚ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਉਸਦਾ ਝੂਠ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪੱਖੋਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਹਿਤ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ। ਬਕੋਲ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ-ਲੜੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਝੂਠ ਨੂੰ 'ਸੱਚਾ ਝੂਠ' ਦੇ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਬੀਬੀ ਸਭ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ, ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਬਾਰੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸੁਖਾਵੇਂ ਤੇ ਚੰਗੇ ਵੇਰਵੇ ਦੱਸਦੀ ਕਿ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਜਾਪਣ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਸੱਚੀ ਹੀ ਅਗਲਾ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਏਨੀ ਹੀ ਚੰਗੀ ਰਾਇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ! ਉੱਝ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਬਾਰੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤੀ ਕਤਵਾਹਟ ਜਾਂ ਤਣਾਅ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰ ਰਹੇ

ਪਰਬਤੀ ਜਿਗਰੇ ਵਾਲੀ-ਮੇਰੀ ਮਾਂ

ਹੁੰਦੇ, ਪਰ ਬੀਬੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨ ਪਿੱਛੋਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗ਼ਲਤ ਹਾਂ। ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ, ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਜਾਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਅਸਲੀਅਤ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਬੀਬੀ ਵੱਲੋਂ 'ਦੁਜੀ ਧਿਰ' ਬਾਰੇ ਦੱਸੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਮਨਘੜਤ ਸਨ। ਪਰ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬੀਬੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ 'ਮਨਘੜਤ ਗੱਲਾਂ' ਪਰਿਵਾਰਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਉਹਦੇ ਆਪਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਸਵਾਰਨ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਸੁਹਿਰਦ ਉਪਰਾਲਾ ਹੁੰਦੀਆਂ।

ਤੇ 'ਗਲਪ' ਲਿਖਣਾ ਵੀ ਤਾਂ ਮੰਨਣਯੋਗ ਜਾਪਣ ਵਾਲਾ 'ਝੂਠ-ਸੱਚ ਦਾ ਰਲਾ' ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਅੰਦਰੋਂ 'ਮਾਤਾ ਤੋੜਨ' ਤੇ 'ਚੰਗਾ ਜੋੜਨ' ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੰਝ ਮੇਰੀ ਬੀਬੀ 'ਮੌਖਿਕ ਗਲਪਕਾਰ' ਦਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਦੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ! ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਚੰਗੇ ਤੇ ਸੁਖਾਵੇਂ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸੁਹਿਰਦ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਅਤੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਵੇਖਣ ਦੀ ਰੀਝ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੀ ਤਾਂ ਸੀ! ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦਾ ਮੰਤਵ ਵੀ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ, ਛੋਟੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਾਡੇ ਘਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਆਉਣਾ ਤਾਂ ਬੀਬੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਆਗਤ ਵਿਚ 'ਜੀ ਆਇਆ' ਆਖ ਕੇ ਭਰਪੂਰ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਕੱਲ੍ਹ ਪਰਸੋਂ ਜਾਂ ਰਾਤੀਂ ਹੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਪਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ 'ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ' ਕਦੀ ਆਇਆ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁਣ! ਤੇ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਬੀਬੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਆਖਣਾ, 'ਅਜੇ ਵਰਿਆਮ ਕੱਲ੍ਹ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ...ਨੂੰ ਆਇਆ ਬੜਾ ਹੀ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ...ਉਹਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨੂੰ ਬੜਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ! ...'

ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਖਣਾ, 'ਲੈ ਆ ਗਿਆ ਏ! ਮਿਲ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ। ਹੁਣ ਵੇਖ ਕਿਵੇਂ ਸੰਗਦਾ ਪਿੱਛੇ ਖਲੋਤਾ ਹੈ।'

ਆਇਆ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗੱਲਵਰਤੀ ਵਿਚ ਲੈ ਲੈਂਦਾ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ, 'ਕੱਲ੍ਹ ਤਾਂ ਕਿਧਰੇ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਇਸ ਬੰਦੇ ਦੇ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਬੀਬੀ ਝੂਠ ਕਿਉਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?'

ਪਰ ਆਇਆ ਮਹਿਮਾਨ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਅਣਚਾਹਿਆ-ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਨਹੀਂ। ਇਥੇ ਉਸਦੀ ਮੁਹੱਬਤ ਅਤੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਉਡੀਕ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਘਟਨਾ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ 'ਸਾਹਿਤ-ਸਭਾ' ਵੱਲੋਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਵਾਲਾਂ-ਜਵਾਬਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਸਰੋਤੇ ਨੇ ਉਂਠ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਸੰਧੂ ਸਾਹਿਬ! ਮੇਰੀ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਮੰਗ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰੋ ਅਤੇ ਵੇਖੋ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚੇਤੇ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ-ਦਮ ਕਿਹੜੀ ਤਸਵੀਰ ਉਘੜਦੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਉਹੋ ਗੱਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰੋ।'

ਸਵਾਲ ਦਿਲਚਸਪ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਲ ਕੁ ਲਈ ਉਤਰਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਦੇ ਚਿਤਰ-ਪੱਟ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਨਜ਼ਰ ਆਈ। ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਵੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਸ਼ਰਮ ਵੀ ਆਈ

ਕਿ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁਲਾਈ ਬੈਠਾ ਸਾਂ!

ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਯਾਦ ਇਸਤਰੂਾਂ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ:

1972 ਦੀ 'ਮੋਗਾ-ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ' ਵਿਚ ਕੁਝ ਦਿਨ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ 'ਆਸੇ-ਪਾਸੇ'

ਹੋਇਆ, ਹੋਇਆ ਸਾਂ, ਤਾਕਿ ਕਿਧਰੇ ਮੈਨੂੰ ਦੋਬਾਰਾ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਨਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਮੇਰੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਠਾਹਰ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪੁੱਜਾ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਉ ਦੀ ਹਾਲਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਰਤ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਂ। ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਉਸਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ ਸਨ।

ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜਾ। ਆਕਾਸ਼ੀਨ ਲੱਗੀ ਹੋਈ; ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਬੇਹੋਸ਼ ਪਿਆ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਟੁਲ ਤੋਂ ਉਂਠ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਲਿਆ ਅਤੇ 'ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ' ਕਿਹਾ। ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ 'ਡਾਕਟਰ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਭਲੀ ਕਰੂਗਾ।' ਉਹ ਹੌਸਲੇ ਵਿਚ ਸੀ।

ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਬੈਠ 'ਤੇ ਪਿਆ ਅੱਜ ਤੀਸਰਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਨਾਤੀ ਫਟ ਗਈ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ 'ਹਾਂ' ਜਾਂ 'ਨਾਂਹ' ਵਿਚ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦਿੰਦੇ। ਟੈਸਟ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਟੈਸਟ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਲੈਣ ਗਏ ਸਾਂ। ਨੌਂ-ਦਸ ਵਜੇ ਦੇ ਗਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਲੈਂਦਿਆਂ-ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਡੇਢ-ਦੋ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਾਪਸ ਪਰਤੇ ਤਾਂ ਬੀਬੀ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਉਂਠ ਕੇ ਅੱਗਲਵਾਂਥੀ ਸਾਨੂੰ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਹੀ ਆਣ ਮਿਲੀ।

'ਰਿਪੋਟ ਲੈ ਆਂਦੀ? ਚੱਲੋ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ!' ਉਸਨੇ ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜ੍ਹ ਲਿਆਏ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ। ਫਿਰ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਭੁੱਲੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਆ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਆਖਣ ਲੱਗੀ, 'ਹੈਂ ਵਰਿਆਮ! ਲੋਢਾ ਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਖਾਧਾ ਪੀਤਾ ਵੀ ਹੋ ਕਿ ਨਹੀਂ?' ਸਾਡਾ ਜਵਾਬ 'ਨਾਂਹ' ਵਿਚ ਸੁਣ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ, 'ਜਾਓ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ! ਪਹਿਲਾਂ ਜਾ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਆਵੋ। ਕਿਵੇਂ ਸਵੇਰ ਦੇ ਭੁੱਖਣ-ਭਾਣੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਜੋ!' ਉਹਦਾ

ਚਿਹਰਾ ਮਮਤਾ ਵਿਚ ਮੋਮ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਕਮਰੇ ਵੱਲ ਵਧਦਿਆਂ, ਅਗਲੇ ਇਲਾਜ ਲਈ, ਪਹਿਲਾਂ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੀ, 'ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਪੋਟ ਮੈਂ ਵਿਖਾ ਲੈਂਦੀ ਆਂ। ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛਿਡ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪਾ ਕੇ ਆ'। ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਪੂ ਕੋਲ ਮੈਂ ਬੈਠੀ ਆਂ। ਉਹਦਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ।'

ਉਸਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਲਾਗਲੇ ਢਾਬੇ 'ਤੇ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਤੁਰ ਗਏ। ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਆਏ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਬੈਠੀ ਮਾਂ ਉਂਠ ਕੇ ਖਲੋ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਤੈਰ ਆਇਆ ਪਾਣੀ ਬੇਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ਉਹਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ 'ਤਿੱਪ! ਤਿੱਪ!' ਵਰ੍ਹਨ ਲੱਗਾ।

'ਜਾਓ ਪੁੱਤ! ਕੋਈ ਟੈਕਸੀ ਲੈ ਆ'। ਤੁਹਾਡਾ ਬਾਪੂ ਪੁਰਾ ਹੋ ਗਿਆ।' ਉਸਨੇ ਬੁੱਲ ਚਿੱਬਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਭੁੱਬ ਅੰਦਰੇ ਡੱਕ ਲਈ। ਫੇਰ ਅੱਥਰੂ ਪੁੰਝਦਿਆ ਕਿਹਾ, 'ਪੁਰਾ ਤਾਂ ਇਹ ਉਦੋਂ ਈ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਰਪੋਟ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੱਸਿਆ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੁਣੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉੱਝ ਹੀ ਦੇਹ ਲੈ ਕੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਰੋਣ ਕੁਰਲਾਉਣ ਵਿਚ ਪਏ ਮੇਰੇ ਲਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਰੋਟੀ ਦਾ ਟੁੱਕ ਨਸੀਬ ਹੋਣਾ ਹੈ! ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਭੁੱਖੀਆਂ ਵਿਲਕਦੀਆਂ ਆਂਦਰਾਂ ਦਾ ਸੋਚ ਕੇ ਹੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਤੋਰਿਆ ਸੀ।'

ਏਨੀ ਆਖ ਕੇ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਾਹੋਂ ਫੜ੍ਹ ਕੇ ਅੱਗੇ ਕੀਤਾ, 'ਆ! ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਤੁਰ ਗਏ ਪਿੰ' ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖ ਲੈ।' ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਕੱਪੜਾ ਚੁਕਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਦਾ ਲਈ ਸੌਂ ਗਏ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਦੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਛੋਟੇ ਬਾਲ ਵਾਂਗ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਲਿਆ।

ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਉਦੋਂ ਇਕਤਾਲੀ-ਬਤਾਲੀ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਪਿਓ ਪੰਜਤਾਲੀ-ਛਿਆਲੀ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸਦਾ ਸੁਹਾਗ ਉਸਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਅੱਗੇ ਦੂਰ ਤੱਕ ਬ੍ਰਿਹਾ ਦੀ ਮਾਰੂਥਲ ਵਾਂਗ ਭੁੱਜਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਛੀ ਪਈ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਜਹਾਨ ਲੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪਰਬਤੋਂ ਭਾਰੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਕਸੀਸ ਵੱਟ ਕੇ ਪੀ ਜਾਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਉਸਦੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਅਦੁੱਤੀ ਮਮਤਾ ਨੇ ਉਸ ਮਹਾਨ ਔਰਤ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਦੁਖਾਂਤਕ ਘੜੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ ਦੀ ਭੁੱਖ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਉਸਨੇ ਇਸ ਵਿਹਾਰ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰੀ ਅੰਤਰ-

ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਬਿਹਤਰੀਨ ਗਲਪ-ਟੋਟਾ ਲਿਖ ਧਰਿਆ ਸੀ!

ਮੇਰੀ ਬੀਬੀ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਗਲਪਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਅਸਿੱਧਾ ਯੋਗਦਾਨ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇਗਾ ਹੀ। ਪਿੰ' ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਚੁੱਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ, ਖਾਮੋਸ਼ ਰਹਿ ਕੇ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣ, ਜਾਨਣ ਤੇ ਮਾਨਣ ਵਿਚ ਜੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਬਿਆਨਣ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਤਾਂ ਮਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ; ਭਾਵੇਂ ਕਤਰੇ ਕੁ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ!

ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਸਚਮੁੱਚ ਬੜੀ ਦਲੇਰ ਸੀ। ਖ਼ਰੀ ਗੱਲ ਕਰਨੋਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੁਕਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਗੋਡੇ ਲੱਗੇ ਜਾਂ ਗਿੱਟੇ। ਮੈਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਦਾ ਇਨਾਮ ਮਿਲਣ ਤੱਕ ਵੀ ਉਹ ਜਿਉਂਦੀ ਸੀ। ਮੇਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਜੇ ਕਿਤੇ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਉਸਨੂੰ ਠੀਕ ਨਾ ਲੱਗਦੀ ਤਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਮੇਰੀ ਖੜਕਾਈ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਮੰਗਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਹੋਰ ਬੀਬੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ 'ਸੌਦਾ' ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਬੀਬੀ ਸਦਾ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਮਾਣ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ, 'ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਬੰਦਾ ਬਣ ਜਾ। ਇਸ ਘਰ ਆਉ ਤਾਂ ਰਜਵੰਤ ਈ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਆ ਕੇ ਵੇਖੇ ਤਾਂ ਸਹੀ। ਨਾਲੇ ਉਹਦੇ, ਨਾਲੇ ਤੇਰੇ ਗਿੱਟੇ ਨਾ ਛਾਂਗ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਵੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨਹੀਂ।'

ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ਏਨੀ ਲਬਾ-ਲਬ ਭਰਪੂਰ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਕਸਲੀ ਮਿੱਤਰਾਂ ਹਰਭਜਨ ਹਲਵਾਰਵੀ, ਅਮਰਜੀਤ ਚੰਦਨ ਤੇ ਗੋਵਿੰਦਰ (ਹੁਣ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ) ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਕੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਰਗਾ ਪਿਆਰ ਦਿੰਦੀ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਵੀ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਮਾਵਾਂ ਵਰਗਾ ਆਦਰ ਦਿੰਦੇ। ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬੀਬੀ ਦੇ ਮਮਤਾਮਈ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬੜੇ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਬੱਚੀ ਰੂਪ ਪੰਜ-ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਸੀ ਕਿ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੌਰਾਨ ਮੈਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਛਿੱਲੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰੂਪ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਬੀਬੀ ਸਮੇਤ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਆਈ। ਮੈਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਘਰ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲੇਗਾ ਤਾਂ ਬੀਬੀ ਮੈਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਕਰਨ ਲਈ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਰੂਪ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚੁੰਮ ਕੇ ਬੋਲੀ, 'ਲੈ ਘਰ ਦਾ ਖਰਚਾ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਪੋਤਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਗਨਾਂ ਨਾਲ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ।' ਮੈਂ ਅੰਦਰਲੀ ਹਕੀਕਤ ਤਾਂ ਸਮਝਦਾ ਸਾਂ ਪਰ ਇਹ ਮੇਰੀ ਬੀਬੀ ਦੇ ਸੁਭਾ ਦਾ ਗੁਣ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨਾ ਆਪਣਾ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇੜਲੇ ਦਾ ਹੋਸਲਾ ਡਿੱਗਣ ਦਿੰਦੀ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲੈਣ ਦਾ ਮੇਰਾ ਸੁਭਾਅ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਬੀਬੀ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਹੀ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਪਿਆ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਵੇ।

ਸੱਚ ਕਹਿਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਤੇ ਬੇਬਾਕੀ ਜਿਹੇ ਗੁਣ-ਲੱਛਣ ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬੀਬੀ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਆਏ ਹੋਣ।

ਬੀਬੀ ਦੇ ਬੀਮਾਰ ਹੋਣ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਭੱਜਾ। ਜਾਂਦਿਆਂ ਮਨ ਵਿਚ ਖ਼ਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਆਪਣਾ ਨਵਾਂ ਛਪਿਆ ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ 'ਵਗਦੀ ਏ ਰਾਵੀ', ਜਿਹੜਾ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਲੈਂਦਾ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਅਕੀਦਤ ਵਿਖਾ ਕੇ ਲਾਡ ਲਭਾਵਾਂ ਤੇ ਬੀਮਾਰੀ ਵਿਚ ਹੋਸਲਾ ਦਿਆਂ। ਪਤਨੀ ਰਜਵੰਤ ਕਿਤਾਬ ਲੈਣ ਅੰਦਰ ਵੀ ਗਈ ਪਰ ਕਾਹਲੀ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, 'ਚੱਲ ਕੱਲ੍ਹ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗੇ।' ਪਰ ਕੱਲ੍ਹ ਨਾ ਆਇਆ। ਬੀਬੀ ਓਸੇ ਸ਼ਾਮ ਚੱਲ ਵੱਸੀ। ਉਹ ਕਿਤਾਬ ਅੱਜ ਵੀ ਵਿੰਹਦਾ ਤਾਂ ਬੀਬੀ ਚੇਤੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੀਬੀ ਤਾਰਾ ਕੌਰ (ਤੇ ਮਾਤਾ ਲਛਮੀ)

ਭੱਟ ਵਹੀ ਪੂਰਬੀ ਦੱਖਣੀ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਨ 1704 ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਦੇ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਸਿੰਘ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੰਘਣੀ ਬੀਬੀ ਲਛਮੀ ਕੌਰ ਤੇ ਬੇਟੀ ਤਾਰਾ ਕੌਰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਤਾਰਾ ਕੌਰ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ

ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲਗੀਰ ਰਚੇਤਾ: 'ਨਵਾਂ ਤੇ ਢੰਡਾ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼'

ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਛਿਦਾ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ

ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ - 8

ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਵਿਆਹ 15 ਜਨਵਰੀ 1705 ਨੂੰ ਹੋਇਆ।

ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਇਹ ਭੱਟ ਵਹੀ ਇੰਝ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ:

"ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੇਟਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਲ ਦਸਮੇਂ ਕਾ, ਪੋਤਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਕਾ, ਪਤਪੋਤਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕਾ...ਬੰਸ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਕੀ, ਸੂਰਜਬੰਸੀ ਗੋਸਲ ਗੋਤਰਾ, ਸੋਢੀ ਖਤਰੀ, ਬਾਸੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਪਰਗਨਾ ਕਹਿਲੂਰ, ਕਾ ਵਿਵਾਹ, ਤਾਰਾ ਬਾਈ ਬੇਟੀ ਜੇਠਾ

ਸਿੰਘ ਸੇ, ਸਾਲ ਸਤਰਾਂ ਸੈ ਇਕਾਹਟ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ਏਕਮ ਕੇ ਦਿਵਸ, ਕਿਲਾ ਅਨੰਦਗੜ ਮੇਂ ਹੂਆ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਤਾਰੀ ਕੀ...।" (ਭੱਟ ਵਹੀ ਪੂਰਬੀ ਦੱਖਣੀ)

ਇਸੇ ਭੱਟ ਵਹੀ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ, 9 ਦਸੰਬਰ 1705 ਦੇ ਦਿਨ ਮਥਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ, ਇਕ ਬੇਟਾ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬੇਟੇ ਦਾ ਨਾਂ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਭੱਟ ਵਹੀ ਮੁਤਾਬਿਕ:

"ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਬੇਟਾ ਅਜੀਤ ਕਾ, ਪੋਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਲ ਦਸਮੇਂ ਕਾ, ਪਤਪੋਤਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਕਾ, ਬੰਸ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕੀ, ਸੂਰਜਬੰਸੀ ਗੋਸਲ ਗੋਤਰ ਸੋਢੀ ਖਤਰੀ,

ਬਾਸੀ ਅਨੰਦਪੁਰ, ਪਰਗਨਾ ਕਹਿਲੂਰ, ਸੰਮਤ ਸਤਰਾਂ ਸੈ ਬਾਸਠ ਪੋਖ ਮਾਸੇ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀਂ ਕੇ ਦਿਹੂ ਆਗਰਾ ਨਗਰੀ, ਪਰਗਨਾ ਮਥੁਰਾ ਭਾਈ ਸਰਧਾ ਸਿੰਘ ਬੇਟਾ ਮੋਹਕਮ ਦਾਸ ਗੁਲਾਟੀ ਅਰੋੜਾ ਕੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੇਂ ਹੂਆ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਤਾਰੀ ਕੀ, ਅਥਿਤ ਗਰੀਬ ਗੁਰਬੇ ਕੇ ਮਾਨਾ।" (ਭੱਟ ਵਹੀ ਪੂਰਬੀ ਦੱਖਣੀ, ਖਾਤਾ ਹਜ਼ਾਵਤ ਆਂਬਿਆਨੋਂ ਕਾ)।

ਨੋਟ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮੈਂ 'ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ' ਵਿਚ ਆਏ ਹਵਾਲਿਆਂ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਸ ਸ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਤੇ ਉਹ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਲਿਤ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਬਣਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਸੰਨ 1705 ਵਿਚ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਘੇਰਾ ਪੈਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰ ਕੌਰ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਨਾਲ ਅਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਲਖਨੌਰ, ਆਗਰਾ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਮਈ 1708 ਵਿਚ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੱਖਨ ਵੱਲ ਗਏ ਤਾਂ ਆਪ ਰਾਹ ਵਿਚ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਰੁਕੇ ਤੇ ਉਥੇ ਆਪਣੀ ਨੂੰਹ ਤੇ ਪੋਤੇ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਮੁਕਾਮੀ ਨੌਜਵਾਨ ਨਾਲ ਤਾਰਾ ਕੌਰ ਦਾ ਦੋਬਾਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਨਾਂ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆ। ਅਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਬੀ ਤਾਰਾ ਕੌਰ ਨੇ ਇਹ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਤਾਂ ਲਿਆ ਪਰ ਨਵੇਂ ਪਤੀ ਨਾਲ ਸੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਗਈ ਜਾਂ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਰਹੀ। ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ।

(ਸਮਾਪਤ)

ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਈ.ਡੀ. ਪ੍ਰਤੀ ਤਿੜਕਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲੋਕਤੰਤਰ ਲਈ ਖਤਰੇ ਦੀ ਘੰਟੀ!

ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਨੇਤਾ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਉੱਤੇ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਧਾਂਦਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾਟਕ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਦੇਸ਼ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਦਿਆਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਹੋਰਾਫੇਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ੀ ਵੋਟਰ, ਗਲਤ ਪਤੇ, ਇੱਕ ਪਤੇ ਉੱਤੇ ਕਈ ਵੋਟਰ, ਇੱਕ ਵੋਟਰ ਦਾ ਨਾਂ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਹੋਣ ਜਿਹੇ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵੋਟ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਅਸੰਭਵੀ,

ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪਲਾਹੀ
ਫੋਨ: 98158-02070

ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਮਿਲ ਸਕੇ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਗਤਬਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਰੱਦੀ ਦੀ ਟੋਕਰੀ 'ਚ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾਧਾਰ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਵੇਰ ਦੇਸ਼ ਭਰ 'ਚ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬਹਿਸ ਛਿੜ ਪਈ ਹੈ ਅਤੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਠੋਸ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਟਹਿਰੇ ਚ ਖੜੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਿੰਨੀ ਸਾਫ਼, ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਚੋਣ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕ ਵੋਟ ਦੇਣ ਦੇ ਹੱਕ ਤੋਂ ਵੰਚਿਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮਤਦਾਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸਿਆਸੀ ਦਲਾਂ ਲਈ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣ।

ਪਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹਰ ਚੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਮਤਦਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਚ ਗਤਬਤੀ ਅਤੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕ ਵੋਟਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਤੰਤਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੱਕ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਵਾਲ ਖੜੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਨਾਲ ਕਈ ਸ਼ੰਕੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਉੱਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ 'ਚ ਬਹਿਸ ਛਿੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਦਾ ਇਹ ਬਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿ 2024 ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਲੋਕ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਮਿਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀਆਂ 288 ਸੀਟਾਂ ਵਿਚੋਂ 160 ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਣਸੁਣੀ ਕੀਤੀ। ਭਾਜਪਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ 'ਚ

ਜਿੱਤ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ 132, ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਨੂੰ 57 ਅਤੇ ਐਨ.ਸੀ.ਪੀ. ਨੂੰ 41 ਸੀਟਾਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ। ਜਦਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਕਾਂਗਰਸ ਐਨ.ਸੀ.ਪੀ. ਗਠਬੰਧਨ 42 ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ ਵਿਚੋਂ 30 ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਵੋਟ ਚੋਰੀ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਤੱਥ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਦੁੱਧ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਹੁਣ ਹੋਣਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਚੋਣ ਆਯੋਗ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਵੀ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਸਗੋਂ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਐਡੀਡੇਵਿਟ (ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ) ਦੇਣ ਜਾਂ ਫਿਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਨ 'ਤੇ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣ। ਪਰੰਤੂ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਇਸ ਵੋਟ ਚੋਰੀ ਨੂੰ ਤੱਥਾਂ ਅਧਾਰਿਤ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਸਬੂਤਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧੀਕਰਨ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ ਤਰਖੱਲੀ ਮਚੀ ਹੈ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ 65 ਲੱਖ ਵੋਟਰ ਨਵੀਂ ਬਿਹਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ 'ਚੋਂ ਕੱਟੇ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਭਾਰਤੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਈ ਸਵਾਲ ਖੜੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 1 ਅਗਸਤ ਤੋਂ 1 ਸਤੰਬਰ ਤੱਕ ਵੋਟਰ ਇਸ ਡਰਾਫਟ ਵੋਟਰ ਲਿਸਟ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕਿਸੇ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰ ਨੇ ਕੋਈ ਦਾਅਵਾ ਜਾਂ ਇਤਰਾਜ਼ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਿਰਫ਼ 7,252 ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੋਟ ਲਈ ਦਾਅਵੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਈ.ਡੀ. ਅਤੇ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਆਦਿ ਏਜੰਸੀਆਂ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਸਵਾਲ ਖੜੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਲਈ ਤਾਂ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਨਵੇਂ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਸਵਾਲ ਖੜੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰਾਫੇਰੀ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਉਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਬਿਹਾਰ ਚੋਣਾਂ ਵੇਲੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧੀਕਰਨ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਹੱਦੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਿਆਂ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਮੁੱਦਾ, ਆਧਾਰ ਕਾਰਡ, ਪਿਛਲੇ ਵੋਟਰ ਕਾਰਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਭਾਰਤੀ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਗਲੇ ਦੀ ਹੱਡੀ ਬਣਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਭਾਰਤੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਕਰਤਾ ਰੁੱਖ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਉਣਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ 65 ਲੱਖ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕੱਟੇ ਜਾਣ ਸੰਬੰਧੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ 'ਚ ਸੁਣਵਾਈ 12 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਤੈਅ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਤੱਥ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਉੱਤੇ ਵੱਡੇ ਸਵਾਲ ਖੜੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ 65 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੇ 22 ਲੱਖ ਮਰੇ ਕਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? 7 ਲੱਖ ਵੋਟਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਡੁਪਲੀਕੇਟ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਕੀ ਹਨ? 35 ਲੱਖ ਵੋਟਰ ਜਿਹੜੇ ਬਿਹਾਰ ਛੱਡ ਗਏ ਦੱਸੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਹਨ? ਸਿਰਫ਼ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 1.2 ਲੱਖ ਵੋਟਰਾਂ ਨੇ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਕਲੇਮ ਦੇ ਫਾਰਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਏ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਸੀਮਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੋਲ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਤੱਥਾਂ ਅਧਾਰਤ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਕਾਇਦਾ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਤਰੁੱਟੀਆਂ, ਤੱਥ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਦੱਸੇ ਜਾਂ ਲੱਭੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਉਮੀਦ

ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਚੋਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪੂਰੀ ਕਰਨ, ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਚ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਵਰਤਣ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਭਰੋਸਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਜੀਵਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੱਦੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਤੁਰੰਤ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪੂਰਨ ਲਈ ਉਸ ਪਿੱਛੇ ਆ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਮੰਗਣ ਲੱਗਿਆ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੈਲੀ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੈਲੀ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਈ.ਡੀ. ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਉਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉੱਠ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿਆਸੀ ਦਲ ਦੇਸ਼ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਈ.ਡੀ. ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ 'ਚ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਟਹਿਰੇ 'ਚ ਖੜਾ ਹੋਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਫਸੋਸਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਈ.ਡੀ. ਦੀ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀ ਬਣਾਏ ਗਏ ਲੋਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਤੱਕ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬੱਧੀ ਵਿਚਾਰਯਥੀਨ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਬੰਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧੰਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਿਸ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਉੱਤੇ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ? ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇਸ਼ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਦੀ ਦਰ 'ਤੇ ਵੀ ਸਵਾਲੀਆ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਸਵਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਈ.ਡੀ. ਗੁੰਡੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਚ ਰਹਿ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਉਸਦੀ ਜਾਂਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੈਲੀ ਉੱਤੇ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਅਕਸ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਨਾਕਾਰਾਤਮਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਵੀ ਸਰਬ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ

ਕਿ ਈ.ਡੀ. ਸਾਰੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਪਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਬਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ? ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਸਿੱਧੀ ਦਰ 10 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹੈ। ਵਿੱਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ 2015 ਤੋਂ 2025 ਤੱਕ 5,892 ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਰਜ ਹੋਏ। ਸਿਰਫ਼ 15 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਹੋਈ। ਈ.ਡੀ. ਨੇ 49 ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੇ ਕਲੋਜ਼ਰ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ। ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿਚੋਂ 95 ਫੀਸਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਹਨ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਈ.ਡੀ. ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਬੇਕਸੂਰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਹਨਨ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਖ਼ੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਨੀਅਤ ਸੀ। ਇਸ ਹਥਿਆਰ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਤਾਕਤ ਹਥਿਆਉਣ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਵਜੋਂ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਰ 'ਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਤੋੜਨੀ ਆਰੰਭੀ ਹੈ, ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਉੱਤੇ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਖੋਖਲੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛਲੀਆਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਤੋੜਾ ਬਣਾਇਆ, ਈ.ਡੀ. ਦੀ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ, ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਸਮੇਂ ਵੋਟਾਂ ਕਰਾਉਣਾ ਆਰੰਭਿਆ, ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਸਾਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤਾਂ ਹੱਦਾਂ-ਬੰਨੇ ਹੀ ਤੋੜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਚੋਣਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੋ-ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਸੁਵਿਧਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਈ.ਡੀ. ਰਾਹੀਂ ਵਿਰੋਧੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਭੰਨਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੇਂ ਵੱਧ ਧੰਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਕਿੰਨੇ ਭਾਜਪਾ ਨੇਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਰਥਕ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਤੇ ਈ.ਡੀ. ਦੇ ਛਾਪੇ ਪਏ ਜਾਂ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਏ? ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਣਯੋਗ ਹੈ।

ਖ਼ੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਵੱਡੇ ਹਾਕਮ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਲਈ ਖ਼ਤਰੇ ਦੀ ਘੰਟੀ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਲਾਭ ਲਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ, ਉਹ ਹਰ ਹੀਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਰਥੀ ਬਿਊਰੋਕ੍ਰੇਸੀ ਰਾਹੀਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਉੱਤੇ 'ਨਜ਼ਰ-ਏ-ਇਨਾਇਤ' ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਵਜ਼ ਇਹ ਅਫਸਰ ਇਸਦਾ ਮੁੱਲ ਤਾਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਈ.ਡੀ. ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦਾਅ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਉੱਤੇ ਸ਼ੰਕਾਵਾਂ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹਿਲਾ ਦੇਣਗੀਆਂ। ਜੇਕਰ ਵੋਟਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ 'ਤੇ ਤਿੜਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਘਾਤਕ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਡਿੱਗਦੇ ਵਕਾਰ, ਉੱਠਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਲੋਕ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰ ਲਈ।

ਸੁਹਜ-ਸੰਵੇਦਨਾ ਦਾ ਸਰਫ਼ — ‘ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ’

ਡਾ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਠ ਦਾ ਅਦਬ-ਨਾਮਾ ‘ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ’ ਨਵੀਂ ਅਦਬੀ ਰੰਗਤ ਅਤੇ ਮਿਜ਼ਾਜ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਰੁਬਰੂ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨੀ ਡਾ. ਬਾਠ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ, ਸੁਹਜਮਈ ਅਤੇ ਨਵੇਕਲੀ ਸ਼ਬਦਕਾਰੀ ਦਾ ਉਭਰਦਾ ਹਸਤਾਖਰ ਹੈ। ਉਹ ਅਕਸਰ ਹੀ ਆਪਣੀ ਹਰ ਲਿਖਤ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੀ ਅੰਤਰੀਵੀ ਸਾਂਝ ਦੀ ਸੂਚਕ ਹੈ। ਉਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਉਚਤਮ ਸਾਹਿਤਕ ਕਿਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਤਰਨ ਦਾ ਆਦੀ

ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ
ਫੋਨ: 216-556-2080

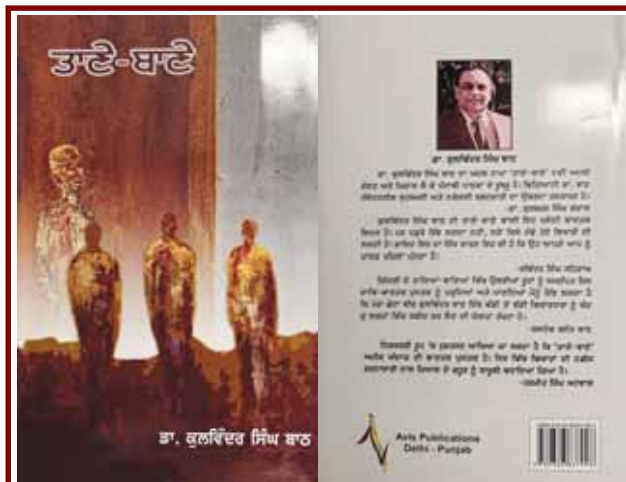
ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਚਿਰੋਕਣੀ ਰੀਝ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੇਰੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਨ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ, ਸਾਦਗੀ, ਸੰਖੇਪਤਾ ਅਤੇ ਸੋਧ ਝਲਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅਜੋਕੇ ਨਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋੜ ਹੈ।

ਡਾ. ਬਾਠ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ

ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕੋਈ ਸਹਿਜਭਾਵੀ ਸਖਸ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚੌਗਿਰਦੇ ਨੂੰ ਉਲਥਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰੂਹ ਦੀ ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ, ਮਨ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੁੱਭ-ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ ਆਵੇਸ਼, ਵਾਰਤਕ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਾਵਿਧਾਰਾ ਵੀ ਬਣ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਿਸੇ ਕਲਮ-ਕਿਰਤ ਦੀ ਮੌਲਿਕਤਾ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਲਿਖਤ ਸਥਾਪਤ ਦਾਇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਖ਼ੁਦ ਸਿਰਜਣ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਜੀਵਨੀ-ਸਫ਼ਰ ਦੌਰਾਨ ਮਿਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਤੋਂ-ਵਿਵਹਾਰ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰਫ਼ਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਜ਼ ਭਰਦਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਬਾਠ ਦੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਮੂਲਕ ਲਿਖਤ ਦੇ ਲੈਂਜ਼ (ਲਾਈਨਸਟੈਸ) ਰਾਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜੋਬਨ ਰੁੱਤੇ ਤੁਰ ਗਈ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਹਰਫ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਮਣ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਘੁਣਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਫਰੋਲਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਤੇ

ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਜਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੀਤੇ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੈ।

ਡਾ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਠ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ’ ਦਾ ਸਰਵਰਕ।

ਪਿੰਡ ਦੇ ਅਣਗੋਲੇ ਪਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪਰੋਂਦਾ ਹੈ। ਕਲਮ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਦੇ

ਖ਼ੌਫ਼ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ, ਨਿਭਾਈਆਂ ਯਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ, ਮੁੱਢਲੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਘਾਲੀਆਂ ਮੁਸ਼ੱਕਤਾਂ ਦੀ ਬਿਆਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਾਣ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਖੜੇ ਪੈਛਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪਈਆਂ ਸਾਂਝਾਂ ਦੀ ਲਾਜ ਵੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਹੁਨਰ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਨਿੱਘ ਮਾਣਨ ਦਾ ਸਰਫ਼ ਵੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਬਾਠ ਕਿਉਂਕਿ ਖ਼ੁਦ ਵਿਗਿਆਨੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚਲੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਨੇ ਇਸ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਅਨੂਨੀ ਦਿੱਖ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਾਠਕ ਦੀ ਸੂਝ, ਸਮਝ ਅਤੇ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਹਲ੍ਹਣਦਾ, ਸਕਾਰਾਤਮਿਕ ਸੋਚ ਦਾ ਬੀਜ ਮਨ ਦੀ ਧਰਾਤਲ ਤੇ ਅਛੋਪਲੇ ਜਿਹੇ ਧਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਬਮੁਖੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਕਾਰਨ ਹੀ ਉਹ ਇਨਸਾਨੀਅਤ-ਭਾਵੀ ਕਲਮਕਾਰੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦਾ ਪਾਂਧੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਬਾਠ ਦੇ ‘ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ’ ਵਿਚ ਨਿਬੰਧ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਜੋ ਉਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਹੀ ਹੈ? ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਅਨਮੋਲ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਰਾਹੀਂ ਸਮਰੱਥ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਕਰਮ-ਕੀਰਤੀ ਨੂੰ ਸਫ਼ਲਾ ਕਰ ਸਕੇ।

ਬਹੁਤ ਹੀ ਹਸਾਸ, ਹਸਮੁਖ, ਹਰਦਿਲ-ਅਜ਼ੀਜ਼ ਅਤੇ ਹਰਫ਼ਨ-ਮੋਲਾ ਡਾ. ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਬਾਠ ਲਈ ਦੁਆ ਹੈ;

ਸੁਹਜ-ਸੰਵੇਦਨੀ ਰਾਹਾਂ ਤੇ ਤਾਰੇ ਉਗਾਉਂਦਾ ਰਹੀਂ।
ਰੱਕਤ ਮਨਾਂ ਤੇ ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਕਣੀਆਂ ਪਾਉਂਦਾ ਰਹੀਂ।
ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁ-ਪਰਤਾਂ ਫਰੋਲਦਿਆਂ,
ਜੀਵਨ-ਪੈਂਤਾਂ ਤੇ ਸਿਰਨਾਵਿਆਂ ਦੀ ਦੱਸ ਪਾਉਂਦਾ ਰਹੀਂ।

ਫਿਲਮ ਲੋਕ

‘ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ’
'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼

ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਸਰਾਬੋਰ ਹੈ ਬਾਲੀਵੁੱਡ

ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਹਿਤ ਆਪਣਾ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਵਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਮੂਹ ਸਿਰਲੱਖ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਸਿਜਦਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਅਕੀਦਤ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਨਾ ਹਰੇਕ ਭਾਰਤੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਨੇ ਸੱਚੇ ਤੇ ਨਿਭਰ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਖਿਆਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਸਲਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਧਰਮ, ਜ਼ਾਤ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਪੱਖੋਂ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਭਾਵ ਵੱਖਰਤਾ ਰੱਖਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ‘ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਏਕਤਾ’ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਦੇ ਫ਼ਨਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਡਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਸਿਨੇਮਾ ਨੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬਰਤਾਨਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ‘ਬੰਬੇ ਟਾਕੀਜ਼’, ‘ਪ੍ਰਭਾਤ ਥੀਏਟਰਜ਼’ ਅਤੇ ‘ਨਿਊ ਥੀਏਟਰਜ਼’ ਆਦਿ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਦੀ ਚਿਣਗ ਬਾਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸੰਨ 1943 ਵਿਚ ‘ਬੰਬੇ ਟਾਕੀਜ਼’ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਫਿਲਮ ‘ਕਿਸਮਤ’ ਨੇ ਤਾਂ ਬੜੀ ਹੀ ਬੇਬਾਕੀ ਨਾਲ ‘ਭਾਰਤ ਛੱਡੋ ਅੰਦੋਲਨ’ ਦੀ ਮੂਲ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਗੀਤ ‘ਦੁਰ ਹਟੋ ਐ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਲੋ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਹਮਾਰਾ ਹੈ’ ਜੋ ਕਿ ਗੀਤਕਾਰ ਪ੍ਰਦੀਪ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਅਦਾਕਾਰ ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ‘ਤੇ ਫਿਲਮਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਬਰਤਾਨਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਰਾਸ਼ਟਰ ਗਾਨ ਬਣ ਕੇ ਉਭਰਿਆ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੀਤ ਦੀ ਬੁਲੰਦੀ ਤੋਂ ਐਨਾ ਡਰ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ‘ਤੇ ਹੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਇਹ ਫਿਲਮ ਬਾਕਸ ਆਫਿਸ ‘ਤੇ ਸੁਪਰਹਿਟ ਰਹੀ ਸੀ।

ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ‘ਸਿਨੇਮੈਟੋਗ੍ਰਾਫਰ ਐਕਟ 1918’ ਅਧੀਨ ਕਈ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਫਿਲਮਾਂ ‘ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਦੀਆਂ ‘ਕੋਹਿਨੂਰ’ (1921), ‘ਵੰਦੇ ਮਾਤਰਮ’ (1935), ‘ਸਵਰਾਜ ਤੋਰਣ’ (1936), ‘ਸੇਵਾ ਸਦਨ’ (1937), ‘ਅਪਨਾ ਘਰ’ ਅਤੇ ‘ਆਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦ ਕੋਸਰੀ’ ਆਦਿ ਫਿਲਮਾਂ, ਉਹ ਫਿਲਮਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਅੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਬੜੇ ਹੀ ਜ਼ੋਰੀਲੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਫਿਲਮਕਾਰ ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਰਾਏ ਵੱਲੋਂ ਬੰਗਾਲੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਬੰਕਿਮ ਚੰਦਰ ਚੈਟਰਜੀ ਦੀ ਅਮਰ ਰਚਨਾ ‘ਅਨੰਦ ਮੱਠ’ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚਲੇ ਗੀਤ “ ਵੰਦੇ ਮਾਤਰਮ” ਦੀ ਗੂੰਜ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਠੀ ਵਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸੋਹਰਾਬ ਮੋਦੀ, ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਦਾ ਉਹ ਸੂਝਵਾਨ ਫਿਲਮਕਾਰ

ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਸਦਕਾ ਦੇਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਅੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ‘ਝਾਂਸੀ ਕੀ ਰਾਨੀ’, ‘ਸਿਕੰਦਰ’, ‘ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵੱਲਭ’ ਆਦਿ ਜਿਹੀਆਂ ਕਈ ਹੋਰ ਫਿਲਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਫਿਲਮਕਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਉੱਘੇ ਫਿਲਮਕਾਰ ਮਹਿਬੂਬ ਖਾਨ ਨੇ ਸੰਨ 1942 ਵਿਚ ਬਣੀ ਆਪਣੀ ਫਿਲਮ ‘ਰੋਟੀ’ ਰਾਹੀਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਹਵਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿੱਕਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਕਰਦੀ ਉਸਦੀ ਅਗਲੀ ਫਿਲਮ ‘ਤਕਦੀਰ’ ਦੇ ਜਨਤਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ‘ਤੇ ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਅਦਾਕਾਰ ਅਤੇ ਫਿਲਮਕਾਰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਕਪੂਰ ਨੇ ਵੀ ‘ਆਜ਼ਾਦੀ ਕੀ ਰਾਹ ਪਰ’ ਅਤੇ ‘ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਹਮਾਰਾ’ ਨਾਮਕ ਫਿਲਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਅਤੇ ਬਲਿਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪਰਦੇ ‘ਤੇ ਬਾਖੂਬੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਸੀ।

15 ਅਗਸਤ, 1947 ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਨੇ

ਦੋ ਫਿਲਮਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸੰਨ 1959 ਵਿਚ ਮਹਿਬੂਬ ਖਾਨ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਫਿਲਮ ‘ਸਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ’ ਦਾ ਗੀਤ “ ਨੰਨੂ

ਪ੍ਰੋ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਨਿੱਕੇ ਘੁੰਮਣ

ਮੰਨੂ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਦੇਸ਼ ਕਾ ਸਿਪਾਹੀ ਹੁੰ। ਬੋਲੇ ਮੇਰੇ ਸੰਗ ਜੈ ਹਿੰਦ” ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੱਚੇ-ਬੱਚੇ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਹਰ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚ ਬੜੇ ਹੀ ਜੋਸ਼ੇ-ਖ਼ਰੋਸ਼ ਨਾਲ ਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਅਤੇ ਸੱਤਵੇਂ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਸਿਨੇਮਾ ਘਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰਬੀਰ ਸੈਨਿਕਾਂ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਿਵਰਤਨਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ

ਲਗਪਗ ਦੋ ਸੌ ਸਾਲ ਦੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਲਈ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਫਿਲਮਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵਤਨਪ੍ਰਸਤੀ ਸਬੰਧੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਸੰਨ 1954 ਵਿਚ ਬਣੀਆਂ ‘ਬੂਟ ਪਾਲਿਸ਼’ ਅਤੇ ‘ਜਾਂਗੀਤੀ’ ਨਾਮਕ

ਸੀ। ਇਹ ਫਿਲਮਾਂ ਸਨ, ‘ਹਕੀਕਤ’, ‘ਹਮ ਸਬ ਏਕ ਹੈਂ’, ‘ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ’, ‘ਲੀਡਰ’, ‘ਲਲਕਾਰ’, ‘ਆਖੇ’, ‘ਸਾਤ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ’, ‘ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਕੀ ਕਸਮ’, ‘ਯੋਹ ਗੁਲਸਿਤਾਂ ਹਮਾਰਾ’ ਅਤੇ ‘ਆਕਰਮਣ’ ਆਦਿ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ

ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਦੇ ਨਾਮਵਰ ਅਦਾਕਾਰ ਅਤੇ ਫਿਲਮਕਾਰ ਮਨੋਜ ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਆਵੇ, ਅਜਿਹਾ ਤਾਂ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਪ੍ਰਤੀ ਅਥਾਹ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਫ਼ਨਕਾਰ ਨੂੰ ਮਨੋਜ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿਨੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ‘ਭਾਰਤ ਕੁਮਾਰ’ ਹੀ ਆਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ‘ਸ਼ਹੀਦ’, ‘ਰੋਟੀ ਕੱਪੜਾ ਔਰ ਮਕਾਨ’, ‘ਉਪਕਾਰ’, ‘ਪੂਰਬ ਔਰ ਪੱਛਮ’ ਅਤੇ ‘ਕ੍ਰਾਂਤੀ’ ਆਦਿ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਲਬਾਲਬ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਬਾਕਸ

ਆਫਿਸ ‘ਤੇ ਕਮਾਲ ਕਰ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਅੱਠਵੇਂ ਅਤੇ ਨੌਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈਆਂ ‘ਕਰਮ’, ‘ਵਤਨ ਕੇ ਰਖਵਾਲੇ’, ‘ਦਿਲਜਲੇ’ ਅਤੇ ‘ਮਿਸ਼ਨ ਕਸ਼ਮੀਰ’ ਆਦਿ ਫਿਲਮਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਤੋਂ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਅੱਤਵਾਦ ਨੂੰ ਬਾਖੂਬੀ ਦਰਸਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਹਿਤ ਸਮੂਹ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਸਿਨੇਮਾ ਤਕਨੀਕਾਂ ਆ ਗਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਕਈ ਭਾਰਤੀ ਫਿਲਮਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਉਤਪ੍ਰੇਤ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ‘ਲਕਸ਼ਯ’, ‘ਦੀਵਾਰ’, ‘ਟੈਂਗੋ ਚਾਰਲੀ’, ‘ਦਿ ਲੈਜੈਂਡ ਆਫ਼ ਭਗਤ ਸਿੰਘ’, ‘ਗਦਰ’, ‘ਦਿ ਹੀਰੋ’, ‘ਬਾਰਡਰ’, ‘ਦਿ

ਹੀਰੋਜ਼’, ‘ਦਿਲ ਸੇ’, ‘ਰੋਜ਼ਾ’, ‘ਮਾਂ ਤੁਝੇ ਸਲਾਮ’, ‘ਤਿਰੰਗਾ’, ‘ਅਬ ਤੁਮਹਾਰੇ ਹਵਾਲੇ ਵਤਨ ਸਾਬੀਓ’ ਅਤੇ ਲਮਹਾ’ ਆਦਿ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਵਿਲੱਖਣ ਪ੍ਰਤਿਭਾਵਾਂ ਦੇ ਧਨੀ ਅਦਾਕਾਰ ਆਮਿਰ ਖਾਨ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ‘ਸਰਫਰੋਸ਼’, ‘ਲਗਾਨ’, ‘ਮੰਗਲ ਪਾਂਡੇ’ ਅਤੇ ‘ਰੰਗ ਦੇ ਬਸੰਤ’ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਅੰਦਰ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਬਾਖੂਬੀ ਕਰ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਬੀਤੇ ਚੰਦ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਬਣੀਆਂ ‘ਉਰੀ’ ਅਤੇ ‘ਜਵਾਨ’ ਆਦਿ ਫਿਲਮਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ‘ਬਾਰਡਰ-2’, ‘ਕੇਸਰੀ-2’, ‘ਗਰਾਉਂਡ ਜ਼ੀਰੋ’, ‘ਸਕਾਈ ਫੋਰਸ’ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਫਾਈਲਜ਼’ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਜਾਨਾਂ ਤੱਕ ਵਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬਹਾਦਰ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਮਰ ਅਤੇ ਗੌਰਵਮਈ ਸ਼ਹੀਦੀ ਗਾਥਾ ਵੀ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਿਨੇਮਾ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੌਮੀ ਹੀਰਿਆਂ ਨੂੰ ਫਿਲਮੀ ਪਰਦੇ ‘ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਤਵਾਦ ਅਤੇ ਵੱਖਵਾਦ ਜਿਹੀਆਂ ਮਾਤੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੂਚੇਤ ਕਰਨ ਦੇ ਕਈ ਸਾਰਥਕ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਹਨ। ਸੋ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਲਈ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸਿਫਤਯੋਗ ਹੈ।

-410, ਚੰਦਰ ਨਗਰ, ਬਟਾਲਾ।
ਸੰ. 97816-46008

ਨੌਰਾ ਫਤੇਹੀ ਜੈ ਹਿੰਦ !

ਆਈ ਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਨੌਰਾ ਫਤੇਹੀ ਹੀਰੋਇਨ ਬਣਨ ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਆਈਟਮ ਗੀਤ ‘ਡਾਂਸ’ ਚੱਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ‘ਆਈਟਮ ਗਰਲ’ ਹੀ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ‘ਕਰੋਕ’ ‘ਮਡ-ਗਾਂਵ ਐਕਸਪ੍ਰੈੱਸ’, ‘ਬੀ ਹੈਪੀ’ ਫਿਲਮਾਂ ‘ਚ ਉਹ ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਬਿਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੈਸੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ‘ਆਈਟਮ ਗੀਤ’ ਵੀ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨੌਰਾ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਸੱਚ ਘੱਟ ਤੇ ਝੂਠ ਪੂਰਾ ਅਸੂਲ ‘ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਨਿਰਮਾਤਾ ਆਉਂਦੇ ‘ਤੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨੌਰਾ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ‘ਚ ਇਕ ਚਮਕ-ਦਮਕ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਡਾਂਸ ਨੰਬਰ ਕਰ ਦਿਓ ਤੇ ਅਗਲੀ ਫਿਲਮ ਦੀ ਹੀਰੋਇਨ ਹੀ ਨੌਰਾ ਫਤੇਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਾਅਦੇ ਵਫ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਤੇ ਨੌਰਾ ਨੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ‘ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਆਦਤ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। ਨੌਰਾ ਦੀ ਦੌਤ ਮੁੰਬਈ ਤੇ ਡੁਬਈ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ। ਡੁਬਈ ਉਸ ਦੀ

ਮਨਪਸੰਦ ਥਾਂ ਹੈ। ਨਾ ਤੇ ਉਹ ਜਾਗਦੀ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੂਰੀ ਨੀਂਦ ਉਸ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਉਹ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਵੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਅੰਦਰ ਜੰਗ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਦੇ ਉਹ ਤਰੀਕੇ ਲੱਭ ਰਹੀ ਹੈ।

ਨੌਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ‘ਚ ਵਿਆਹ ਪੈਸੇ ਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਲਿਆਲਮ ਤੇ ਤੇਲਗੂ ਫਿਲਮਾਂ ‘ਚ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਨੰਬਰ ਇਕ ਗੀਤ

ਏਅਰਪੋਰਟ ‘ਤੇ ਰੋ ਰਹੀ ਨੌਰਾ ਫਤੇਹੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕਈ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰੇਕ ਤੇ ਦੁੱਖ ਦੀ ਘੜੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਨੌਰਾ ਰੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੈਲਫੀਆਂ ਲੈਣ ਦੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਨੌਰਾ ਦੇ ਅੰਗ-ਰੱਖਿਅਕ ਨੇ ਤਾਂ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਵੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਸਲ ‘ਚ ਨੌਰਾ

ਦੀ ਚਾਚੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਪਰ ਲੋਕ ਦੁੱਖ ‘ਚ ਵੀ ਸੁੱਖ ਭਾਲਣ ‘ਤੇ ਤੁਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇੰਸਟਾਗ੍ਰਾਮ ‘ਤੇ ਨੌਰਾ ਦੇ ਦੀਵਾਨੇ ਪੰਜਾਹ ਲੱਖ ਤੱਕ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਨੌਰਾ ਵਾਰ- ਵਾਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਅ, ਪੈਸਾ ਤੇ ਸ਼ੌਹਰਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਵਾਏ ਹਨ। ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੰਬਈ ਆ ਕੇ ਫਿਲਮੀ ਸੰਸਾਰ ‘ਚ ਦਸਤਕ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਨੌਰਾ ਫਤੇਹੀ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਸੱਚ ਬੋਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਈ ਲੋਕ ਉਸ ‘ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨੌਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ‘ਚ ਵਿਆਹ ਪੈਸੇ ਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਲਿਆਲਮ ਤੇ ਤੇਲਗੂ ਫਿਲਮਾਂ ‘ਚ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਨੰਬਰ ਇਕ ਗੀਤ ‘ਦਿਲਬਰ’ ‘ਚ ਨੌਰਾ ਹੀ ਸੀ। ਨੌਰਾ ਦੀ ਵਧੀਆ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਦਿਲ ਤੋਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਨੇ ਜਨਮ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਨੌਰਾ-ਨੌਰਾ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਨੇ ਹੀ ਕਰਵਾਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਆਖਦੀ ਹੈ ਅੱਜੋ ਜੈ ਹਿੰਦ।

Top Fashion Boutique & Okkji Presents:

2nd Annual Teeyan Da Mela

SATURDAY AUGUST 16, 2025

2051 Monument St,
Noblesville, IN 46060

1 PM - 6 PM

**FREE
ENTRY**

TEEYAN DA MELA

Performances, **Gidha**, Folk singing, Delicious food, Open Dj, Shopping, prizes & MORE!

For more info contact:

Sukhi Dhillon
Top
Fashion Boutique

Gurpreet Randhawa
Realtor
(317) 650-6629

Amrit Sandhu
(317) 828-6033

Kiran Sharma
Stage Anchor